

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ÖĞRETMEN KİMLİĞİ: SINIF ÖĞRETMENLERİ ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA (MALATYA ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Süleyman İLHAN

HAZIRLAYAN
Yelda Burcu ÖZDEMİR

ELAZIĞ–2010

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ÖĞRETMEN KİMLİĞİ: SINIF ÖĞRETMENLERİ ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA (MALATYA ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez ...23./02..../2010.... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile
kabul edilmiştir.

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Süleyman İLHAN

Üye

Doç. Dr. Ömer AYTAÇ

Üye

Doç. Dr. Ömer Osman UMAR

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .../.../..... tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

“Öğretmen Kimliği: Sınıf Öğretmenleri Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma (Malatya Örneği)”

Yelda Burcu ÖZDEMİR

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Elazığ 2010, Sayfa; X+113

Kimlik, hem bireysel hem de toplumsal yanımızı içermektedir. Bireyin kendi kendisini nasıl gördüğü, hem de toplum tarafından nasıl görüldüğü kimlik kavramının konularıdır. Bireyin kendisini nasıl algıladığı, bu noktada önem teşkil etmektedir. Çünkü birey, toplumsal yapı içindeki diğer bireyler aracılığıyla kendini tanımaktadır. Çalışmamızda öğretmen kimliği, kimliğin mesleki boyutlarıyla ele alınmıştır. İlköğretimde görev yapan sınıf öğretmenlerinin kimlik, bireysel kimlik durumları ile mesleki kimlik algıları açıklanmıştır.

Öğretmenlik mesleği, günümüzde eğitim kurumu ile ilgili olup; sosyolojik açıdan ise sosyal, kültürel, tarihsel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutları ile birlikte değerlendirilmiştir. Günümüzde öğretmenlik mesleği, ödenen ücret ve sağlanan olanaklar noktasında yeterli düzeye ulaşamamıştır. Öğretmenlik mesleğini etkileyen birtakım süreçler, öğretmenin toplum içindeki statüsünü ve değerini de giderek zayıflamaya başlamıştır. Bu nedenle öğretmen kimliği kavramı önem kazanmıştır. Öğretmen kimliği; öğretmenlerin sosyo- demografik özellikleri, mesleki özellikleri, başarı düzeyleri, mesleki bilgi ve becerileri kullanma düzeyleri, toplumsal yapıdaki konumları ve yaşam tarzları gibi durumlarını da içermektedir.

Öğretmen kimliği üzerine çalışma yapmak amacıyla evren içerisinde rasgele seçilen örneklem olarak 350 sınıf öğretmeni belirlenmiştir. Bu öğretmenler üzerine Malatya’da bir alan araştırması planlanarak anket çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışma sonunda toplanan veriler analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kimlik, Bireysel Kimlik, Sınıf Öğretmeni, Mesleki Kimlik Algısı,

ABSTRACT

Master Thesis

“Teacher’ s Identity: A Sociological Study on Classroom Teachers(Malatya Case)”

Yelda Burcu ÖZDEMİR

Fırat University

Institution of Social Sciences

Sociology Main Science Branch

Elazığ–2010, Page; X+113

Identity, we include both individual and societal well. How the individual sees himself, as well as by society about how the concept of identity are shown. Individual's perception of itself, represents the importance, at this point. Because individuals, among other individuals within the social structure itself recognizes. In our study, teacher identity, identity of the professional dimension has been taken. Classroom teachers in elementary education who served the identity of individual identity and professional identity perception describes cases.

Teaching profession today is related to educational institutions; sociological side of social, cultural, historical, economic, scientific and technological dimensions were assessed with. Today, the teaching profession, are paid wages and provided adequate facilities at the point level was not reached. The teaching profession some processes that affect the teacher's status in society and value increasingly began to weaken. For this reason the concept of teacher identity has become more important. Teacher identity; teachers' socio-demographic characteristics, occupational characteristics, achievement levels, using professional knowledge and skills levels, social structures and lifestyles, such as the location of the status includes.

In order to do work on teacher identity in the universe as a randomly selected sample of 350 classroom teachers has been identified. This is an area in Malatya research on teachers planned survey was conducted. At the end of the studies collected data were analyzed.

Keywords: Identity, Personal Identity, Class Teacher, Perceptions of Professional Identity,

İÇİNDEKİLER

ONAY	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	VII
KISALTMALAR.....	IX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	3
1.2. Araştırmanın Metodu	4
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.4. Araştırmanın Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi	5

2. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kimlik	6
2.2. Kimlik Oluşumu	9
2.3. Kimlik Türleri.....	13
2.3.1. Bireysel Kimlik.....	14
2.3.2. Toplumsal Kimlik	16
2.3.3. Kolektif Kimlik.....	17
2.4. Kimlik Türleri ve Toplumsal Yapı	18
2.5. Kimliğin Toplumsal Olma Özelliği	19
2.6. Meslek.....	22
2.6.1. Öğretmenlik Mesleği.....	27
2.6.2. Öğretmen Kimliği	30
2.6.2.1. Öğretmen Kimliğinin Dönüşümü.....	32

3. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMA BULGULARININ YORUMLANMASI

3.1. Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri	38
3.1.1. Genel Özellikleri.....	38
3.1.1.1. Yaş Durumları.....	38
3.1.1.2. Cinsiyet Dağılımı	39
3.1.1.3. Doğum Yerleri	40
3.1.1.4. Eğitim Düzeyleri	40
3.1.1.5. Mezun Olunan Alan	41
3.1.1.6. Medeni Durumları	42
3.1.1.7. Eş Öğrenim Durumları	43
3.1.1.8. Eş Meslek Durumu.....	45
3.1.1.9. Anne Öğrenim Durumu	46
3.1.1.10. Baba Öğrenim Durumu	47
3.2. Mesleki Özellikleri	48
3.2.1. Anne Meslekleri.....	48
3.2.2. Baba Meslekleri	49
3.2.3. Meslekte Görev Süresi	50
3.2.4. İş Yapma Durumları.....	51
3.3. Mesleği Seçme Nedenleri	52
3.3.1. Öğretmenlik Mesleğini Seçme Nedenleri	52
3.3.2. Mesleğin Ayırt Edici Özellikleri.....	53
3.3.3. Öğretmenlik Mesleğinin Karakter ve İdeallere Uygunluğu	55
3.4. Öğretmenlerin Yabancı Dil Durumu	56
3.5. Bilgisayar Kullanabilme Durumu.....	56
3.6. Mesleki Başarı Düzeyi.....	57
3.7. Mesleki Bilgi ve Becerileri Kullanma Biçimleri.....	58
3.8. Öğretmenlerin Toplumsal Yapıdaki Konumları.....	60
3.8.1. Sınıf Öğretmeninin Sosyal Prestij Durumu.....	60
3.8.2. Öğretmenin Mesleki Tatmin Durumu.....	61
3.8.3. Öğretmenlerin Sosyal Sınıf Durumları	62
3.8.4. Öğretmenlerin Hayat Standartlarındaki Değişim Durumu.....	64

3.8.5. Öğretmenlerin Toplumdaki En Saygın Meslek Hakkındaki Görüşleri.....	65
3.8.5.1. Yeniden Meslek Tercihi Olsa Meslek Tercih Etme Durumu	66
3.8.5.2. Öğretmenlik Mesleğini Temsil Etme Ölçütü.....	67
3.8.5.3. Öğretmenlik Kimliğinin Gündelik Hayata Yansıması	68
3.8.5.4. Öğretmenlerin Arkadaş/Dost Seçimi.....	69
3.9. Öğretmenlerin Ekonomik Durumları.....	70
3.9.1. Öğretmenlerin Ücret Hakkındaki Görüşleri	71
3.9.2. Öğretmenlerin Birikimlerini Değerlendirme Durumu	72
3.9.3. Mesleki Alanda Gelişim İçin Ayrılan Para Durumu.....	73
3.9.4. Öğretmenlerin Harcama Durumu	74
3.9.5. Öğretmenlik Dışında Ek Bir İş Yapma Durumu	76
3.10. Öğretmenliğin Meslek Olarak Özellikleri.....	77
3.10.1. Öğretmenin Temel Görevi Ne Olması Gerektiği.....	77
3.10.2. Öğretmenin Karşılaştığı Başlıca Sorunlar	78
3.10.3. Öğretmenlerin Mesleki Projeleri Gerçekleştirme Durumu	80
3.10.4. Öğretmenlik Mesleğini Bırakma Durumu.....	80
3.11. Öğretmenlerin Yaşam Tarzları	82
3.11.1. Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Durumu.....	82
3.11.2. Öğretmenlerin Tv Programlarını İzleme Durumu	83
3.11.3. Öğretmenlerin Okuma Tercihi.....	84
3.11.4. Öğretmenlerin Yarıyıl/ Yaz Tatillerini Değerlendirme Durumu.....	85
3.11.5. Çocuğunun Meslek Tercih İsteği	86
3.12. Öğretmenlerin Sendika Üyelik Durumu	87
3.13. Geleceğe İlişkin Değerlendirme Biçimleri.....	89
3.13.1. Öğretmenlik Mesleğinin Geleceği Hakkındaki Görüşler.....	89
3.13.2. Meslek Ahlâkı Kavramı Ve Uygulanması Gereken Ahlâki Kurallar.....	90
SONUÇ VE ÖNERİLER	92
KAYNAKÇA	97
ÖZGEÇMİŞ	113

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Öğretmenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	38
Tablo 2. Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı	39
Tablo 3. Öğretmenlerin Doğum Yerleri.....	40
Tablo 4. Öğretmenlerin Eğitim Düzeyleri	41
Tablo 5. Öğretmenlerin Mezun Olduğu Alan	42
Tablo 6. Öğretmenlerin Medeni Durumu	43
Tablo 7. Öğretmen Eşlerinin Öğrenim Durumu.....	44
Tablo 8. Öğretmenlerin Eş Meslek Durumu	45
Tablo 9. Öğretmenlerin Anne Öğrenim Durumu	46
Tablo 10. Öğretmenlerin Baba Öğrenim Durumu.....	47
Tablo 11. Öğretmenlerin Anne Meslek Durumu.....	48
Tablo 12. Öğretmenlerin Baba Meslek Durumu	49
Tablo 13. Öğretmenin Görev Süresi Durumu	50
Tablo 14. Öğretmenlerin Öğretmen Olmadan Önceki İş Yapma Durumları.....	51
Tablo 15. Öğretmenlik Mesleğini Seçme Nedenleri Hakkındaki Görüşleri.....	52
Tablo 16. Öğretmenliği Diğer Mesleklerden Ayırt Edici Özellikleri Hakkındaki Görüşler	54
Tablo 17. Öğretmenliğin Karakter Ve İdeallere Uygunluk Durumu.....	55
Tablo 18. Öğretmenlerin Yabancı Dil Durumu.....	56
Tablo 19. Öğretmenlerin Bilgisayar Kullanabilme Durumu.....	57
Tablo 20. Öğretmenlerin Mesleki Başarı Düzeyi.....	58
Tablo 21. Meslek Eğitiminde Kazanılan Bilgi, Beceri ve Yetenekleri Kullanabilme ...	59
Tablo 22. Sınıf Öğretmenliğinin Sosyal Prestij Durumu.....	60
Tablo 23. Öğretmenlerin Mesleki Tatmin Durumu.....	61
Tablo 24. Öğretmenin Sosyal Tabaka Durumu.....	63
Tablo 25. Öğretmenlerin Hayat Standartlarındaki Değişim Durumu.....	64
Tablo 26. Öğretmenlerin Toplumdaki En Saygın Meslek Hakkındaki Görüşleri.....	65
Tablo 27. Yeniden Meslek Tercihi Olsa Meslek Tercih Etme Durumu.....	67
Tablo 28. Öğretmenlik Mesleğini Temsil Etme Ölçütü	68
Tablo 29. Öğretmenlik Kimliğinin Gündelik Hayata Yansıması Durumu	69
Tablo 30. Öğretmenlerin Arkadaş/Dost Seçme Durumu	70

Tablo 31. Öğretmenlerin Ücret Hakkındaki Görüşleri	71
Tablo 32. Öğretmenlerin Birikimlerini Değerlendirme Durumu	72
Tablo 33. Mesleki Alanda Gelişim İçin Ayrılan Para Durumu.....	73
Tablo 34. Öğretmenlerin Harcama Durumu	75
Tablo 35. Öğretmenlik Dışında Ek Bir İş Yapma Durumu	76
Tablo 36. Öğretmenin Temel Görevi Ne Olması Gerektiği Durumu.....	77
Tablo 37. Öğretmenin Karşılaştığı Başlıca Sorunlar Hakkındaki Görüşler	79
Tablo 38. Öğretmenlerin Mesleki Projeleri Gerçekleştirme Durumu	80
Tablo 39. İyi Bir İş İmkânı Çıktığındaki Öğretmenlik Mesleğini Bırakma Durumu.....	81
Tablo 40. Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumu	82
Tablo 41. Öğretmenlerin Tv Programlarını İzleme Durumu	83
Tablo 42. Öğretmenlerin Okuma Tercihi.....	84
Tablo 43. Öğretmenlerin Yarıyıl/Yaz Tatillerini Değerlendirme Durumu.....	85
Tablo 44. Çocuğunun Hangi Mesleği Tercih Etme İsteği Hakkındaki Görüşler	86
Tablo 45. Öğretmenlerin Sendika Üyelik Durumu	88
Tablo 46. Öğretmenlik Mesleğinin Geleceği Hakkındaki Görüşler.....	89
Tablo 47. “Meslek Ahlâkı” Kavramı Ve Uyulması Gereken Ahlâki Kurallar	91

KISALTMALAR

MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
İLSİS	: İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri Yönetim Bilgi Sistemi
SPSS	: İstatistiksel Analize Yönelik Bir Bilgisayar Programı
E-OKUL	: Okul Yönetim Bilgi Sistemi Yazılımı
RAM	: Rehberlik Araştırma Merkezi
Vb.	: Ve Benzeri
ZİK.	: Zikreden
C.	: Cilt
S.	: Sayı

ÖNSÖZ

Bu çalışmamı yürütmemde destekleyici tutumu ve hoşgörülü yaklaşımı ile daima bana zaman ayırarak yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Süleyman İLHAN' a,

İstatistikî işlemlerin yapılmasında yardımcı olan ve bu konuda her türlü desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Taner TATAR' a,

Bilgisayar ortamında anket verilerinin girilmesinde yardımcı olan ve çalışmam boyunca destekleyici tutumunu esirgemeyen eşim Cihan ÖZDEMİR' e,

Anket formlarının uygulanmasına katkıda bulunan emekli sınıf öğretmeni

Sedat BALARISI' na,

Çalışmamın her aşamasında bana fikir ve yön veren arkadaşlarıma da teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Yelda Burcu ÖZDEMİR

ELAZIĞ-2010

GİRİŞ

Bu çalışmada öncelikle kimlik, meslek ve öğretmenlik kavramlarının teorik izahı verilecektir. Kimlik kavramı, kültürümüzü, sosyal yaşamımızı, gelenek ve göreneklerimizi, tutumlarımızı ve algılarımızı içermektedir. Kimlik, bireysel özellikler olarak ortaya çıkmaktadır. Kimlik, hem toplumsal hem de bireyseldir, bireyin kendisi tarafından oluşturulan ve başkası tarafından atfedilen bir kavramdır. Bugünün dünyasında “kimlik” en büyüleyici ve en ilgi çekici kavramlardan biridir. Kimlik, bir özellik, bir nitelik belirtisidir. Kimlikler her şeyden önce bireyler arası farklılıkları da ortaya koymaktadır. Kimliğe yüklenebilecek işlem ise bir sınıflama işlemidir ve bu işlem farklılıkları belirtmektedir. Kimlik en geniş anlamıyla, bireyin tüm özelliklerini kapsar; hem kişinin kendisini nasıl gördüğü, hem de toplum tarafından nasıl görüldüğü, kimlik kavramıyla ilgili konulardır (Aşkın, 2007: 1).

Mesleki anlamda ise birey, bilgi birikimi ile gelişip değişen kimliğini, anne ve babadan sonra ilk (temel) eğitim sürecinde geliştirmektedir. Kimliğini kazanan birey, kendi kurallarını kendi almayı öğrenecek; toplum içinde kendini anlamlandıracaktır ve benliğinin bilincine varacaktır. Meslek, toplumsal, kültürel ve ekonomik yapının gerektirdiği iş bölümü neticesinde ortaya çıkan bir etkinlik olup, bireylerin toplum içindeki konumunu belirleyen bir unsurdur. Günümüzde ise meslekler sayıca artış göstermiştir. Her mesleğin de bulunduğu toplum içinde belli kimlikli öğeleri ve temel işlevleri bulunmaktadır.

Öğretmenlik mesleği günümüz itibarıyla eğitim kurumuyla ilgili olup, sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip alanında uzmanlık bilgisi gerektiren özel bir alandır. Yüz yüze etkileşimin fazla olduğu öğretmenlik, paylaşım gerektiren bir meslektir. Bu yüzden öğretmenlik profesyonel meslek statüsü kazanacak bir meslek olmalıdır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ekonomik gelişmenin zayıf olduğu bilinmektedir. 1923’lerin başında profesyonel bir orta sınıf gelişmeye başladı. Bu orta sınıfı daha çok devlet memurları teşkil ediyordu. Devlet memurlarının %30’unu öğretmenler oluşturmaktaydı. Öğretmenlik mesleğinin statüsü oldukça yüksektir (Kasapoğlu, 2005: 49). Yani buradan anlaşılacağı üzere Cumhuriyetin ilk yıllarında, öğretmenlik mesleği saygın meslekler arasındadır. Cumhuriyet hayatı boyunca ise hep sorunlar yaşamıştır. Burada öğretmenler öğrencileri eğitirken aynı zamanda bireysel, ideolojik, psikolojik yapılarını, yaşayış tarzlarını öğrenciye model oluşturacak şekilde

yansıtmışlardır. Bu açıdan bakıldığında ilköğretim öğretmenlerinin öğrenci eğitim hayatına etkileri son derece yüksektir.

Çalışmanın birinci bölümünde, araştırma hakkında genel bilgiler verilecektir, araştırmanın konusu ve amacı, yöntemi, evren ve örnekleme, sınırlılıkları, veri toplama araçları ve verilerin analizi ana hatlarıyla belirtilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümde kimlik kavramı, kavramsal ve kuramsal açıdan ele alınacaktır. Kimliğin ana unsurları olarak; kimliğin oluşumu, kimlik türleri, kimliğin toplumsal olma özelliği kimliğe yönelik yaklaşımlar ile birlikte açıklanacaktır. Meslek kavramı ise, öğretmenlik mesleği bağlamında izah edilecektir. Ayrıca öğretmen kimliğinin dönüşümü nedenleriyle incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise öğretmen kimliğinin toplumsal ve kültürel çevre içerisinde nasıl şekillendiği belli değişkenlerle ele alınarak değerlendirilecektir. Anket ile elde edilen veriler yorumlanacaktır. Öğretmenlerin sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, doğum yerleri, eğitim düzeyleri, medeni durumları, v.b), mesleki özellikleri, mesleği seçme nedenleri, başarı düzeyleri, mesleki bilgi ve becerileri kullanma biçimleri, toplumsal yapıdaki konumları, ekonomik durumları, karşılaştıkları başlıca sorunlar, yaşam tarzları, sendika üyelik durumları ve geleceğe ilişkin değerlendirme biçimleri ele alınacaktır. Öğretmenlerin siyasal yapıdaki konumlanışı ve dinsel özellikleri ile ilgili sorularımıza MEM ve RAM tarafından kısıtlamalar getirilmiştir.

Çalışmamızda yer alan öğretmen kimliği sosyo- kültürel bağlam içerisinde tüm yönleriyle incelenecektir. Kimlik kavramı, bireysel ve sosyal boyutlarıyla ele alınarak, mesleki kimlik ile ilişkilendirilmesi hedeflenmiştir. Sonuç bölümünde ise, genel değerlendirme yapılacak, tez bazı öneriler ile son bulacaktır.

1. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışmanın konusu öğretmen kimliğidir. Öğretmen kimliği, hangi faktörlerden etkilenmiştir, öğretmenlerin mesleklerini nasıl yaşadıkları, toplum içinde sosyo- ekonomik ve kültürel açıdan nerede oldukları ve hangi konumda oldukları çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu amaçla çalışma çerçevesinde Malatya kent merkezinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin kimlik durumları içinde yer alan; sosyal yaşamları, tutum ve davranışları, yaşadıkları sorunlar ve mesleğe bakış açıları değerlendirilecektir.

Eğitimin temel ögesi öğretmenlerdir. Günümüz şartları itibariyle öğretmen statüsünü belirleyen ölçütler arasında öğretmenin yetişmesi, ekonomik ve atanma gibi şartlar bulunmaktadır. İyi eğitimi, iyi öğretmen, nitelikli eğitimi de nitelikli öğretmen yapmaktadır. Türkiye’de öğretmenlik mesleği çekici değildir. Çünkü öğretmene ödenen ücret ve sağlanan olanaklar yeterli düzeye ulaşmamıştır. Bu durum, öğretmen yetişme konusunda da birtakım problemleri beraberinde getirmektedir. Öğretmenlik mesleğini etkileyen birtakım süreçler, öğretim programı yetersizlikleri öğretmenin toplum içerisindeki statüsünü ve değerini giderek zayıflatmaya başlamıştır.

Çalışmamızda eğitim kurumu içerisinde olan öğretmenlerin kimliğinin yitirmeye başlamasındaki birtakım değişkenler, neden sonuçları ile değerlendirmek amaçlanmaktadır. Eğitimde kalite arayışları ve mesleki rol ve sorumluluklarına uygun yeterlilikte öğretmen yetiştirebilmek bir ülke için son derece önemlidir. Sosyolojik olarak değerlendirdiğimizde, öğretmen kategorisi içerisinde yer alan sınıf öğretmeni toplumda yaşam biçimiyle, giyim kuşamıyla, konuşma tarzıyla, diğer bireylerle olan ilişkileriyle, hem öğrenciye hem de topluma örnek bir birey olma özelliğini taşımaktadır. Toplumun kendisine yüklediği görevin gerekçelerine inanması ve mesleğini bu doğrultuda icra etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde öğretmen ailesini, öğrenciyi yani toplumun kendisini doğrudan karşısına almaktadır.

Öğretmenin mesleki kimliği ve mesleki gelişimiyle ilgili bakışları ve beklentileri nelerdir? Öğretmenlik mesleğinin kimlik özellikleri ile birlikte toplumsal yapı içindeki diğer bireylerle olan ilişkilerindeki denge durumu nasıl sağlanacaktır? Sosyal, kültürel,

tarihsel, toplumsal ve ekonomik boyutları ile birlikte değerlendirilmesi gereken öğretmenlik mesleği bu anlamda özel bir görünüme sahip olmaktadır. Mesleki anlamda düşündüğümüzde ise, öğretmenlik mesleği öğrenciyi hayata hazırlayan önemli bir sorumluluktur.

Sınıf öğretmenliği bu bakımdan ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü sınıf öğretmenin kimliği ve kimlik oluşum süreci, öğrencilere yansımaktadır. Öğretmenin kimliği nasıl oluşur ve başkaları bu mesleği nasıl algılamaktadır? İşte bu sorunun cevabı belki de bize bu mesleğin önemini ve öğretmene yansıyan yüzünü daha iyi vermektedir.

1.2. Araştırmanın Metodu

“Öğretmen Kimliği: Sınıf Öğretmenleri Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma (Malatya Örneği)” konulu çalışma bir alan araştırması olarak tasarlanmıştır. Araştırmamızda kantitatif ve kalitatif yöntemler birlikte kullanılmıştır. Bu çerçevede öncelikle literatür taraması yapılarak konuyla ilgili veriler elde edilmiştir. Çalışmanın teorik kısmı oluşturulduktan sonra uygulama bölümüne geçilmiştir. Çalışmamızda, evrene dâhil Malatya merkez il belediye sınırları içerisinde ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur, bunun için bir anket formu oluşturulmuştur. Anket formunda araştırmanın amacı belirtilerek, araştırmanın önemi konusunda bilgi verilmiştir. Çalışma kapsamında Malatya’da bulunan sınıf öğretmenleri arasından rasgele seçilen örneklem grubuna anket uygulanmıştır. Anketler araştırmacı tarafından uygulanmıştır ve üç aylık süre içerisinde uygulama işlemi tamamlanmıştır. Literatür taraması yapılarak çalışmanın amacı ve sınırlıkları çerçevesinde kuramsal temele dayalı olarak, var olan durumlar ve bulgular neticesinde sonuç ve değerlendirme kısmı oluşturulmuştur.

1.2.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın hedef kitlesi Malatya il merkezinde ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenleridir. Çalışmamızın evrenini 2007- 2008 Eğitim- Öğretim yılında görev yapmakta olan 1411 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma doğrudan evren üzerine uygulanmayıp, örneklem alma yoluna gidilmiştir. Örneklem grubu ise rasgele seçilen Malatya il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan 350 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Uygulama alanı ise evreni Malatya il merkezi belediye sınırları içindeki ilköğretim okullarında (2007- 2008 Eğitim- Öğretim yılı) görev yapmakta olan (1411) sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Evren içerisinde bulunan 1411 öğretmene anket uygulamak zaman ve maliyet açısından problem yaratacağından, bu öğretmen sayısı 350' ye indirgenmiştir. Bu çalışmanın Milli Eğitim Müdürlüğü'nde görev yapan öğretmenler üzerinde gerçekleşmiş olması anket formunda yer alan bazı sorulara kısıtlamalar getirilmesine neden olmuştur. Diğer yandan anket sorularının RAM (Rehberlik Araştırma Merkezi) tarafından incelenmesi sonucunda anket formundan üç soru çıkarılmıştır. Bu sebeple uygulama aşamasında gecikme olmuştur. Anket formlarının okullarda uygulanması süresi uzamıştır.

1.4. Araştırmanın Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Çalışmada sınıf öğretmenlerinin kimlik durumlarına açıklık kazandırmak amacıyla anket formları hazırlanmıştır. Anket formları, sınıf öğretmenlerine 2007–2008 eğitim-öğretim yılının 2. yarıyılında uygulanmıştır. Cevaplandırmalar anket formları üzerine yapılmıştır. Anketler formları gruplandırılıp kodlanarak bilgisayar ortamına araştırmacı tarafından aktarılmıştır. Açık uçlu sorulara verilen cevaplar ise, içeriğe göre anlamlı maddeler haline getirilmiş, daha sonra da tablolara dönüştürülerek her madde için verilen cevap sayısı ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Çalışmada verilerin analizi için “SPSS for Windows” (11, 5) paket programı kullanılmıştır. Bulgular (n) birey sayısı, (%) yüzde ile ifade edilmiştir.

2. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kimlik

Kimlik, bireyin kendine ait tüm özelliklerini içine almakta, toplumdaki statüsünün ve değerinin nasıl algılanmakta olduğunu belirtmektedir. Kimlik bireysel, sosyal ve kolektif kimlikleri de içermektedir, bir toplumsal yapı içerisinde oluşmaktadır. Birey, toplum içindeki diğer bireyler aracılığıyla kendini tanımaktadır. Bireyin kimliği çok yönlüdür. Bu nedenle birey, hem kendi içinde hem de diğer bireylerle olan ilişkilerinde kimlik bilincini dengeli bir şekilde yürütmelidir. Kimlik kavramı uzun bir tarihi olmasına rağmen 20. yüzyılda modernizm bir sonucu olarak sıkça ele alınıp, konu olarak tartışılmıştır.

Kimlik, bireylerin ve çeşitli büyüklük ve özellikteki toplumsal grupların “Kimsiniz, kimlerdensiniz?” sorusuna verdikleri cevaplardır (Güvenç, 1993: 3). Kimlik sorusunun ortaya çıktığı ortam, “Bireyin kendisinin ne olarak/neye dayanarak tanımladığı” ya da “Kendisini diğerlerinden ayırt eden özelliklerinin neler olduğu” sorusuna dayanmaktadır. Bu soruların mutlaka başkası tarafından sorulması da gerekmemektedir. Çünkü Bilgin’ in de dediği gibi; “Herkes hayatın çeşitli alanlarında ben kimim sorusunu” sormaktadır (Bilgin, 2001: 161). Bu soruyla muhatap olan birey kimliğini tanımlarken; öncelikle kendini diğer bireylerden ve şeylerden farklı özgün olarak tanımlama ve dolayısıyla “Kendini olanı ve olmayanı ayırma” yeteneğini ortaya koymaktadır (Kaypakoğlu, 2000: 1). Bu bakımdan da kimlik, bireyin kendi kendini nasıl algıladığı ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Kendisini algılayan ve kendini diğer bireylerden ayıran kimlik bilinci, toplumsal sistem içinde sürekli arayış içindedir. “Kimlik arayışı bireysel gelişimin temel özelliklerinden birisidir.” Kimlik (identity) benliğimiz konusunda daha önce kimsek, yine o olduğumuz yolundaki öznel bir bütünlük, tutarlılık ve süreklilik duygusu; “Ben kimim?” sorusuna verdiğimiz başka herkesten ayrı, eşsiz bir birey olduğumuz yolundaki cevabımızdır. Bu duygu bedensel yapımızla ilgili olduğu gibi anılarımız, değer yargılarımız, inançlarımız, yaşadıklarımız ve cinsiyet, etnik, yaş, statü vb. toplumsal konumumuzla, mesleki durumumuz ve başkalarının bizi algılayışlarıyla şekillenir (Budak, 2000: 451).

Yani, özetle, bireyin “mensubiyet” ve “ait olma” konusundaki başvuru çerçevelerinin kimlik “tutumunu” sağlayan dayanaklardır. Burada kimlik başka bir şeye ait olma ihtiyacının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Güleç, 1992: 14).

Kimlik bir tasvir ve varlığın ve aidiyetin de tanımıdır, aynı zamanda. Kimlik iki unsurdan ibarettir: Tanımlayan ve tanımlanan. Burada birey kimlik edinen toplum ise kimliğini kendine veren olarak kabul edilmektedir. Kimlikler sosyal ortamda var olabilmekte başkalarıyla ilişkili hale gelmektedir. Davranışlara yansıyan belli kimliksel özellikler bireyi tanımlamakta o toplum içinde yerini göstermektedir. Kimlik kavramı bu anlamda bir kimsenin kim olduğu, özelliklerini ve konumuna ilişkin toplumsal, duyuşsal algısına tekabül eder. Kimliğin toplum içindeki aidiyeti bulunmaktadır. Bireye toplum tarafından mı yoksa bireyin kendi dünyasında yaratmış olduğu bilinci midir? Bireyler toplumsal gruplar da dâhil olmak üzere kimlikleri yeniden toplumsal koşullara ve kültürel projelere göre yeniden düzenler (Eralp, 1997: 19).

Kimlik iç içe üç merhemden oluşur:

1. Türün kimliği. Türün tabiattaki yeridir. (İnsan, at, deve, saka kuşu vb.)
2. Toplum kimliği: Kültürdür. Bireye mahsustur.
3. Bireysel kimlik, ikisinin birleşmesinden doğar. Biyolojik, psikolojik ve sosyal kişilik demektir. Demek ki bireysel kimlik, bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerini kapsayan geniş bir alandır (Sezen, 2002: 66).

O halde; kimliğin bir hayat biçimi haline gelmesi onun bu anlamda hayat içindeki işlevini de belirler. Birey benimsediği kimliğine alışmakta ve zamanda mekânda birey farklı şekilleriyle kimliğini sunmaktadır. Böylelikle, kimlik bir hayat biçimi olarak farklı işlevleri ile karşımıza çıkmaktadır.

Kimlikle olan ilişkisini düşünmeden farklılık düşünülebilir mi? Kimileri bunu yapmaya çalışmış olsa da elbette düşünülemez. Bireyin kimlikleri çoğalsa da, yani benlik kimliklerinin birbiriyle yarıştığı alan haline gelse de; kimliğin uzamı dışında farklılıkla hayata daha da olanaksız görülmektedir. Kimliksiz bir ‘hayat biçimi’ mümkün olsa da bu pek de arzu edilmeyecek bir şeydir. Böyle bir durumda ne ben herhangi bir şey olur, yapar ya da başarırdım ne de biz. Bu anlamda başarısızlıkla eleştirecek bir ben ya da biz bile olmazdı ortada. Öyleyse, kimlik şu ya da bu biçimde birey hayatının vazgeçilmez bir parçasıdır (Connolly, 1995: 204). Kitlesele üretimde, finansal akışlarda, hayat tarzlarında, hastanede, okulda, televizyonda görüntülerde, mesajlarda, teknolojilerde... Nesneler dünyası irademize, tercihlerimize sızdığı için kimliğimiz artık ne yaptığımıza değil, ne

olduğumuzla belirleniyor; bu da toplumlarımızı, yaygın değişle geleneksel toplumlara, ilerlemeden çok dengenin peşinde olan o toplumlara biraz daha yakın kalıyor. Siyasi düşüncenin ve hareketin yanıtlanması gereken kilit soru da bununla ilgili: ekonominin aşırı derecede kapalı ve parçalanmış kültürler dünyası arasındaki bağlantı nasıl onarılacak? Asıl mesele iktidarı almak değil, toplumu yeniden yaratmak, yeni bir siyaset keşfetmek, açık piyasalarla kapalı topluluklar arasındaki kör çatışmalardan kaçınmak, kapsananla dışlanan, içeridekilerle dışarıdakiler arasındaki mesafe açıldığına toplumların parçalanmasının önüne geçmektir (Castells, 2008: 467).

Kimlik, hem tümüyle toplumsal hem de benzersiz bir biçimde bireyseldir. Değişen derecelerde bireyin kendisi tarafından oluşturulan veya başkaları tarafından atfedilen göndermelerden kaynaklanmaktadır. Hayatın dramatik niteliği, bireyin kendisinin sahiplendiği ama isteklerinin ona atfetmediği ya da ötekilere atfettiği halde bireyin benimsemediği kimliklerin sonsuz ikilemleri içinde aksamadan kaynaklanmaktadır. Bu ikilem hayatın kendisi tarafından bireye verilmektedir. Toplum içindeki yaşanan durumlar kimlik şekillenmesini ve kimlikler arası kopukluğu beraberinde getirir. Tarihsel perspektife dayanan kimlik kazanımları sürekliliğe, değişim ve dönüşümlere tabidir. Kimliğin tarihsel perspektifi, sürekliliği ve değişim ve dönüşüme tabi oluşu, çoğulcu karakterini pekiştirir (Aydan, 1998: 13 – 14).

Tercihlere göre değişen, gelişen kimlikler bireyden bireye değiştiği gibi, birey içinde de istikrarsız bir özellik göstermektedir. Kimlik, zamanın ve mekânın özgü şartlarına bağlı olarak şekillendirilen bir kavramdır. Değişim ancak, kendi ile öteki arasındaki ilişkilerden doğan dönüşümle anlamlı ve mümkün hale gelir ve kimliğin ve kimliğin gelişmesine ve çok boyutluluk kazanmasına hizmet eder. Burada sözünü ettiğimiz dönüşüm iki boyutludur. Birincisi; otomatik kimlikler doğaldır ve doğuştan verili olarak getirilir. Ancak sosyal ve tarihsel düzlemde yeniden yoğrularak yorumlanır ve yapılandırılır. İkincisi; bir kimlik birini sadece tarihsel gelişim sürecinde belirleyen parametrelerde, bazıları değerini kaybeder ve yerine bir başkasını bırakır (İnaç, 2006: 20).

Kimlik kavramını kısaca sosyolojik olarak ifadelendirecek olursak, bireyin kendini toplum içinde tanımlaması şeklinde izah edebiliriz. Burada kimlik, kendimiz hakkında sahip olduğumuz çeşitli temsilleri kapsamaktadır. Dolayısıyla kimlik, bireyin kendini kavrayışının bir ifadesidir. Kendimizi ve farklılığımızı temsil eden kimliğin inşa edilişi hangi aşamalardan geçmektedir? Bireyin gelişimiyle birlikte ilerleyen ve gelişen kimliğimiz sosyolojik düzeyde bireyi nasıl etkilemektedir? Bu sorularımız

anlamlandırılması, öğretmenlerin kimliğini değerlendirebilmek açısından kimlik oluşumunu, türlerini, bireylerin kendine ait kimliksel seçimlerini, kimliğin toplumsal olma özelliği ile birlikte ele almak gerekmektedir.

2.2. Kimlik Oluşumu

Kimliksel durumuzu sosyal ve kültürel açıdan değerlendirmek için kimliğin şekillenmesini etkileyen süreçleri bilmek önem teşkil etmektedir. Bu anlamda kimlik oluşumu nasıl gerçekleşmekte ve hangi koşullardan etkilenmektedir? Bu sorularımızın cevabını tam olarak anlayabilmek açısından öncelikle kimliğin hangi aşamalardan geçtiğini bilmek gereklidir.

Kimliğimizi iki aşamada oluştururuz. İlk adımda, irademizi belli bir kimlik bağlamı ile ilişki içerisinde kullanırız ve onunla özdeşleştiririz. İkinci adımda, bireysel kimliğimizi detaylı bir biçimde işlemek ya da başka bir ifade ile özel var oluş biçimimizi oluşturmak, bireysel özelliğimizi, farklılığımızı yaratmak için, seçtiğimiz kimlik bağlamı içerisinde irademizi yaşamımızla ilgili seçimleri yapacak yönde kullanırız. Bu iki aşama arasındaki ilişki nedir? Birinci aşama bireysel kimliğin tanımlanması için ön koşuldur. Bir kez kimlik bağlamı ile özdeşleşmeyi ve kimliğimizi onunla ilişki içerisinde tanımlamayı kabul ettiğimizde, o kimlik bağlamının doğasında var olan koşulları elde ederiz, o özel kimlik bağlamının dayandığı temel değerleri ve iyi birey kavrayışlarını onaylarız (Tok, 2003: 128–129).

Her birey doğduğunda ona bir ad verilir; kimlik kartı çıkartılır. Bunun da ötesinde, her birey belli bir ailenin, dinin, kültürün, dilin, ırkın, ulusun ve ceddin üyesi olarak dünyaya gelmektedir. Bunlara genel olarak aidiyet grupları adı verilir (Bilgin, 1994: 236). Aidiyet gruplarının normları ve değer sistemleri doğrultusunda sosyalleşmeye, kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi ve nereye gideceğimizi öğrenmeye ve içselleştirmeye başlarız. Aidiyet gruplarından sonra bireyin sosyalleşme ve kimlik kazanma sürecine etkide bulunan unsurların başında referans grupları gelmektedir. Referans grupları bireyin kendi değerlerini ve davranışlarını belirlerken ölçü aldığı gruplardır. Bunların aidiyet gruplarından önemli bir farkı, onlar gibi bireyin geçmişine yönelik değerlendirmelerinden ziyade gelecekle ilgili ideallerini ve projelerini yönlendirmelidir (Şimşek, 2002: 33).

Kimlik kavramının uzun bir tarihi olmasına rağmen ancak 20. yüzyılla birlikte modernitenin bir sonucu olarak sıkça kullanılmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Bu

tartışmalarda kimliğin nasıl oluştuğu sorunu ön plana çıkmıştır. Kimliğin nasıl oluştuğu konusunda öznelci ve nesnelci olmak üzere iki yaklaşım vardır: Öznelci yaklaşıma göre, kimlik tutarlı ve yaşam boyunca az çok aynı kalan gerçek bir bendir (özdür). Bu yaklaşım özellikle organizmanın içyapısına önem vererek, onun dış çevresini ve değişimini göz ardı etmesi, kimliğin oluşumunda doğru bir yaklaşım olmadığı için eleştirilmiştir. Nesnelci yaklaşıma göre kimlik; organizmanın iç dinamikleri yanında bütün bir dış çevresiyle birlikte karşılıklı etkileşimler ve iletişim sonucu oluşmuş olan bir bütünlük, bir tutarlılık ve sürekliliktir (Aşkın, 2007, s: 214).

Kimlik oluşumu tarihsel ve toplumsal şartları yansıtıcı çok yönlü bir süreçtir. Günümüzde artık kimlik bütünsel bir birlik olarak değil, aksine tarihsel ve toplumsal şartlara göre gelişen hegemonik yapıya bağlı parçalaşmış olarak düşünülmektedir. Özneleşme süreci toplumsal ve kuramsal praksislerin içindeki duruma göre şekillenmektedir. Bu bağlamda kimlik özgürce seçilmiş ve sabit değildir. Kimlik kültürel biçimde üretilmiş bir taslak olarak içinde bulunduğu tarihsel, toplumsal şartları idrak etme biçimine göre davranışları ve duyguları ile kendini ve kendi görünümünü bir patchwork olarak farklı kimliklerden biçimlendirmektedir. Bireyin farklı deneyimleri tarihsel ve toplumsal koşullardan bağımsız olmaksızın bireysel hayatını düzenler. Bu da demektir ki kimlik, birçok düşünce ve en biçimlenme açık üretilmektedir. Fakat kendini konumlandırmak açısından daima belirli tercihlere açıktır. Bunlar ise belirli gruplara ait olmayı ve grup dışında parçalaşan kimliğe karşı kabul edilen normlar ve değerlerin bir seçimini talep eder, böylece sürekli değişim ve sapmaları mümkün kılan değişimlere açıktır (İmançer, 2003: 239). Buradan anlaşılabileceği üzere her toplum kendi kültürel ve sosyal değerleri doğrultusunda bir kimlik repertuarına sahiptir. Birey birbiriyle çatışan ve yarışan birçok kimliğe aynı anda sahiptir. Böylelikle her ortamda her durumu kurtarıcı kimlik seçimine gidecektir. Değişim süreci farklılaşan toplum bireyi belki de buna zorlamaktadır.

Diğer bir yandan, kimlik özelliği de her yaşta da belirgin bir fark ile değişmektedir. Hayat ile içi içe bir özellik gösteren kimlik edinimi benzerler arasında aynı zamanda kıyaslamayı da gerektirir. Her birey kendisi hakkındaki kimlik bilincini farklı dönemlerde değişik biçimlerde organize etmektedir. Kimlik yeteneklerin, yönelmelerin, benliklerin sosyal ilişkiler vasıtasıyla şekillenen karmaşık bir sistemi olduğu gibi, aynı zamanda, ait olduğu bireyin çevresini düzenlemesini de sağlayan aktif bir faktördür. Bireyin aynı anda belki de çok farklı kimliğe bürünme ihtiyacı hayatın kendisi tarafından bireye verilmekte, birey de bunu kendi tercihleri noktasında yeniden düzenlemektedir. Verili kimlikler artık

yerini toplum içersinde seçimi bireye bırakılan bir süreci başlatmaktadır (Karpat, 1995: 23). Kendi bilincine varmak, belirli bir anda aniden ortaya çıkan veya miras alınan değişmez bir kavrayış değil, bireyin gelişim süreci boyunca diğerleriyle etkileşim içinde öğrenilen, geliştirilen kavrayıştır. Kimlik hem kendisiyle diğeri arasında bir farklılaşma içerir, hem de kendisiyle diğeri arasındaki özdeşleşmeden hareketle inşa edilir. Kimlik inşa edildiği bu aşamalarda kişiliğimizin özellikleri ne ölçüde etkindir? Kişilik ve kimlik kavramlarının bir bireyin hayatında etkin ya da ayırt edici yönleri var mıdır? (Bilgin, 2007: 78). Anlaşılacağı üzere kimliğin toplumsal hayattaki oluşumu, bireyin hayatında etkin ve ayırt edici yönleri tayin etmektedir.

Castells, bu konuda kimliğin toplumsal inşasını, her zaman iktidar ilişkilerinin damgasını vurduğu bir bağlamda gerçekleştiği ve kimlik inşasını üç farklı köken ve biçime ayırmaktadır: (2008: 14)

Meşrulaştırıcı Kimlik. Toplumun egemen kurumları tarafından toplumsal aktörler karşısında egemenliklerini genişletmek akıllaştırmak için inşa edilir. Sennett'in otorite ve baskınlık teorisinin kalbini oluşturmakla birlikte, milliyetçilikle ilgili çeşitli kuramlarda da uygun bir tanımdır bu (2008: 14).

Direnış Kimliği. Hâkim olanın, başat olanın mantığı tarafından değersiz görülen ve damgalanan konularda/koşullarda bulunan aktörler tarafından geliştirilir; böylece Calhau'nun kimlik politikalarını, ortaya çıkışını açıklarken öne sürdüğü gibi toplumun kurallarına nüfuz eden ilkelerden farklı ya da bunlara karşı ilkeler temellerinde direniş ve ayakta kalma siperleri oluşturulur (2008: 14).

Proje Kimliği. Toplumsal aktörlerin, kendilerine sunulan kültürel malzeme temelinde toplumdaki konuların geride tanımlayan yeni bir kimlik inşa etmeleri, bunu yaparken bütün bir bütün bir toplumsal yapıyı değiştirmeyi amaçlamaktadır (Castells, 2008: 14).

Temel Kişilik kavramı ise, belirli bir toplumun üyelerinin ortak kişilik yapısını ifade etmektedir. Temel kişilik, aile ortamının, eğitiminin ve sosyal çevrenin etkisiyle bireylerde benzer tutumlar, inançlar, değerler, eğilimler, duygular vb. oluşmasına dayanmaktadır. Bir bireyin tutumu da bilinç düzeyinde gerçekleşmekte; ne kadar kuvvetli olursa, aşılmaz olduğu, birey taşıdığı sağlam kişiliğe sahiptir. Her birey gibi öğretmen de kendini ifade etmede, tanımlamada farklı tipte özellikler gösterecektir. Bireyin kendini tanımlamasının çeşitli tipler olduğu gösteriyor. Martinot'dan hareketle bu listeden üç grup öge ya da tarz ayırt edebiliriz.

- Bazıları ‘ayna ben’ öğeleri; yani diğerlerinin bana yansıttığı özellikleri; dost canlısı, espirili gibi. Kendimi espirili olarak tanımlamak için benim hakkımda diğerlerinin bu imajı bana yansıtmaları gerek. Bir bireyin benlik ya da kimliği, demek ki diğerlerinin yansıttığı imajlarda kök salar. Burada ben kendimi tanımlamak için diğerlerini kullanıyor, diğerlerini yalanlıyorum.
- Kendimi tanımlamanın ve diğerinden yararlanmanın ikinci bir tarzı var; kendimi diğerleriyle karşılaştırmak. Bireylere kim olduklarını sorduğunda, oldukça sıklıkla, kendilerini diğerlerinden farklı kılan yanlarını belirtmektir. Atıf teorisinin belirttiği farklılıklar daha bilgilendirici sayılmaktadır. Ben her zaman Afyon da yaşıyor olsaydım ve aynı soru bana sorulsaydı” Afyonluyum” demek fazla bir bilgi vermez tıpkı insanım demek gibi (Bilgin, 2007: 40).

Bennett’in gözlemlediği gibi de , “Yaşadığımız maddi ve toplumsal dünyalara ilişkin radikal belirsizlik ve bu dünyaların içindeki siyasal eylemlilik tarzlarımız imaj endüstrisinin bize sunduğu şeydir...” Aslında, bugün en etkin kültür medyası tarafından büyük ikna gücüyle aktarılan mesaj dünyanın temel karasızlığına ve yumuşaklığına ilişkin bir mesajdır: Bu dünyada her şey olabilir ve her şey yapılabilir, ama yapılan hiçbir şey ebedi olamaz, olup biten her şey bildirmeden gerçekleşir ve fark ettirmeden çekip gider. Bu dünyada, bireysel bağlar birbirini izleyen karşılaşmalara, kimlikler birbiri ardı sıra takılan maskelere, biyografi aynı derecede kısa ömürlü bellekte süren bir dizi dilimde bölünür. Diğer şeyler gibi birey kimlikleri de onların öz imgeleri her birinin kendi anlamının icat edilmesi, taşınması ve ifade edilmesi gereken anlık fotoğraf koleksiyonlarına, çoğunlukla öteki anlık fotoğraflara göndermede bulunmaksızın bölünür. Bireyin kendi kimliğini evini inşa eder gibi tavanların, katların, odaların, koridorların birbirine eklenmesiyle evreler halinde ve sabırla kurması yerine, bir dizi “yeni başlangıçlar”, anında birleştirilen ancak kolayca sökülen biçimlerle yapılan deneyimler, birbiri üstüne resmedildi; bu gerçekten de bir palimpsest kimlik; unutma sanatının hatırlama sanatından daha değerli bir özellik olduğu, öğrenmekten çok unutmanın sürekli uyumun koşulu olduğu, her yeni şeyin ve bireylerin bir sabit kameranın görüş alanına girip çıktığı, özellikle belleğin yeni imgeler almak için daima silinmeye hazır bir videokasetini andırdığı bir dünyaya uygun bir kimlik türüdür (Bauman, 2005: 110 – 111).

Birey bir çok toplumsal kimliğe sahip olmakta ve bireyin sahip olduğu bütün bu toplumsal kimlikler verili (tabii) ve kazanılmış (iradi) olarak ikiye ayrılmaktadır. Verili kimlikler bireylere doğduğu günden itibaren içinde yaşadıkları toplumsal çevre

tarafından kazandırılmaktadır. Bireyin aile, toplum, ulus ve medeniyet gibi kimlikleri verili kimliklere örnek olarak gösterilebilmektedir. Bireyler, neredeyse verili kimlikleriyle birlikte doğmaktadır ve bu nedenle de verili kimlikler başlangıçta dışlayıcı bir özellik sergilemektedir. Bireyler içinde yasadıkları toplumsal çevrede kendi tercihleri ile edindikleri kimliklere ise kazanılmış kimlikler denilmektedir. Öğrenci, öğretmen, merkez bankası mensubu olmak gibi kimlikler de kazanılmış kimliklere örnek olarak verilebilmektedir. Verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi bireylerin kazanılmış kimliklerini bireysel olarak seçme ve değiştirme yeteneği bulunmaktadır. Aslında verili kimliklerde kazanılmış kimlikler gibi zaman içerisinde değişmektedir. Ancak verili kimlikler çok yavaş ve yüzlerce sene tutan süreler içinde değiştiği için adeta değişmiyormuş gibi görünmektedirler. Bireye verilen kimlikler toplum onu hep o şekilde görmek istediği için de belki de aynı kalmaktadır. Birey kimliğini toplum içinde şekillendirmiş, yalnız her birey için farklı durumlar gerçekleşip kimlik oluşum sürecini etkilemiştir. Kimlik oluşum sürecinin algılanması da kimliğimizin nasıl ve ne şekilde inşa edildiğini gösteren bir durumdur (Karpat, 1995: 23).

2.3. Kimlik Türleri

Kimliği karmaşık bir toplumsal yapı içerisinde bireysel, sosyal ve kolektif kimlik görünümüleriyle ele almak, bireyin kendine ait özelliklerini ve toplum içindeki yerini anlamak açısından önem teşkil etmektedir. Bunların dışında alt başlıklara da ayrılan kimlik türleri toplum içinde ayrı kategorilerde değerlendirilmektedir. Örneğin; kimlik kelimesinin dinî, öğrenci veya bilimsel kimlik gibi farklı anlamlarda kullanılması bireyin cemiyyet içinde çeşitli yönleriyle ortaya çıkmasını ifade etmektedir. Buna göre her tür sosyal özellik bir başka kimliğe işarettir. Böylece bir sosyal özellik vurgulanmaktadır. Dinî, seküler, bilimsel, linguistik, siyasî, millî, vb. kimlik gibi. Dinî kimlik inançla, linguistik kimlik lisanla, siyasî kimlik ise politik görüşlerle, tutum ve davranışlarla ilgili özellikleri ifade etmektedir (Gordon, 1968: 115 – 130).

Bir başka yaklaşım ise, sosyolojik olarak daha genel bir kategori elde etmek mümkündür. Literatürde sosyolojik anlamda birbirinden bazı noktalarda farklı ve değişik bakış açısıyla değerlendirmeye müsait olan sosyal ve bireysel kimlik türleri söz konusu edilmektedir. Sosyal kimlik, bireyin hangi sosyal kategoriye veya bu tür fonksiyonaliteye sahip herhangi bir organizasyon veya gruba ait olduğunu ifade eder. Bireysel kimlik, ise bireyleri diğerinden ayıran fakat yine büyük ölçüde sosyal olarak şekillenmiş kişisel

özellikleri yansıtmaktadır. Grup bakımından bir başka sınıflama da kimlik kavramının izahında belirttiğimiz gibi aidiyet özelliğine göre yapılabilir. Bu durumda bir toplumun siyasi denetiminde kendi milliyet grubu egemen ise, birey bir çoğunluk grubun üyesi, aksi takdirde azınlık grubunun üyesi sayılır. Birey, kimliğini, tutum ve davranışlarını bir takım referans gruplarına göre de şekillendirebilmektedir (Karpas, 1995: 23).

Sosyal dağılma teorisi de modernleşmeyle birlikte “ben” ve “biz” şeklinde iki yönüyle formlaşmış olan bireysel ve kolektif kimlik duygusunu zayıflamakta, yani negatif bir süreç işlemektedir. Bireyin çok yönlü olması, çoklu kimlikler, her zaman söz konusudur; ancak temel değişimlere uğramışlardır. Daha önceki toplumlarda kimlik, belli bir hiyerarşik düzende yoğunlaşarak içice geçmiş halkalar halinde organizeyen, modern toplumlarda durum tamamen değişiktir. Bireyin, sadece kişiliğinin bir parçasıyla iştirak ettiği veya kontrol edildiği pek çok kimliği vardır (www. umutdolu.com, 14. 12. 2008: 2- 3).

2.3.1. Bireysel Kimlik

Bireyin iç dünyasında şekillenen, kendilik bilinci yaratan ve kendi kendisiyle özdeşleşen bireysel kimlik özelliğidir. Birey bununla birlikte toplumdaki diğer bireylerle bağlantı kurmaktadır. Toplumsal algı ile şekillenen bireysel kimlik özellikler aynı zamanda bireyi yaşadığı toplumsal sisteme bağlamaktadır.

Bireysel kimlik, bir kimsenin kim olduğuna, kendi özelliklerine ve konumuna ilişkin toplumsal duygusal algısına tekabül eder. Ancak, bu algı diğer bireylerle ve gruplarla girilen karşılıklı etkileşim sürecinde ve karşılaştırmalı olarak gerçekleşmektedir (Connolly, 1995: 208). Bireysel kimlikler kişinin bağlı olduğu üyesi olduğu kuruluşlar, meslek ya da sivil toplum örgütleri, kulüpler tarafından düzenlenip verilir (Köknel, 2007: 391- 392).

Bireysel kimlikte, bireyi diğerlerinden ayıran fakat yine büyük ölçüde sosyal olarak şekillenmiş bireysel özellikler yatmaktadır (Arnold, 1993: 6). Bireysel kimlik bireyin sahip olduğu tüm kimlik özelliklerini birleştirir. Birey bu bilinçle kendi ile ilgili oluşan algılamaları tekrar bilinç dışına çıkarmaktadır. Bu anlamda toplumu ve ilişki içinde olduğumuz bireyleri nasıl idrak ettiğimiz, başkaları ile ayrımı nasıl yaptığımız önemlidir. Bireysel kimlik duygusunun bireye kazandırdıklarını Bilgin şöyle sıralamaktadır:

- Kimlik duygusu zamansal bir boyut içerir. Bireyi geçmiş ile ilişkilendirir.
 - Bireysel kimlik bir birlik ve tutarlılık duygusu verir. Bireyi farklı zamanlarda aynı birey olduğu bilinci içerisinde tutar.
 - Bireysel kimlik çok sayıda kimliği bütünleştirici rol oynar. Bireylerin sahip oldukları fiziksel, gramatikal, hukuksal, bölgesel, ulusal, etnik, sosyal ve kültürel kimlikleri birleştirir; bunlar arasında toplumsal yapı içinde ahenkli birliktelik sağlar.
1. Bireye özgürlüğünü, haklarını koruma duygusu kazandırır. Ben ve başkaları arasındaki ayrımı ortaya koyar.
 2. Bireye orijinallik duygusu verir. Birey kendi özelliklerinin ve diğerlerinden farklı olan yanlarının farkına vardıkça kendi biricikliğinin önemini kavrar.
 3. Bireysel kimliğinin farkına varanların verimliliği artar ve verimliliği artan bireyin daha güçlü bir kimlik duygusu geliştirmesine yardımcı olur.
 4. Bireysel kimlik duygusu bir değer olarak bireyin bilincine yerleşir, bu da en temel ihtiyaçlardan olan bireyin hem kendisinin gözünde hem de toplumun gözünde değerli olma duygusunun gelişmesine yardımcı olur (1991: 199 – 200).

Mead'e göre (1934), kimliğin diğer bireysel öğelere göre diğerlerinden etkilenen yani, ego ve ben arası diyalektik bir ilişkinin sentezidir. Ego kendisi için bir obje olarak bireydir. Bu alanda her birey kendini kendisinin özdeşleştirdiği “genelleştirilmiş diğeri” nin gözüyle temsil etmektedir. Ben bireyin kendisi hakkındaki duygusuna tekabül eden ego öznedir. Ben ve egonun etkileşiminden ve sosyal gerçekliğe referans ile kimlik doğar. Kimlik, tüm bu sosyal egonun ürünü ve aynı zamanda kimlik bilincinin olduğu yerdir (Gülgün, 1991: 8).

Kimlik bireysel kimlik özelliğiyle ilişkili olarak, topluma dönük sosyal bir yöndür. Kimlik, bir tür planlanmış bir tür davranış veya yüklenilmiş rol olduğundan, alternatiflerden bir diğeri tercih edilebilir. Herhangi bir durumda başka bir sosyal kimlik sergilenebilir. Bir toplumda hayata, anlam değeri kazanmak, ayırt edicilik birey için belli bir uğraş gerektiren iştir. Tatmin olması gerekir. Var oluş için bir anlama sahip olmak eşdeğerdir. Hele ki mesleki anlamda anlam değeri tüm süreçlerde etkindir. Günümüzde ise birey, geleneksel bir birey olmaktan çıkmış, kendi tercihlerini ön planda tutan, eşit davranan ve çok geniş niteliklere sahip olan ilişkiler kurmaktadır. Kendi bireysel tercihleri ön planda tutan ve ideolojilerini kendi kimliklerine yakın

bireylerden seçerek bireysel kimliğini yaratma ve kimliğini ön plana çıkarmaktadır (Birkök, 1994: 70).

2.3.2. Toplumsal Kimlik

Sosyal kimlik, bireyin toplum içerisine girdiği anda başlamaktadır. Sosyal kimlik, bireyin hangi sosyal kategoriye veya bu tür fonksiyonaliteye sahip herhangi bir organizasyon veya guruba ait olduğunu ifade etmektedir. Diğer bireylerle birlikte gelişmeye ortam bulan bireysel kimlikleri ayrı olarak düşünmemek gereklidir. Çünkü birey toplum içinde daima bir gereksim duyar. Gurup bakımından bir başka sınıflama da aidiyet özelliğine göre yapılabilir. Bu durumda bir toplumun siyasî denetiminde kendi milliyet gurubu egemen ise, birey bir çoğunluk gurubunun üyesi, aksi takdirde azınlık gurubunun üyesi sayılır. Grup içinde veya kendi içinde gelişen kişisel özellikler farklı özelliklere bürünüp yine de bireyi toplum içinde yönlendirmektedir. Gelişen ve gelişen bu kimlik durumlarının oluşum sürecini de önemsemek gereklidir (Arnold, 1993: 6).

Kimliğin iki temel bileşeni var olmakta; bunlardan birincisi tanımlama ve tanıma, ikincisi ise aidiyettir. Kendini tanımlama ve kendini toplum içinde belli bir sıfatla, toplumsal olarak tanıma hem bireye özgüdür hem bireysel bir ihtiyaçtır. “Toplumsal tanıma”nın en temel aracı öncelikle konuşma dili ve bir kültürel edadır. Toplumsal ve kültürel dünyanın oluşumu dil aracını gerektirir. Kimliğinin farkına varma bireye güven artırıcı bir etki yaratır. Başkası ile kendi arasındaki ayırımın farkına varmaktadır. Bireye bu anlamda öncelik vermektedir. Hem kendinin hem de toplumun önünde değerli olma özelliğini, bu duygunun gelişmesine adeta bunu içselleştirmesine yardımcı olur (Aydın, 1998: 12).

Tajfer’e göre’de (1982) sosyal kimlik “bireyin benlik olgusunu, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgilerinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır. Birey mesleğini icra ederken elbette ki bir gruba dâhil olmaktadır (Aydın, 1998: 12).

Sosyal kimlik teorisinde göre de birey, onu tanıyan diğer bireylerin zihinlerinde bulunan kendisi hakkındaki imajların sayısı kadar sosyal benliğe sahiptir. Birey diğer bireylerle sosyal ilişkilere girmekte her bireyle kurulan ilişki birbirinden farklıdır. Bu durum bireyin toplum içinde değişik yönleriyle tanınmasını sağlamakta ve diğer üyelerin her birinin nazarında ayrı bir kimlik edinmesinde sebep olmaktadır. Bu kimliklerin toplamı bireyin sosyal kimliğidir (www.umutdolu.com, 14.12.2008: 2).

Sosyal Kimlik kuramı bu konuda; bireyin üyesi olduğu sosyal grupların, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını belirlemede önemli bir etkisi olduğunu öne sürer, kısacası bu kuram, sosyal kimliğin bireyin ait olduğu gruplara bağlı olarak geliştiğini öngörmektedir (Aşkın,2007: 214).

Sosyal benlik üzerine inşa edilen; itibari kimlik teorisinde ise birey kendisi için önemli olan bireylerle kurduğu ilişkiler neticesinde sosyal niteliğini düşünmek ve muhakeme etmenin ötesinde, kim olduğunu ve ne olduğunu hissetmektedir. Birey için önemli şahıslarla karşılıklı etkileşim vasıtasıyla şekillenen temel duyulardan biri olan benlik, sabit bir süreç olmayıp sosyal etkileşimlerle daima değişmekte ve gelişmektedir (www.umutdolu.com, 14.12.2008: 3).

2.3.3. Kolektif Kimlik

Kolektif kimlik, belirli bir durumu değil, bir süreci yansıtır. Bir topluluğun kimliği, diğer topluluklarla ilişki içerisinde ve zamanla değişir. Hiçbir topluluk, tek başına ve zaman- mekân dışı bir kendiliğinde var olan (tözel) kimliğe sahip değildir. Kolektif kimlikte geçmişe dönük bir yanı vardır; çünkü kolektif kimlik, bir takım semboller, anılar, sanat eserleri, töreler, alışkanlıklar, değerler, inançlar ve bilgilerle yüklü bir gelenekten, geçmişin mirasından, kısaca kolektif bellekten hareketle inşa edilir (Bilgin: 1995: 60).

Bergue'e göre de kolektif kimlik birbirine karşı birtakım boyutları kapsamaktadır:

- Kimlik, hem güvenlik verici, hem de harekete geçiricidir.
- Kimlik, hem devamlılık, hem transformasyon içerir; dönüşüm olmadan kimlik yoktur; dönüşümün olması ise, bir şeylerin “biz” olarak dönüşmesini gerektirir.
- Kimlik, nesnel ve öznel özellikleri birleştirir.
- Kimlik bir bütünselliktir. Ayrıştırılabilir.
- Kimliğin çeşitli yanları, aktörleri ve kategorileri birbirleriyle değiştirilebilir (Bilgin: 1995: 60).

Bireye verilen bu alt yapı bireyin toplum içindeki yerinin sorgulanmasında ya da istemeden, anlamadan, bilmeden öğrendiği bilgilerini yani kişiliğinin yönlerini keşfetmesini ve göstermiş olduğu davranış ve tavırlarını yansıtmaktadır (Bilgin, 1995: 60). Bu noktada her bireyin bir kimliğe gereksinimi vardır; her dengeli hayat biçimi onu paylaşılanların iç özdeşleşmelerine ve direniş noktalarına çeşitli biçimlerde giren kolektif kimlik iddialarına başvurmaktadır (Connolly,1995: 205).

Bireye kazandırılan kolektif kimlik, bireye güven veren, zaman içinde devamlılık içeren, toplumsal yapı içinde bütünselliği oluşturan bir sistemdir. Bir birey toplum içindeki statüsü ne olursa olsun taşımış olduğu öz yeterlilik ile bütünlüğün içinden sıyrılıp, kendine ait olan öznel yanlarını ön plana çıkarabilmektedir. O halde, kolektif bilince sahip olan bireyler ise toplum içinde kendini daha erken gerçekleştirebilmektedir.

2.4. Kimlik Türleri ve Toplumsal Yapı

Toplumsal yapı, farklı kimlik türleri içine alan geniş bir alandır. Büyük bir topluluğun kimliği de buna benzer bir şekilde çok sayıda kimliğin karşılıklı etkileşimi sonucunda inşa edilir. Bireysel ve sosyal kimlikler arasındaki ilişki, çok kimlikli bir ortamda değişen koşullara ve dengelere göre sürekli olarak yeniden üretildiği için dinamik bir yapıya sahiptir. Bireysel ve toplumsal örüntüler arasındaki ilişkiler normal koşullar altında karşılıklı etkileşime dayalı istikrarlı bir süreç oluşturur. Ancak, hızlı toplumsal değişim ve anomi dönemlerinde söz konusu ilişkiler beklenmedik çelişiklere, gerilimlere ve hatta çatışmalara konu olabilirler. Bununla birlikte, kendini grupla özdeşleştiren birey, bu özdeşleşmeden bireysel yararlar elde etmesine karşın, bireysel özgürlüğünün bir kısmından feragat etmek zorunda kalabilir. Bir anlamda varlığımızı ve özgürlüğümüzü garantileyen grubumuz, aynı zamanda özgürlüğümüzün sınırlarını çizme hakkına da sahip olmaktadır. Topluluk içinde öne çıkan bireysel kimlikler sürekli olarak ortamına göre değişebilirlik göstermektedir. Sosyal ilişkiler karşılıklı etkileşim ‘ben’ kavramının ne kadar içselleştirildiğine göre tepkiler vermektedir. Elbette bu şekilde davranışa yansıyan kimlikler de baş gösterecektir (Connolly, 1995: 208).

Toplumsal yapı içerisinde kimlik duygumuzu zedeleyen yaşam zorluklarının başında, sahip olduğumuz değerlerin ve amaçların geçersizleştiğini görmek gelir. Günümüzde böyle bir kimlik zedelenmesi, en çok hızlı toplumsal dönüşümler veya göçler nedeniyle yaşanmaktadır. Yaşanan toplumsal alt üst oluşların, hızlı dönüşlerin bireylerin çokta sağlam olmayan kimlik dokularında bir sarsıntı yapmamasını beklemek güç olur. Değerlerin; yani neyin doğru neyin yanlış, neyin geçerli, neyin geçersiz olduğunun hızla değiştiği, maddi çevrenin, teknolojinin belki de bundan daha da hızlı değiştiği günlerde bireylerin sarsıntı yaşamamaları doğaldır. Kimlik, ne kadar sağlam olursa olsun onunda bir dayanma gücü vardır, karşılaşılan dönüşümlerin ve değişimlerin boyutunun çok aşırıya kaçması halinde, bu badireden en sağlam kimlikler bile yara alarak çıkacaktır (Göka, 2006: 296- 298).

Modern süreçte ise birey kendi içinde yaşadığı kimlik özelliğini kimi zaman açığa çıkarmada güçlük yaşamakta, bilgi ve teknolojinin etkilerini ne derece önemli görmektedir? Literatürde, modernleşmenin birey açısından, sınırları kaldırdığı ve böylece bir zamanlar zorunlu olarak bağımlı olunan bir dizi faktörün, artık serbest değişkenlere dönüşerek özgürlük kazandırdığı fikrine ulaşılmaktadır. Oysa teknoloji bireyin bilgi edinmesinin yanı sıra bireye bilgi aktarımında da kullanılmaktadır. Yani, bilginin verilmesi ve bilginin alınması olmak üzere iki farklı yön söz konusudur. Son derece güçlenen ve etkili bir hale gelen bu araçlar aynı oranda aktarılmak istenen bilginin niteliğine uygun bir şekilde bireyin yapısını belirlemektedir. Teknolojinin gücü, aynı zamanda, bilgi kaynaklarının iradesi doğrultusunda bireysel iradeyi sınırlamakta ve hatta bireyi şekillendirmektedir. Bilgi, belirli bir şekilde ve yoğun olarak empoze edilmektedir. Belirli bir yapıda verilmesi, toplu bilginin terkiibini değiştirme imkânını kaldırmaktadır. Çünkü değiştirildiği takdirde, bilgi disfonksiyonel olmakta, anlamını kaybetmektedir. Ayrıca bireyin başka bilgi kaynağı olmadığından muhakeme edecek imkânı da kalkmaktadır. Sıklıkla empoze edilmesi ise, bahsedilen tarzda alıcının disipline edilmesini sağlamak ve ihtiyarî güce fırsat tanımamaktadır. Böylece, yoğun bilgi aktarımıyla benlik duygusunun kaybına da neden olmaktadır (Yepsen, 1993: 84 – 86).

Kimlik türlerinin toplumsal yapı içindeki görünümüne baktığımızda; toplumun sosyal ve kültürel değerlerinden oluşan bireysel kimlikler yine içinde yaşadığı toplum içinde özelliklerini ortaya çıkarır ve kolektif bilinçten etkilendiğini görmekteyiz. Kimlik özelliği bireyler için tam olarak inşa edilememekte, toplumsal yapı ile bağlantılı olarak sürekli değişmektedir. Kimliğin toplumsal olma özelliğinden hareketle kimlik türleri ve toplumla olan ilişkileri daha iyi izah edilecektir.

2.5. Kimliğin Toplumsal Olma Özelliği

Birey toplum içindeki diğer bireyler ile ilişki içerisinde kimliği oluşturmakta ve kendini diğer bireylere bu araçla tanıtmaktadır. O halde; toplum birey için vazgeçilmez bir alandır. Bu alan içerisinde yaşayan her birey belirli ihtiyaçlarını karşılama noktasında bu büyük ve karmaşık gruba dâhil olmaktadır. Kimlik ise bu noktada bireyin toplum düzeninde davranış modellerini belirler (Aydın, 1998: 12). Çünkü bireyin kendini tanımlaması ve toplumsal olarak tanınmak istemesi bireysel bir ihtiyaç olarak oluşmakta ve gelişmektedir. Bu bağlamda da “Kimliğin toplumsal yönü, onun olmazsa olmaz boyutu” olarak kabul edilebilmektedir (Aydın, 1998: 14). Yani küçük ya da

büyük bir toplum içerisinde bulunamayan bireyin, kimliğinden bahsetmenin de bir anlamı bulunmamaktadır. “Toplum, ortak bir kültürü paylaşan, hayatta kalmak için birbirine bağlı, belirli bir bölgede yaşayan bireyler grubu olarak” tanımlanmaktadır (Haviland, 2002: 65).

Toplum içerisinde yaşayan birey, fiziksel güvenliğinin yanı sıra sosyolojik güvenliğini de sağlamak amacıyla yaşadığı toplumun davranış modellerini ve değerlerini içselleştirmektedir. Bu tespitten hareketle, en temelde kimlik edinme ihtiyacının aslında bireyin zayıflığından kaynaklandığı da ileri sürülebilmektedir. Zira nerede ve nasıl yaşadığına bakılmaksızın, birey doğası denilen ve anlaşılması oldukça zor olan bu kavram irdelendiğinde, tüm bireylerin diğer bireylerle topluluk içinde yaşamak istediği görülmektedir. Varlığın bir tanımı olan ‘kimlik’ de mutlaka bu toplumsal çevrede oluşmakta ve gelişmektedir. Yani sosyal düzenin, toplum içerisinde, az ya da çok fakat sürekli olarak içselleştirilmesi, toplumsal boyutta kimliğin inşasıyla sonuçlanmaktadır. Bu nedenle de ıssız bir adada yalnız başına yaşayan bir bireyin ortaya bir kimlik koyması, hatta kendine Ahmet, Mehmet gibi isimler takması mümkün görünmemektedir. Çünkü “Birey diğer canlılar gibi, salt genetik donanımına dayanarak doğada var olamaz; bu nedenle genetiğin dışında bir var olma stratejisi” geliştirmesi gerekmektedir (Aydın, 1998: 14 – 15). “Kimliğin toplumsal olması ve bir tanım oluşturması, bizi kimlik kavramının iki temel ayağı olduğu sonucuna” götürmektedir. Bu temel iki ayak birçok araştırmacı tarafından da ait olan (tanımlanan) ve ait olunan (tanımlayan) olarak kabul edilmektedir. Benzer bir şekilde Yurdusev de, kimliğin iki unsurdan ibaret olduğunu belirterek, kimliğini inşa edeni ‘tanımlanan’, ona kimliği kazandırana da ‘tanımlayan’ olarak açıklamaktadır (Yurdusev, 1997: 19).

Kimliğin toplumsal bir unsur olmasından hareketle, kimliğini muhakkak toplum içerisinde oluşturmak zorunda olan birey, kimlik edinene örnek olarak gösterilebilmektedir. Dolayısıyla toplumda bu durumda kimlik vereni oluşturmaktadır. Böylece kimlik edinen (birey) ve kimlik verenin (toplum) bileşimi aynı zamanda ‘toplumsal kimlik’ i de meydana getirmektedir. Kimlik edinen tek bir birey olabileceği gibi bir birey grubu da olabilmektedir. Eğer kimlik edinme süreci içinde sadece tek bir birey yer alıyorsa, bu bireye kimliği, doğup büyüdüğü ya da yaşamayı seçtiği topluluk içerisindeki aile, arkadaş, iş çevresi gibi toplumsal birimler tarafından kazandırılmaktadır ve bu grupların tümü ‘tanımlayan’, yani ‘kimlik veren’ olarak kabul edilmektedir. Buradan da kimliğin toplumsal bir faktör olduğu bir kez daha

anlaşılmaktadır. Bu noktada kimlikle ilgili bir başka problem, yabancılaşma, ortaya çıkmaktadır. Yabancılaşma esasen bir sonuçtur. Birey sosyal, kültürel, ekonomik nedenlerden dolayı kendi varlığını uygun, dengeli ve sağlam bir zemine oturtamamaktadır. Hızlı sosyal değişme yabancılaşmayı sağlayan bir başka nedendir. Bu bakımdan kaçınılmaz olarak her toplumda görülebilmektedir. Ancak, gelişmekte olan toplumlarda yabancılaşmanın yanı sıra, kendisinin üretmediği doğal olmayan değerlerle donatılan bireyin kendi varlığına zıt düşmesi olayını ifade eden yabancılaştırma süreçleri de kontrol edilmektedir (Ericson, 1963: 14).

Her bireyin kendine ait idealleri ve projeleri vardır. Referans grupları bunların gelişimi ve ulaşılması bakımından etkin bir rol oynayıcıdır. En yalın biçimde belirtmek gerekirse, referans grupları birey açısından “önemli ötekiler” dir. Ancak, bu önemli ötekiler homojen bir topluluk değildir. Bazıları bireyin doğrudan temasta olduğu, ödüllendirme ve cezalandırma yoluyla bireye belli davranış kalıplarını ve normlarını benimseten “normatif referans grupları” dır. Bazıları ise, bireyle hiç bir ilgisi ve tanışıklığı bulunmadığı halde, bireyin kitle iletişim araçları ve benzeri imkânlar sayesinde kendilerini tanıyarak ölçü aldığı “karşılaştırmalı referans grupları” dır. Bireyin kimlik edinme ve onu yeniden üretme sürecinde böyle ikili bir gelişim çizgisi izlemesi aslında birey benliğinin yapısından kaynaklanır. Bilindiği gibi George Herbert Mead birey benliğini “ben” ve “beni/bana” olmak üzere iki alt bölüme ayırmıştır. Bunlardan “ben” , Freud’un “ego” kavramıyla büyük paralellik gösterir ve benliğin iç kısmını oluşturur. “Beni/bana” ise, Freud’un “süper ego” kavramına tekabül eder ve benliğin dış yüzünü oluşturur. Toplum “beni/bana” aracılığıyla bireyi kuşatır ve etkiler. “Ben” ise, bu kuşatmayı ve etkilemeyi değerlendirerek onlara karşı bireyin geliştireceği tutum ve davranışları belirler. “Ben” güçlendikçe birey verili kimlikleri sorgulamaya ve hatta onları değiştirmeye, ya da ara sıra da olsa, toptan reddetmeye yönelebilir (Bauman,1998, 40 - 46).

Kimliğe yönelik bazı yaklaşımlar ile kimliğin toplum içerisindeki yeri ve bireyin mesleki olarak toplum içerisindeki statüsü daha iyi anlaşılacaktır:

Sembolik etkileşimci teoriye göre, hepimizin toplum içinde bir benlik imajı, bir kimliği “Gerçekten kim olduğumuzla ilgili” fikirlerimiz vardır. Hepimiz başkalarından ayrı olarak yaşarız ve zamanla sabit kalan ilk hatıralarımızdan bir şeyler içeren tutarlı ve bireysel bir bütünlüğün farkındayızdır. Etkileşimci teoride, başkalarına atıfta bulunmaksızın var olan yalnızca bir benlik var olamaz. Etkileşimci sosyologlar için

benlik, sadece birçok benlikler bağlamında anlamlı olan bir kavramdır (Gündüz&Mutluer, 2000: 79).

Referans grup teorisine göre birey sadece biyolojik bir aktivite olmayıp aynı zamanda sosyal varlığının da bir faaliyeti olduğu ortaya çıkmaktadır. Bireyin varlığı dayanak noktaları olarak bir takım sosyal temellere oturtulmaktadır (www.umutdolu.com, 14.12.2008: 3).

Gösterilen benlik teorisine göre benliğin tipik olarak iki yönü vardır: Bunlardan ilki “Rol benliği”dir. Tepkileri ve durumu kontrol etmek amacıyla son derece dikkatli bir şekilde teşkil edilir. Her sosyal durum için başka bir rol-benlik meydana getirilebilir. Mesela boş vakitlerinde para kazanmak için çalışan bir üniversite öğrencisi bu işte belli bir benlik takınmaktadır. Bunun yanı sıra bireyde, toplumun beklentisi doğrultusunda ayrıca bir “gerçek benlik” de mevcuttur (www.umutdolu.com, 14.12.2008: 3).

Birikim teorisinde ise birey sosyal hayatta seçkin bir yer edinebilmek için kendini toplum içinde etkili olacak güçle kültürel değerlerle donatmak zorundadır. Bir birey ne kadar çok kimliğe sahip olursa o kadar çok kendini toplum içinde anlamlı ve bilinçli hale getirecektir. Kimlik sayısı arttıkça bireyin varlığı daha büyük emniyet kazanmaktadır. Varlığın bir bütün ve ilişkiler sistemi içerisinde yerli yerince iştirak etmesi ile elde edilen anlamlı bir bilgidir. Kısaca toplum, kişilik ve kimlik şeklindeki üç unsur aslında hiyerarşik olarak birbirinden türemektedir (www.umutdolu.com, 14.12.2008: 3).

Bireyin toplum içinde farklı kimliklere sahip olması ve kendi içerisinde farklı kimlikleri yaşaması mesleki kimliğine yansımaktadır. Çünkü her mesleğin toplum içinde belli sorumlulukları bulunmaktadır. Toplumsal hayatta gerekli birtakım işlevleri olan mesleği, bireyin kimlik özelliklerine göre değerlendirmek gereklidir.

2.6. Meslek

Meslek, bireyin toplum içindekini statüsünü belirleyen bir faktör olan meslek toplumsal ilişkileri de kapsayan bir bütündür. Sosyal, kültürel ve ekonomik yönden toplum içinde bireyin yerini de belirlemektedir. Meslek, bireyin toplum içindeki konumunu belirleyen unsurlardan biridir. Meslek, işlevleri bakımından toplumsal yapı içinde ayrılmaktadır. O halde her meslek mensubu bireyin, ait olduğu toplum içinde bir mesleki kimliği bulunmaktadır.

Bireyler kimliksel özelliklerine göre, mesleğini icra etmektedir. Toplumda yaşayan diğer bireyler ise bireyin mesleğiyle toplumsal konumunu belirlemektedir. Her meslek, bireyin kendisini, toplumu ve hayatı nasıl düşündüğünü belirlemekte ve bu ölçüde toplum içindeki görevlerini şekillendirmektedir.

Toplum içinde gerekli işlevleri olan meslek, bir bireyin geçimini sağlamak üzere bir ömür boyu profesyonel olarak yaptığı bir iştir. Bir başka tanımla meslek, "kurumsallaşmış faaliyet biçimleridir", ancak her iş meslek değildir. Bir iş veya uğraşının meslek sayılabilmesi için kendine ait değer ve kurallarının olması, toplum içinde kabul görmesi ve kurumsallaşmış değerler manzumesine sahip olması gereklidir (Fındıklı, 1999: 2).

Diğer bir ifadeyle belirtirsek meslek, toplumdaki sosyal, ekonomik ve teknolojik yapının gerektirdiği bir işbölümü sonucu ortaya çıkan, bireyin ilgi ve kabiliyeti ile sosyal etkinliklere katılma gereksinimi ve toplumun bireyden sosyal ve ekonomik hayatta sorumluluk yüklenmesi talebi sonucu ortaya çıkmış olan bir hayatsal etkinlik olgusudur. Profesyonel meslek, özel uzmanlık bilgi ve becerisini içeren, uzun ve yoğun bir akademik çalışma ile belirli özel biçimlenme gerektiren ileri düzeyde ve statüde meslektir (Erden, 1998: 25– 26). Bunun yanı sıra meslek, bireyin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş ve birbirine bağlı bilimsel ve felsefi düşünceler birliği, dizge, sistem olarak tanımlanabilir. Toplum ve bilimsel yapının gelişmesi ile birlikte ortaya çıkan profesyonel meslekler ortaya çıkmıştır. Bu tür meslekler uzun bir akademik çaba ve belirli bir biçimlenme gerektiren ileri düzeyde statüsü olan bir meslektir (Köktaş, 2003: 70).

Meslek, toplumsal bir bağlamda var olmaktadır. Bu nedenle kendi etrafında meslektaşlar topluluğu, müşteriler, farklı meslek mensupları vb. çeşitli kesimlerin bir araya gelmesine ve bu kesimler arasında belli ilkeler temelinde işleyen bir toplumsal ilişkiler bütününe oluşmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda meslek çevresinde belli düşünceler, inançlar, tutumlar, değerler, normlar, teknik ve etik ilkeler bütünü oluşmaktadır. Dolayısıyla bireysel hayat açısından merkezi konumda bulunan, toplumsal açıdan önemli işlevleri olan ve toplumsal sistemin işleyişine hayatsal katkılarda bulunan meslek, toplumsal gerçekliğin önemli bir bölümünün içinde üretildiği işlevsel bir alanı simgelemektedir. Özellikle, modern toplumun ağırlık merkezini mesleki yapının oluşturduğu söylenebilir. Bu nedenle, meslek modern toplumun analizinde operasyonel önemdedir. Aytaç'a göre, modern toplumda,

meslekler sayıca ve tür itibariyle giderek çeşitlenmektedir. Endüstrileşme, teknolojik gelişme, işbölümü ve uzmanlaşmadaki artış, meslekleşme olgusunu hızlandırmış, her bir iş ya da uğraş, kendi içinde oldukça karmaşık işleyiş sistematiğine sahip olmuştur. Bugün için, meslekler sayıca, özellikçe, estetik ve etik ölçüler itibariyle oldukça karışık hale gelmiştir. Meslekler, saygınlıkları, üyelerine sundukları tatmin olanakları, toplumdaki işlevsel algıları, etik ve kimliksel öğeleri, profesyonel konumları itibariyle, önemli sosyal farklılaştırıcı unsurlardır. Toplum bilimciler pek çok toplumsal göstergeye bünyelerinde yer vermelerinden dolayı, meslekler üzerinden toplumu anlamayı ve izah etmeyi önemli bulmaktadırlar (İlhan, 2004: 133).

Meslek, bireyin kimliğinin en önemli kaynağı olup, onun etraftan saygı görmesine, başkaları ile ilişki kurmasına, toplumda yer edinmesine ve işe yaradığı duygusunu yaşamasına olanak veren bir etkinlik alanıdır da. Meslek etkinlikleri ile birey kapasitesini kullanır, bir şey üretir ve yaratır. Bu etkinliklerden haz ve sağlanan doyum genel yaşama da yansımaktadır. Aynı şekilde, çalışma yaşamındaki huzursuzluk ve doyumsuzluk da bireyin sosyolojik durumu da tehdit eder. Çalışma yaşamındaki mutsuzluğun en önemli nedeni ise bireyin seçtiği mesleğin, niteliklerine uygun olmamasıdır (Kuzgun, 2000: 3).

Sosyal Dağılma Teorisinde belirtildiği gibi, modernleşmeyle birlikte “ben” ve “biz” şeklinde iki yönüyle formlaşmış olan bireysel ve kolektif kimlik duygusu zayıflamakta, yani negatif bir süreç başlamaktadır. Bireyin çok yönlü olması, çoklu kimlikler her zaman vardır ancak değişimlere uğramıştır (www. umutdolu. com, 14.12. 2008: 2). Bireyin, sadece kişiliğinin bir parçasıyla iştirak ettiği veya kontrol ettiği pek çok kimliği vardır. Modern toplumlarda birey, evde, arkadaş arasında farklı kimlikler takınarak çok sayıda kimliği bütünleştiren bir benlik taşımaktadır. Kimlik aynı zamanda ben ve diğeri ayırımında kurularak, orijinallik duygusunu pekiştirmeyi, diğerlerinin gözünde değerli olmayı, toplumsal olarak tanınmayı ve onay görmeyi de bünyesinde barındırmaktadır (İmançer, 2007: 238). Sosyal dağılma teorisinin ana hatlarına göre de, kimlik modernleşme süreci neticesinde parçalanmış, tahrip olmuş ve kaybolmuştur.

Modern çağlarda yerel ilişkilerin çözülmesi, kıtalar arası iletişim sağlayacak araçların yaygınlaşması, kültürel alışverişin hızlanması yerel değerler ile evrensel değerlerin yoğrularak yeni hayat biçimlerinin oluşturulmasını hedeflemektedir. Modernizmde, bilim bilgisinin kültür ve gelenekten bağımsız ve öznellikten ayrılmış olduğuna inanılmaktadır. Bu bilgi bireyden bireye, toplumdan topluma ya da kültürden

kültüre değışmezlik karakteri taşımaktadır. Birey kimliğı modası geçip eskiyebilir, toplumsal geçerliliğini yitirebilir. Bu durumda birey kendini hiçbir yere ait hissetmeme gibi duygularla yabancılaşma durumu yaşayabilir. Modernitede kimlik sorunu biz kendimizi nasıl kurar, kavrar, yorumlar, kendi kendimize ve başkalarına nasıl sunarız demektir (İmançer, 2003: 239 – 240). Modernizmde kültür toplumsalın ve siyasalın içinden görülür. Hiç değilse onların arkasında bir yere yerleştirilir. Oysa post modern dönemde kültür, belki de ilk kez siyasalı belirleme şansını yakalar. Elbette burada kültür denilirken daha geniş anlamda, biraz da antropolojiyi kapsayacak bir yaklaşımdan söz edilmektedir. Çünkü modernizmin kimliğı tanımlayan baskıcı mantığına karşın post modernizm, daha çok da bağrında taşıdığı göçebelik ve köksüzlük olguları nedeniyle, kimliğı tanımlanan bir konuma çıkarmaktadır. Kimlik, artık dille, cemaat dayanışmasıyla bütünleşerek hem yeni bir bilinç oluşturmakta hem de siyasal ve toplumsal olanın yeniden yoğrulmasına olanak vermektedir. Bu, modernizmin hiçbir dönemde önemsemediğı geçmiş olgusunun da bir kez daha ağırlık kazanarak öne geçmesidir. Dunn, post modern kimlik oluşumu sürecini, benliğın bir takım kültürleriyle dönüştüğü ve kimlik ile benliğın anlamlandırılmasının teknolojik süreçlerle istikrarsızlığı tüketen formuyla tekrar kurulduğı ve yeniden şekil verildiğı bir süreç olarak tanımlamaktadır (1998: 66). Modern toplumda özne olarak birey farklı kimlikleri kendi içinde taşıyabilir, post modern toplumda farklı kimlikleri parçalar halinde hayat akmaktadır. Anlık doğruların varlığı, uzun dönemli kalıcılıkları öldürmektedir.

Modern toplumun ağırlık merkezi olan mesleki yapının; yani modernliğın kimlik sorunu ile bugünün kimlik sorununun aynı olmamaktadır. Modernleşme sürecinde kimlik arayışına giren bir kimse için uçsuz bucaksız çöllerde kum fırtınalarının arasında kutsal tapınağı ulaşmaya çalışan bir hac yolcusu metaforunu, günümüzde kimliğini arayan bir kimse içinse bir gezgin ya da turist metaforunu kullanmaktadır. Hac yolcusu, fırtınaların her gün yeni bir şekle soktuğı kumlarda yol ve iz bulmaya, bulduğı izi hiç kaybetmemeye çalışır. Bunun anlamı şudur: Modernliğın kimlik sorunu, kimliğı yaratabilmek ve koruyabilmek üzerinde odaklanmıştır. Bu süreç mesleki yapıyı etkilemektedir. Öte yandan, gezgin ya da turist sürekli olarak dünyayı dolaşmakta, birçok ortama ve mekâna girip çıkmaktadır. Çoğı self- servis formülüyle yararlanılabilecek sayısız yaşantı biçimlerine erişebilmektedir. Bu eğretilmeden yola çıkarsak, post modernliğın kimlik sorununun, bir kimlik yaratarak ebediyen ona bağı

kalmak, kimliğı sabitlemek değıl, sürekli olarak yeni kimlik seçeneklerini açık tutarak belirli bir kimliğın hegemonyasından kurtulmaktır (Şimşek, 2002: 31- 32).

Post - endüstriyel toplum yapısı profesyonel mesleklere dayanmaktadır. Özellikle, çeşitli mühendislik dallarının, hukuk, tıp, öğretmenlik gibi özel çabaya ve biçimsel teknik eğitime bağılı olarak edinilen mesleklerin bu toplum biçimini ifade ettikleri söylenebilir. Post endüstriyel toplum yapısı açısından profesyonel meslekler hayatın zorunlu olgusu haline gelmişlerdir. Profesyonel mesleklerin öneminin artmasıyla bu tür meslek üyeleri mesleki birlikler halinde örgütlenmeye başlamışlardır. Aynı meslek mensupları ortak mesleki özellikler temelinde, başka meslek mensuplarına oranla, kendi aralarında çok daha kolay iletişim kurabildiklerinden ve ortak bir çatı altında örgütlenme yoluna gittiklerinden, kendilerine yeter hale gelmeye başlamışlardır. Üyelerin ödüllendirilmeleri, cezalandırılmaları, terfileri vb. uygulamaların büyük kısmı mesleki örgütsel yapı içinde gerçekleşmeye başlamıştır. Bu durum profesyonel meslek üyelerinin birer grup olarak sosyo - politik etkinlik düzeylerini arttırmıştır. Öyle ki, pek çok politik kararın alınmasında ve uygulanmasında bu tür mesleki örgütlerin bir bakıma birer baskı grubu olarak önemli etki paylarının bulunduğu söylenebilir. Bu durum profesyonellerin temel iktidar kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Nitekim Gasset'e göre, günümüzde sosyal iktidarı teknisyenler; mühendisler, doktorlar, finansörler, öğretmenler vb. elinde tutmaktadır (1992: 92). Her meslek topluluğıu becerileri üzerinde tekele sahip olduğundan dolayı, bu tür kapalı topluluklara danışılması gerekir ve işte bu yüzden profesyonel meslekler ulusal meclislerde, yönetim kurullarında, danışma ve teknik kurullarda önemli miktarda sandalyeye sahiptirler (Cırhinlioğılu, 1996: 69). Buradan elbette bir başka noktaya geçilebilir: Artık, soyut ve ülküsel bir ütopya bitmiştir. Çünkü ütopya artık yaşanmaktadır. Post modern dönemin belirleyicileri arasında sayılabilecek olan sanal gerçeklik, bir ütopya düşünüyü ortadan kaldırmış, onu hem gündelik hale getirmiş hem de bireyi onun içine taşımıştır. Böylesi bir koşulda mekân durağanlığından, tekilliğıinden ya da yalnızca dışsal olabileceğıinden söz açmak kesinlikle olanaksızdır. Gerçeğıin imgelerin üstüne oturmuş simgeler aracılığıyla üretilmesi teklik düşüncesinin yanı sıra edilelilik düşüncesini de ortadan kaldırmıştır (Kahraman, 2002: 187).

Düşünce sistemlerinin değışmesiyle kapitalist yönetimin üretim biçimi ve ekonomi politikaları da küreselleşme doğrultusunda değışmeye başlamıştır. Üretim sistemi bilgisayar ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerle dinamik ve değışken bir üretim organizasyonuna dönüşmüştür. Tek tip üretim anlayışı değışip farklılıkların ve

yerelliğin ön plana çıkarıldığı, orijinal, özgün ve özgür düşünce anlayışı üretimi şekillendirmeye başlamıştır. Kişiselleşme anlayışı gelişmiş ve düşünce yapılarını etkilemiştir. Postmodernizm kısacası “herkes haklıdır” ve “ne olsa gider” mesajlarını veren, kalıp ve kural tanımayan, bireyselleştiren, özgürlükçü bir anlayıştır. Bir anlamda modernizme ve modern toplumun ağırlık merkezi olan mesleklere karşı bir başkaldırıdır (Çağlar, 2008: 384).

Hızlı teknolojik ve örgütsel gelişmelere, değişmelere paralel olarak mesleki sistem de değişmektedir. Bu süreçte bir taraftan yeni meslekler ortaya çıkarken, diğer yandan da kimi meslekler yok olmaktadır. Bugün hizmet sektörünün toplam istihdam içindeki payının artmasıyla hukuk, tıp, mühendislik, akademisyenlik/ öğretmenlik gibi mesleklerin yanı sıra, bankacılık/ finans, medya ve halkla ilişkiler, reklâmcılık, çeşitli büro işleri vb. profesyonel mesleklerin önemi de artmaktadır. Bu meslekleri edinmenin biçimsel eğitimle mümkün olması ise mesleğe giriş ölçütlerini geleneksel olmaktan çıkarmaktadır. Günümüzde çalışma dünyasını bütünüyle kendi kültürü doğrultusunda inşa eden yeni kapitalizm, esnekliği, geçiciliği/uçuculuğu, iş hayatının karakteristiği haline getirmektedir. Esnek emek dünyası, ömür boyu iş garantisini ortadan kaldırmakta, sürekli iş değiştirmeyi, seyyar olmayı, fırsat kollamayı, yeni işler, görevler, mekânlar arasında mobil olmayı, uzun vadeli ilişkilere kapalılığı, işe/kuruma sadakatsizliği kazançlı çıkmanın neredeyse tek koşulu olarak öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla yeni emek dünyası, aslında birey için bir meslekte sabitlenmeyi riskli kılmakta, hatta yaptığı işi meslek olarak benimsemesini “psikolojik bir hastalık belirtisi” olarak kodlamaktadır. Böylece meslek, ömür boyu bir proje olmaktan giderek çıkmakta, bireyin statüsünü, kimliğini, sosyal çevresini ve genel olarak yaşam tarzını tayin edici niteliğini yitirmektedir (İlhan, 2008: 325).

2.6.1. Öğretmenlik Mesleği

Öğretmenlik mesleği, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir uzmanlık mesleğidir. Öğretmenler, bu görevlerini Türk Milli Eğitimi’nin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak yerine getirmekle yükümlüdürler (Ergin, 1993: 25). Öğretmen araştırmalar sonucu geliştirilen, devletin eğitim politikalarını ortaya koyan, uygulama sonuçları ile bu politikayı etkileyen, eğitimde uzmanlık çalışmalarından ve araştırmalarından yararlanan, ancak aynı zamanda bu çalışmalara problem sağlayan önemli bir bireydir (Sünbül, 2002: 243 –

278). Öğretmenlik mesleğinin seçiminde ise şu faktörler rol oynamaktadır: Öğretmenlik mesleğinde güvenliğin fazla olması, öğretmenliğin entelektüel bir saygınlık taşıması, okumayı seven bir birey için bu mesleğin bireylere doyum sağlaması, ahlâki ve dini bir idealizm için uygun bir meslek olması, başkalarına hükmetme ve onları idare etme arzularına imkân vermesi, özellikle kadın öğretmenler için çocuk sevgisinin tercih sebebi olması, öğretimi sevme güdüsüne fırsat vermesi, tatil zamanının diğer mesleklere göre daha çok ve uzun olması, sürekli olarak gençlerle uğraşma ve genç kalma arzusu, başka mesleklere geçiş sağlama kolaylığıdır (Öztürk, 2005: 140).

Öğretmenlik öğrenme aracıdır, sınav yapan, disiplini sağlayan, orta sınıf ahlâkının savunucusu ve vekildir. Öğretmen güvenilir bireydir, yedek velidir, öğrenci danışmanı, meslektaş ve toplumsal katılımcıdır. Bunlar öğretmene daha çok mesleği ile ilgili olarak verilen imgelerdir. Öğretmenin değerlendirilmesinde bilgi, bireylik, çevreye uyum, çevre kalkınmasına katılma, halkla ilişkiler gibi ölçütler de kullanılmaktadır (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005: 208). Sosyolojik açıdan bakılırsa, burada toplumsal katılımcı olması gereği hem meslek olarak görevlerini hem de bireysel anlamda katılımcılığını yansıtmaktadır.

Yani, öğretmenlik mesleği gereği; görevlerini bilen, derslerini planlayan ve nasıl öğretebileceğini bilen, öğrettiklerini değerlendirebilen, öğretmen ilişkilerini yönetebilen, okulda ve toplumdaki konum ve sorumluluklarını bilen ve yerine getiren bir meslek elemanıdır (Büyükkaragöz ve diğerleri, 1998: 16). Bunun dışında mesleki tutum ve kimliğinin görünümüleri de mesleki kimliğini nasıl taşıdığını göstermektedir. Her öğretmenin kendisine ait mesleki algılamaları farklılaşmaktadır. Burada mesleki tutum ve davranışların neler olabileceğini anlamak da mesleğin toplumsal yapıdaki işlevini anlamada önem teşkil etmektedir.

Öğretmenlik, mesleki tutum ve davranışları otoriter, ilgisiz ve demokratik tutum ve davranışlar olmak üzere üç grupta toplanabilir. Otoriter öğretmenler öğrencilerine güvenmezler, onların düşüncelerine hiç önem vermezler, sınıfta serbest bir tartışma ortamı yaratmazlar, aksine baskı ve çekingenlik havası yaratırlar. Kendilerine yöneltilen eleştirilere şiddetli tepki gösterirler. Daima öfkeli ve titiz bir tutum içindedirler. Değerlendirmelerinde öznel davranışlar gösterirler. Başlıca otoriter öğretmen özelliklerine şunları da ekleyebiliriz (Güçlü, 2000: 21).

- Öğrencilerini verdikleri talimat ve direktiflerle, yaptıkları sert eleştiri ve cezalarla sıkı bir kontrol altında tutarlar.
- Öğrencileriyle kurdukları ilişkilerde serttirler. Sert bir değerlendirme yaparak, sabit ilkelidirler. Ders program ve planlarına sıkıca bağlıdır.
- Dersin tek yöneticisi olup öğrencilerden kayıtsız şartsız itaat beklerler.
- Genellikle hazırlamış oldukları planlara sıkı sıkıya bağlı olduklarından öğrencilerinden gelen beklenmeyen dönütlere tahammülleri yoktur.
- Öğrencilerin bireysel sorunlarından kaçarlar. Bunu sınıfta resmi bir hava yaratıp öğrencilerin sorunlarından uzak durarak yapmaya çalışırlar.
- Verdikleri cezalar serttir ve çoğu zaman fiziksel temas içerebilir. İlgisiz tutum içerisindeki öğretmen ise başlıca şu özelliklerini taşırlar:
 1. Ders etkinliklerinde ve sınıf içi iletişimde pasiftirler.
 2. Öğrencilerin sorunlarıyla yeterince ilgilenmeyip rehberlik görevlerini yerine getirmezler.
 3. Ders etkinliklerinde öğrencilere yeterince yardım etmezler
 4. Kararsız ve hareketsiz oldukları için çalışmalarında ve amaçsızlık ve plansızlık göze çarpar.
 5. Değerlendirmelerinde tutarsız bir tablo çizerek öğrenciler arasında huzursuz ve kararsız bir ortam yaratırlar. İlgisiz öğretmenler de otoriter öğretmenler kadar çocuklarda olumsuz izler meydana getirebilmektedirler (Güçlü, 2000: 21).

Öğretmenlik mesleği, sosyal çevrenin kendine yüklemiş olduğu değerleri kendi bilincinde belli kimliksel durumlar dâhilinde sergilemektedir. Bir tür sosyal standartlar olarak da ele alınırlar. Bunlardan bazılarını iradî ve serbestçe seçerek ve içini sübjektif unsurlarla donatarak bireylik meydana getirilmektedir. Söz konusu seçim daima mevcut veya üretilen alternatifler arasından yapılmaktadır. Biyolojik, kültürel ve yapısal belirleyiciler seçim zeminini oluştururlar. Bu belirleyiciler bireyi ne ölçüde etkilemektedir, seçim nasıl yönlendirilir önemli bir faktördür. Öğretmen mesleği, eğitim kurumu ile ilgili olan sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip alanında özel uzmanlık alanı gerektiren, mesleki biçimlenme gerektiren bir kimliksel özellikleri istemektedir. Meslekte edinmesi gereken o mesleğe ait kimlik önemli olmaktadır. Kimlik edinimi belli ki uzun ve devinimli bir süreçten geçmektedir (Yepsen, 1993: 84–86).

Mesleki kazanımlar dışında, bireyin işten aldığı haz da önemlidir. Lowler'a göre iş doyumunu iş görenin işini, iş hayatını, değerlendirmesi sonucu ulaştığı haz, duygudur. İş görenin ulaştığı haz duygusunun derecesine oranda yüksek işe işinden, alacağı doyum oranında yükselir (Başaran, 1992: 204). Öğretmenlik de haz duygusunun ön planda olduğu bir meslektir. Ancak sadece iş olarak alınan haz duygusu mesleğinin niteliğine ve bireysel özelliklere göre değişebilmektedir.

Toplumda bir mesleğe duyulan gereksinim o mesleğin üyesine sağladığı yaşam standartları ve mesleğe yüklenen saygınlık, o mesleğin konumunu etkileyen önemli etkenlerdendir. Bu kapsamda olmak üzere yetkililer, öğretmenlik mesleğinin yerini üç ölçüte göre değerlendirir: Bunlar yönetimlerin öğretmenlik mesleğine verdiği değer, toplumun öğretmene verdiği değer ve öğretmenin öğretmenlik mesleğine verdiği değerdir. Haz duygusu burada bireysel özelliklere göre değişmektedir. Öğretmenlerin kendilerini toplumun bir aydın üyesi olarak görmeleri, mesleğinin yeterli bir üyesi olarak tanımlamaları, davranışları ile beklentilerde iyilikler iyi, ideal bir öğretmen tiplemesini ortaya çıkarmaktadır (Köktaş, 2003: 70).

2.6.2. Öğretmen Kimliği

Toplumsal yapı içinde karakteri, fikri kapasitesi ve kişisel olgunluğu bulunmaktadır. Meslek hayatı ile onun eğilimleri ne kadar uyuyorsa, o mesleğin gerektirdiği rollerini o kadar içten benimsemektedir. Öğretmenin de kendi kimliği ve mesleki gelişimiyle ilgili bakışları ve beklentileri bulunmaktadır. Sosyal, kültürel, tarihsel, toplumsal ve ekonomik boyutlar bağlamında sınıf öğretmenin kimliği ve mesleki beklentileri ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü sınıf öğretmenlerinin kimliği ve kimlik oluşum süreci öğrencilere yansımaktadır. Mesleğe toplum tarafından atfedilen statü ve o mesleğin birey ve toplum açısından getirileri, maaş durumları, çalışma şartları, özlük hakları, vb arasında yakından bir ilişki vardır. Öğretmenlik kimliği ise Türk toplumunda sosyal saygınlık ve statü olarak bazı mesleklerle kıyaslandığında geride kalmıştır. Anlaşılacağı üzere, öğretmenin kimliğini yaşadığı toplum içindeki mesleki konumu etkilemektedir.

Öğretmenlik mesleğinin her meslekte olduğu gibi mesleğin devam süreci açısından mesleki bir kimliği bulunmaktadır. Davranışlara yansıyan her tepki kişiliğinden bir parçadır, diyebiliriz. Öğretmenin mesleki rolünü iyice benimseyerek kendine mal etmesi, onun dış sosyal kontrolünü destekleyen ve güçlendiren iç sosyal

kontrol sistemlerinin de kurulmasına yarar. Öğretmen, mesleğinin gerektirdiği sosyal rolleri daha sonra öğrenir. Doğuştan hâkim, doğuştan doktor veya müzisyen ne kadar az ise doğuştan öğretmen (öğretmenliğe çok yeterli) da o kadar azdır. Sosyal hayatta rollerin öğrenilmesi ta çocukluktan başlamaktadır. Çocuklar önce başkalarının bu rolleri nasıl oynadıklarına bakarlar, sonra beğendiklerini takdir ederler; buradan giderek kendi davranış biçimlerini geliştirirler. Bazı eğilimlerin gelişmesi de, çocukları bazı sosyal rolleri benimsemeye sevk eder. Bu, mesleki sosyalleşmeye kadar devam eder. Daha sonra gördüğü bireyin meslek eğitimi ve meslek hayatı onun eğilimlerine uyuyorsa, o da mesleğin rollerini o kadar içten benimsemektedir (Ergun, 1994: 152).

Öğretmenin fikrî kapasitesi, bireysel olgunluğu ve örnek karakteri birey yetiştirmede vazgeçilmez esaslardır. Öğretmenin kişiliği kısmen yetiştirme ile ilgilidir. Fakat kişilik doğuştan getirilen tüm özelliklerdir. Öğretmenin kişiliği ile etkileri arasında sıkı bir ilişki vardır. İnatçı, çabuk kızan, hoşgöründen yoksun, bilgiç, kibirli, kendini beğenmiş bir öğretmenle demokrat, azimli, sabırlı, hoşgörülü, gerçek bilgiye sahip, alçak gönüllü bir öğretmenin halkla ilişkilerinde, öğretimde, öğrencileri etkilemekteki başarı derecesi çok farklıdır. Araştırmalar, öğretmenin kişiliği ile verimi arasında yüksek bir ilişki göstermektedir (Yetim ve Göktaş, 2004: 545). Kişiliğinin yanında bir de topluma karşı olan görevleri vardır.

Öğretmenlik mesleğinin önemli görevleri de, topluma bilinçli, yaratıcı, sorumlu ve aynı zamanda beden, zihin, ahlâk ve duygu bakımından dengeli yeni nesiller yetiştirmektir. Bu durum, onların ancak bir profesyonel öğretmen kimliği kazanmaları ile mümkündür. Bu tür bir kimliğe sahip olmanın niteliklerini şöyle sıralayabiliriz.

- Güçlü bir alan bilgisine sahip olma,
- Zengin bir öğretim yöntemleri bilgisi ile öğretim metotlarının konulara göre seçiciliği,
- Öğrenme teorileri hakkında bilgili ve öğrencilerin öğrenme tiplerine duyarlı olma özelliği,
- Zayıf ve kuvvetli yönlerini bilerek, normlar ve değer yargıları konusunda anlayışa sahip olma,
- Meslektaşlarıyla sağlıklı etkileşim ve iletişimde bulunmadır (Saban, 2000: 26- 27).

Sınıf öğretmenleri de branş bazında toplumda mesleki anlamda önemli rolleri üstlenmektedir. Sınıf öğretmenleri ilköğretim okullarının 1-5 sınıflarında öğrencileri

sınıf esasına göre eğitim- öğretim yaptırmaktadır. Sınıf öğretmenleri branş öğretmenlerine göre eğitim- öğretim verdiği sınıfın öğrencileriyle daha çok zaman geçirmektedir. Ayrıca sınıf öğretmenleri okuttuğu sınıfı 1. sınıftan alarak 5. sınıfa kadar eğitimi ve öğretimini devam ettirmektedir. Bu aynı zamanda sınıf öğretmenin öğrencinin kişiliğinin oluşumuna etki yapması açısından önem taşımaktadır. Öğrenci kişilik edinimi sürecinde öğretmenin kimliğinin nitelikleri öğrencisine yansıtmaktadır (Saban, 2000: 25).

Toplumun yapısına uygun olarak, değişim ve gelişim süreciyle öğretmenlik kimliği de o döneme özgü algılamayı etkilemektedir. Örneğin; eskiden öğretmenlik, denilince bilginin tek kaynağı ve aktarıcısı konumu düşünülmekteydi. Ancak günümüzde bu konumda önemli farklılaşmalar olmuş, öğretmenlik mesleği çeşitli branşlara ayrılmış ve öğrencileri yönlendiren, karşılaştıkları güçlükleri yenmede yardımcı olan bir rehber konumuna gelmiştir (Kıncal, 1997: 145 – 146). Günümüzde ise demokratik bir öğretmenlik tipi karşımıza çıkmaktadır.

Demokratik öğretmen öğrenciler arasında ayırım yapmayan, öğrencilerine eşit davranan, bireyi farklılıklarını bilen, sınıfında tatlı sert olan, dayak atmayan, tehdit etmeyen, zamanı iyi kullanan, öğrenciyi mümkün olduğunca nesnel değerlendirendir. Demokratik bir lider olarak öğretmen, öğrencilerin görüşlerini alır, yapılacak işler konusunda onlarla uzlaşır, çalışma düzenlerini seçme hakkı tanır. Bir araştırmada, demokratik davranılan gruptaki öğrenciler, arkadaşlarına karşı olumlu tutum geliştirmiş, işlerinden zevk almışlar, grubun başarısı az da olsa artmıştır. Otoriter davranılan grubun başarısı daha yüksek olmuş, ama öğrencilerin gerilimi artmış, gruba ve öğretmene olumsuz tutum takınmışlardır. Serbest bırakılan grup araştırmadaki en etkisiz ve başarısız grup olmuştur (Şen, 2006: 36 – 40).

2.6.2.1. Öğretmen Kimliğinin Dönüşümü

Dünyada entelektüel kadroları oluşturan öğretmenler, bizde az ücret alan devlet memuru rolüne sahip; daha da önemlisi bu rol öğretmenlerce benimsenmeye başlamıştır. Her güç hâkimiyetini köklü ve sürekli bir hale getirmek için kendisini koruyacak, temsiliyetini devam ettirecek nesiller yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Devrimler yapıldığı zaman dönüşüme önce eğitim kurumundan başlamaktadır (Budak, 06.10.2008: 1).

Öğretmen kimliğinin geleneksel rollerini aşacak biçimde, yeni rejimin ve Kemalist inkılâbın kitlelere taşınması amacıyla yeniden kurulmasına yönelik çabalar, büyük ölçüde 1930 Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyiminin beklenmedik ölçüde halk desteği görmesinin rejimin önde gelenlerinde yarattığı şokun sonucudur. Bilindiği gibi 1929 Buhranı'nın kırsal kesimde yol açtığı zarar köylülüğün rejime yabancılaşmasına yol açmış, bu da rejimin kitlelerle bağının zayıflığı fikrinin gelişmesine neden olmuştur. Toplumsal dönüşümün gerçekleşmesi için çok büyük fedakârlıklara girişmiştir. Bu dönem öğretmenleri Cumhuriyet devrimlerinin toplumun her alanına yayılması için çok boyutlu çalışmalar yapmışlardır. Nüfusun çoğunluğu köylerde yaşadığı için en ücra yerlere gitmekten imtina etmemişlerdir. Bu bölgelerde ekonomik ve sosyal dönüşümü gerçekleştirmek için açılan Köy Enstitüleri ile bir taraftan taşradaki bireyleri eğitim kurumları yoluyla değiştirmiş, hem de coğrafik zorlukları tanıyan ve bunların üstesinden gelebilecek donanıma sahip olmuşlardır. Hem idealist hem de bilgi ve yetenek noktasında çok boyutlu donanıma sahiptiler (Budak, 06. 10. 2008: 2).

1950'li yıllara kadar öğretmenler bu amaçla Anadolu'ya gitmişlerdir. “Öğretmenlerin mesleki rollerine ilişkin rakip, çatışan söylemlerin bulunmadığı” tek parti döneminde devletin ve yönetici elitin beklentilerinin öğretmenlerin mesleki kimliklerinin biçimlendirilmesinde şüphesiz önemli etkileri olmuştur. Bu hem kabul edilebilir öğretmen davranışlarının tanımlanması, hem de rejimin kültürel örneği olarak öğretmen kurgusunun şekillendirilmesi anlamında böyledir. Ancak bu idealin gerçeklikle çakışmadığını, ekonomik güvensizlik, sosyal statülerine ilişkin kaygıları ve köy öğretmenlerinin durumunda kültürel izolasyon hissi gibi etmenlerin öğretmenlerin büyük bölümünün kendileri için biçilen rollerden kaçmalarına, içe kapanmalarına yol açtığını söyleyebiliriz (Budak, 06.10.2008: 1).

Mili Eğitimin temelini oluşturan öğretmenlerimizin önemli sorunları olduğu bilinmektedir. Bu sorunlar sadece maaşlarındaki azlıktan ibaret olmayıp, aralarında öğretmenleri bunalıma sürükleyen ve verimlerinin azalmasına neden olan pek çok sorunları olmaktadır (Özen, 2004: 205).

Öğretmenlik mesleği, ekonomik bakımdan sıkıntı içerisindedir. Bu nedenle öğretmenler geçimini sağlayabilmek için, öğretmenlikle birlikte boş zamanlarında tezgâhtarlık, garsonluk, şoförlük, seyyar satıcılık, pazarcılık, boyacılık vb. gibi meslekle asla bağdaşmayacak işleri yapmak zorunda bırakılmıştır. Öğretmenlik mesleği bu duruma düşünce, kimse öğretmen olmak istememektedir. Sadece işsiz kalmamak

uğruna öğretmenliğe bir yönelim başlamaktadır. Ülkemizde bilindiği üzere tıp ve öğretmenlik dışında istihdam alanı kalmamış, tıkanmıştır. Bundan dolayı, kolay iş bulabilmek için son yıllarda öğretmenliğe istek artmıştır. Severe öğretmenliğe gelenlerin sayısı daha azdır. Öğretmenlik mesleğinin olumsuzluklarından dolayı (geçim sıkıntısı en başta) eskiye göre öğretmenlerin davranış kalıplarında bile değişimler görülmeye başlanmıştır (Yılmaz, 2005: 17- 18).

1960'lardan sonra başlayan endüstrileşme ve köylerden şehirlere doğru akan göç, pek çok zorluğu beraberinde getirmiştir. Piyasa ekonomisinin yükselen etkisiyle öğretmenlik mesleği gitgide önemini kaybetmeye başladı.(Kasapoğlu,2005: 71- 72)

Uluğ'a göre (2003) öğretmen mesleğinin statüsü üzerinde en çok etkisi olan unsur mesleğin ekonomik yönüdür. Türkiye'de meslek daha çok toplumun alt ve orta sosyo- ekonomik düzeyinde yer alan gençler tarafından tercih edilmesi de mesleğin statüsünü olumsuz yönde etkilemiştir. Gençlerin işsiz kalma riskinin az olduğu alanlara yönelmesi de meslek tercih sebebi olmuştur (Taşkaya, 2008: 11). Öğretmenlerin geldiği ve gitmekte olduğu bu dönüşüm için olumlu düşünceler zor gözükmemektedir. Saygınlığını yitiren öğretmenlerin ve öğretmenlik mesleğinin etkisi de buna paralel olacaktır. Bu dönüşümün elbette ki Türkiye'nin tüm yönleri bulunduğu ve bulunmayı istediği hedeflerden bağımsız düşünülmemelidir. Kimliğin yeniden tanımlanması, konumun belirlenmesi, değişimi doğru okuyarak ve yorumlayarak en doğru yolu bulmamız mümkündür (Budak, 06. 10. 2008: 3).

Ancak günümüzde üniversite mezunu insanların çoğunun iş bulamaması nedeniyle tekrar öğretmenlik mesleğine ilgi artmıştır. Bu ilgi, öğretmenlik mesleğine duyulan ilgi değil, herhangi bir işe duyulan ilgi niteliindedir. "Hiçbir iş yapamayacaksam, öğretmen olurum" görüşü hâkimdir. Bu görüşü benimseyen insanların mesleği icra etmesiyle meslek tamamen yozlaşmaktadır. Toplumsal yapı ile kültürün birbirini etkilemekte olduğu bu noktada doğrulanmaktadır. Bu etkileşim, kimi zaman çatışma ve değer kayıplarına da neden olabilmektedir. Somut bir ifadeyle; Türkiye'nin ekonomik yapısında yaşanan dönüşümler neticesinde, öğretmenlik mesleği statüsü değer kaybına uğramıştır (Kasapoğlu, 2005: 73). 1980'li yıllardan sonra liberal politikaların artması, toplumsal etki güçlerinin çoğalması ile öğretmenlerde dönüşmüştür. Ekonomik olarak önceki yıllara göre alım düzeyi düşen öğretmenlerde ekonomik sorun öncelikler arasına girmiştir. (Budak, 06. 10. 2008: 3).

Bağılı oldukları devlet kurumu içinde ise, eğitimin amaçlarının belirlenmesinden her düzeydeki programların belirlenmesine, kaynak ve öğretim yöntemi seçiminden değerlendirme biçimine, öğrenci ilişki ve iletişiminden özel hayat, çalışma hayatı dışı davranışlarına kadar birçok konuyu kapsayan yasal düzenlemelerle mesleğin icrasına müdahale etmektedir. Bu baskı ve karışma o denli geniş bir alana yayılmıştır ki öğretmenin özgürlüğü ve özgünlüğünün gelişimine olanak vermemektedir. Bu durum, öğretmenliğin profesyonel bir meslek olmasının önünde en büyük engeli oluşturmaktadır. Her ne kadar öğrenme artık okulda geçirilen yıllarla doğru orantılı olarak düşünülmeyp, katı ve kademeli (hiyerarşik) bir program etrafında düzenlenmiş sınırlı bir yaşantı olmaktan çıkıp, hayat boyu devam eden bir süreç haline gelmişse de devletin eğitim ve dolayısıyla öğretmen üzerindeki egemenliği azalmamıştır (Şimşek, 1997: 75).

Bugün öğretmenlik mesleği iki açıdan büyük bir dert halindedir. Bunlardan biri ekonomik, diğeri bir zihniyet meselesi olarak karşımıza çıkıyor. Sabit gelirlilerin ağırlaşan hayat şartlarıyla baş edemediği ekonomik değişme çağında öğretmenler gitgide zorluk çeken memur kitlesinin başında yer almışlardır. Bu durum öğretmenlik mesleğini cazip olmaktan çıkardığı için, genellikle başka mesleklere ait tahsile imkân bulamayanların öğretmenliği tercih etmelerine neden olmuştur. Toplumun değer sisteminde tahsil ve öğretmenlik çok yüksek bir yer işgal ederken, fiilen yaşanan hayatta bunların hiçbir değer ifade etmeyişi (Güngör, 1982. 66), toplumda değer ve itibarın bilgi ve eğitimle değil, parayla ölçülür hale gelmesi, değerler sistemini alt üst etmiştir. Bireylerin cebindeki parası kadar değerinin olduğu anlayışının hâkim olduğu günümüzde öğretmenlik sadece açıkta kalmamak, devlet dairesinin garanti hayat için bir çıkar yol olduğu, bu nedenle öğretmenliğin tercih edilir duruma geldiği görülmektedir. Bütçeden eğitime ayrılan payın miktarı, hükümet programlarında eğitime verilen önem, belirli aralıklarla yapılan Millî Eğitim Şuraları kararlarının ciltler dolusu kitaplar halinde raflardaki yerini alması, devletin ve dolayısıyla hükümetlerin eğitim ve de öğretmenlik mesleği konusuna yaklaşımı bu durumu daha da açıkça ortaya koymaktadır. Bugün örnek almaya çalıştığımız pek çok endüstrileşmiş ülke ulusal eğitim sistemlerinde köklü değişimler gerçekleştirdiler veya gerçekleştirme yolundadır. Her bakımdan bizden önde olmalarına karşın eğitime verilen bu önemin nedeni nedir? (Şimşek, 1997, 80) sorusunun cevabı, o ülkelerin gelişmeye verdikleri önemin, bireye

verilen önemden ve bunun da eğitimden geçtiğinin bilincinde olmalarıdır (Yılmaz, 2005: 17).

Türkiye’de yıllardan beri yaşanan ekonomik sorunlar bir işe yerleşme olanaklarını önemli ölçüde sınırlandırmaktadır. Bunun yanında gereksinim duyulan iş gücü ile yüksek öğretim programlarının tür ve kapasiteleri arasındaki dengesizlik, meslek seçimini ve kariyer gelişimini zorlaştırmaktadır. İşe girme konusunda yaşanan güçlükler, bireylerin yüksek öğretim tercihleri üzerinde etkili olmakta, bu nedenle belli alanlardaki yüksek öğretim programlarında önemli yığılmalar gözlenmektedir. Öğretmenlik programları bu yığılmaların gözleendiği alanlardan biridir. Son yirmi yıl içinde öğretmenlik programlarının puanlarında sürekli bir artış gözlenmektedir. Bu artış, psikolojik danışma ve rehberlik, özel eğitim, okul öncesi eğitim gibi programlarda daha da belirgindir. Öğretmenlik programlarının tercih edilme oranları yükselirken, bu programlardan mezun olan ve atanamayan öğretmen adaylarının sayısı da artmaktadır. Öğretmenlik programlarına dönük talebin yüksek olmasına karşın, programlardan mezun olan öğrencilerin atanma sürecinde yaşadıkları sorunlar ve özellikle de bazı alanlarda yıllardan beri süren kısıtlı alımlar, depresyon gibi ruh sağlığını tehdit edici yaşantılarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Yazıcı, 2009: 34).

Günümüzde öğretmenin profesyonel bir meslek olarak kabul görüyor olması veya bu yöndeki çabalar önemli bir gelişme olmakla birlikte, devletin mesleğin icrasının her boyutuna ayrıntısına inerek müdahale etme arzusu bu sürecin gelişimini engellemektedir. Oysa herhangi bir alandaki profesyonel gibi öğretmen de kendinden beklenen işi yapmayı bilmekle kalmayıp, aynı zamanda en iyi olduğuna inandığı tarzda yapma fırsatına sahip olmalıdır. Dolayısıyla bir profesyonelin işini nasıl gerçekleştireceği kendisine bağlı olmalı ve bu durum, mesleğin icrasında önerilere, yeni ve daha etkin yollar öğrenmeye kapalılık olmayıp, başkasının yolunu izlememek olarak değerlendirilmelidir (Glasser, 2000: 9). Profesyonel bireyler olma yolundaki öğretmenler, her biri öncelik kazanmak için diğeri ile zıt düşen ve diğeriye karşı tezler ileri süren çok sayıda kültürel, mesleki ve siyasal emirle karşılaşır. Bu yüzden de belli bir durumda ne yapmaları gerektiğini düşünmek için zaman bulamazlar. Zaten düşünmeye zaman bulsalar bile başvurabilecekleri nesnel etik ya da haklılık standartları yok gibi görünmektedir. Bu nedenle öğretmenler, öğrettikleri konularda ya da etik davranışta nesnel standartların olsa olsa tarihsel birer kurgu olduğuna inanabilirler ve bu inançtan hareketle herkes bu konuda tartışarak çözüme ulaştırılamayacaktır, kendine

ait bir dizi etik değer kabul etme olanağı veren bir subjektifliğe kayabilmektedirler (Haynes, 2002: 15).

Geleneksel okulların günümüzdeki işleyişinde öğretmenlere profesyonel olarak davranılmamaktadır. Ancak ne öğretmenlikten daha çok profesyonelliği gerektiren bir iş vardır ne de çalışanlara profesyonelliği bu denli olanaksız kılacak biçimde davranılan başka bir iş. Hekimlere ve hukukçulara da  ğretmelere olduğu gibi davranılsaydı, sağlık ve adalet işlerinin nasıl bir görünüm arz edeceğinin düşünülmesi konunun önemini ortaya koyacaktır. Oysa iyi  ğretim sergilemek, elbette bu saygın meslekleri yapmaktan daha zordur (Glasser, 2000: 11).

3. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMA BULGULARININ YORUMLANMASI

3.1. Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu bölüm, öğretmenlerin sosyo- demografik niteliklerini ölçmede önemli olan karakteristikler; yaş durumları, cinsiyet dağılımı, doğum yerleri, eğitim düzeyleri, mezun olunan alan, medeni durumları, öğrenim durumları, eş meslek durumları, anne öğrenim durumları ve baba öğrenim durumları gibi değişkenlerden oluşmaktadır.

3.1.1. Genel Özellikleri

3.1.1.1. Yaş Durumları

Yaş, bireyin mesleğini devam ettirme sürecinde sosyo-demografik özelliklerden biridir. Çalışmamıza konu olan öğretmenlerimizin de mesleğini devam ettirme sürecinde, yaş gruplarına göre sayısal oran olarak dağılımı aşağıdaki tablomuzda verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	Sayı	%
20 – 29	21	6
30 – 39	89	25, 4
40 – 49	135	38, 5
50 – 59	103	29, 4
60+	2	0, 5
Toplam	350	100

Tablodaki dağılımında görüldüğü gibi öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, 40-49 (% 38, 5), 50 – 59 (% 29, 4) arasında yaş kategorilerinde yoğunlaşmışlardır. 30 – 39 (%25, 4) yaş grubunu oluşturan öğretmenler de oransal olarak bu kategoride yer alan öğretmenlerin gerisinde kalmışlardır. 20 – 29 (%6) yaş grubu ise çok az bir kısmı oluşturmaktadır.

Ülkemizde yeni atanan öğretmenler ilçe ve beldelerde görev yapmaktadır. Çünkü görev süresine ve hizmet puanına göre öğretmenlerin görev yerleri belirlenmektedir. Burada 20- 29 yaş grubunun oldukça düşük olması olası bir sonuçtur. Ayrıca mesleki tecrübe ve deneyim arttıkça öğretmenler il merkezlerine gelebilmektedirler. 45 yaşında bir öğretmen: “*Öğretmenlik mesleğinde edinilmesi gereken tecrübe ve deneyimleri yeterince edindim.*” 50 yaşında bir öğretmen ise: “*Sosyo-ekonomik açıdan ihtiyaçlarımı bir ölçüde karşıladım.*” ifadelerden de görüldüğü üzere 40–59 yaş grubu arasında yoğunlaşan öğretmenlerin mesleğinde bir takım tecrübe ve deneyimleri yeterince edindiği ve sosyo ekonomik açıdan ihtiyaçlarını bir ölçüde karşılandığı şeklinde açıklanabilir.

3.1.1.2. Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet sosyolojik olarak veya kavramsal kategori olarak çok özel bir anlama sahiptir. Kadın ve erkeğin sosyo - kültürel açıdan tanımlanması, toplum içinde kadın ve erkeğin konumunun ayırt edilmesi ve toplumdaki rollerini ifade etmede cinsiyet önemlidir. Aynı mesleği icra ederken, meslekte cinsiyet noktasında ne gibi farklılıklar gözlenmektedir? Tablo 2’ de araştırmamıza konu olan öğretmenlerin cinsiyet dağılımı oransal olarak ifade edilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Erkek	188	53, 7
Kadın	162	46, 2
Toplam	350	100

Tablo 2’ye bakıldığında çalışmamıza konu olan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun erkek (53, 7) olduğunu gözlenmektedir. Kadınlar ise % 46, 2’lik kısmı oluşturmaktadır. Burada kadınların da oransal olarak erkek sayısına yakın olması da dikkat çekicidir. Öğretmenlik mesleği diğer mesleklerle kıyaslandığında cinsiyet noktasında çok fazla ayırt edici özellikleri bulunmamaktadır. Özellikle de çalışma şartları ve tatillerinin fazla olması kadınları daha fazla bu mesleğe yöneltmektedir. Bir kadın öğretmenin bu konu hakkındaki görüşleri şöyledir: “Evime ve çocuklarıma daha fazla zaman ayırabiliyorum.” Öğretmenliğin kadınlar tarafından daha fazla tercih

edilmesine etken faktörlerin mesleğin çalışma şartları ve tatillerinin fazla oluşu diye izah edebiliriz. Kadın ve erkeklerin sayıca birbirine yakın olması da gayet doğal bir sonuçtur ifademizi destekler bir nitelik taşımaktadır. Bu durum kadınların hızlı bir şekilde iş hayatına girdiklerini erkekler kadar ekonomik özgürlüklerini kazandıklarını da göstermektedir.

3.1.1.3. Doğum Yerleri

Bireyin doğum yeri tüm yaşamını etkileyici öneme sahiptir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin doğum yerleri verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Doğum Yerleri

Doğum yeri	Sayı	%
Köy	144	41, 1
İlçe	94	26, 8
İl	112	32
Toplam	350	100

Tablo 3'te öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun köyde doğduğu (%41,1) görülmektedir. Yine öğretmenlerin (% 32) kısmı ise il merkezinde doğmuştur. İlçede doğanların sayısı oran olarak (26, 8) orta bir yerde bulunmaktadır. Burada öğretmenlerin köy kökenli olduğu gözlenmektedir. Öğretmenlerden biri: "Ailem bana öğretmenimi örnek almamı nasihat ederdi" ve Diğer bir öğretmen ise: "Devlet memuru olmak ve topluma insan kazandırmak bir öğretmenin işidir" belirterek yaşanan çevrede öğretmene bakış açısını yansıtmaktadır.

3.1.1.4. Eğitim Düzeyleri

Mesleki algılamayı etkileyen eğitim düzeyi, toplumda mesleki verimlilik açısından da öğretmenleri toplum içindeki yerini belirleyici kılan bir özellik taşımaktadır. Eğitim düzeyi olarak öğretmenlerin durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Eğitim Düzeyleri

Öğrenim durumu	Sayı	%
Öğretmen Lisesi	7	2
Ön Lisans	142	40, 5
Lisans (Fakülte)	182	52
Yüksek Lisans	8	2, 2
Diğer	11	3, 1
Toplam	350	100

Tablo 4'e göre çalışmaya konu olan öğretmenlerimizin eğitim düzeyine bakıldığında büyük çoğunluğu lisans (fakülte) olduğu görülmektedir (% 52). Burada (%40, 5) ön lisans mezunu öğretmenler oransal olarak yüksektir. Öte yandan kendi alanında uzmanlaşmanın az olduğu görülmekte yüksek lisans mezunları (%2,2) düşük bir orana tekabül etmektedir.

Eğitim düzeyinin bireyin meslek hayatında önemli bir yere sahip olduğu bir gerçektir. Türkiye'de bu dönem şartlarında öğretmen olabilmenin ilk şartlarından biri lisans (fakülte) mezunu (eğitim fakültesinden) mezun olmaktır. Tablodan da anlaşılacağı üzere, öğretmenlerin eğitim düzeyine önem verildiği ve eğitim düzeylerinin birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır. Bir öğretmen: "Bireyin alanında mezun olması, istediği mesleği icra etmesi, bireyi psikolojik olarak olumlu yönde etkilemektedir. Ancak meslekte verimli olabilmek için de bireyin mesleğinde uzmanlaşması da gerekmektedir." diye belirtmiştir. Birey alanında ne kadar uzmanlaşırsa o kadar mesleğini sahiplenecektir. Mesleği sahiplenme ise bireyin istediği mesleğin eğitimi almasıyla gerçekleşebilmektedir. Burada, farklı branşlardan da mezun olan öğretmenlerin sınıf öğretmenliği yaptığı da gözlenmiştir. Görüşmelerimiz neticesinde bu alanların; İktisat, Kamu Yönetimi, Ziraat Fakültesi, Matematik bölümü, Biyoloji bölümü vb. branşların olduğu belirtilmiştir.

3.1.1.5. Mezun Olunan Alan

Her meslek edinimi öncesinde, mesleğin kendine özgü alınması gereken mesleki bilgi ve becerileri vardır. Meslek eğitiminde alınan bilgi ve beceriler bireyin istekleri, ilgileri ve yetenekleri ile yakından ilişkilidir. Aşağıda Tablo 5'te öğretmenlerin mezun olduğu alanlar verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Mezun Olduğu Alan

Mezun olunan alan	Sayı	%
Sınıf öğretmenliği bölümü	292	83, 4
Diğer	58	16, 5
Toplam	350	100

Tabloya göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur(% 83, 4). Diğer yandan farklı alandan mezunların da sınıf öğretmenliği mesleğini icra ettiği (%16, 5) oranında olduğu görülmektedir.

Çalışmamızdaki öğretmenlerin sınıf öğretmenliği alanında mezun olduğu görülmekte, (Tablo 4) eğitim düzeylerine bakıldığında fakülte mezunu olup da fakat farklı bir branştan mezun olan öğretmenlerin de var olduğu görüşmelerimiz neticesinde elde edilmiştir. Bu durum mesleğinin niteliğini ne şekilde etkilemektedir veya mesleğini devam ettirme süreci öğretmeni nasıl değiştirmektedir soruları ise tartışılır bir konu haline gelmektedir. Mezun olunan alan ile bireysel kimlik özellikleri uyum içinde olmalıdır. Bir öğretmen: “Eğer bu denge durumu var ise birey mesleki gelişmelere açık olup kendini mesleğinde yenileme ihtiyacı hissedecektir. Kendi alanında eğitim alan öğretmenlerin, almış olduğu eğitimin içeriğine uygun olarak mesleğini icra etmesi daha doğrudur.” olarak görüşünü belirterek ifademizi desteklemektedir. Diğer yandan, birey mesleğini devam ettirme sürecinde öğrenmek zorunda kalacaktır. Belki de icra ettiği mesleğin özelliklerini, sadece iş olarak anlamlandırıp mesleğini devam ettirecektir.

3.1.1.6. Medeni Durumları

Mesleğin çalışma şartları ve iş ortamı, medeni durum ile yakından ilişkilidir. Çünkü çalışma şartları aile ile olan iletişimi etkilemektedir. Bu yüzden sınıf öğretmenliği, kadınlar tarafından daha fazla tercih edilmektedir. Toplumda kadın mesleği olarak nitelendirilmektedir. Konumuz itibariyle çalışmamızda bulunan öğretmenlerin medeni durumları aşağıdaki tablomuzda verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Medeni Durumu

Medeni durum	Sayı	%
Evli	315	90
Bekâr	27	7, 7
Dul	8	2, 2
Toplam	350	100

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğretmenlerin hemen hemen hepsi evlidir(% 90). Öğretmenlerin yaş grubu olarak da oranlarını da göz önünde bulundurduğumuzda (Tablo 1), bekâr olanların (% 7, 7) sayıca düşük olması doğal bir sonuçtur. Çalışmamıza konu olan öğretmenlerimizde dul olanların sayısı (% 2, 2) da oldukça düşüktür.

Çalışmamızın yaş grubu ile medeni durumu arasında bir ilişki olduğu gerçektir (Tablo 1). Çalışmada çoğunluğu oluşturan orta yaş grubu ve üzerini oluşturan öğretmenlerimizin hemen hemen hepsi evli durumdadır.

Bu durumu öğretmenlerden biri:

“Evime ve aileme yeterince zaman ayırabiliyorum, dinlenecek bile çok zamanım var”

Eşi çalışan diğer bir öğretmen ise:

“Ekonomik olarak bir ölçüde ihtiyaçlarımı karşılayacak yeterli düzeydeyim” diye ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin evlerine ve ailelerine zaman ayırabilme noktasında bir sıkıntı yaşamadıklarını, genel itibarıyla de sınıf öğretmenlerinin düzenli bir aile hayatına sahip olduğu sonucunu doğrulamaktadır. Aynı zamanda evli olup da eşi çalışan öğretmenlerin ekonomik olarak da daha iyi bir konumda oldukları görüşlerimiz neticesinde ifade edilmiştir.

3.1.1.7. Eş Öğrenim Durumları

Bireylerin eş tercihi, bireylerin meslek hayatıyla yakından ilişkilidir. Öğretmenlerin eş öğrenim durumlarını seçerken hangi faktörlerin etkin rol oynadığı çalışmamızda incelenmiştir. Öğretmen eşlerinin öğrenim durumları Tablo 7’de belirtilmektedir.

Tablo 7. Öğretmen Eşlerinin Öğrenim Durumu

Öğretmen eşlerinin öğrenim durumu	Sayı	%
Okur - yazar değil	3	0, 8
Okur –yazar	2	0, 5
İlkokul	45	12, 8
Ortaokul	15	4, 2
Lise	50	14, 2
Meslek Lisesi	18	5, 1
Fakülte	166	47, 4
Diğer	24	6, 8
Toplam	323	92, 2
Cevapsız	27	7, 7
	350	100

Tablo 7’ye göre öğretmen eşlerinin büyük bir çoğunluğu fakülte mezunudur (% 47, 4). Bunu takiben (% 14, 2) ise lise mezunudur. Diğer yandan %12, 8’i ise ilkokul mezunudur. Okur - yazar (%0,5) düşük bir orana tekabül etmekte, okur - yazar olmayan (%0, 8) çok düşük bir oranda görülmektedir. Bunun yanında eşinin mezun olduğu bölümü sorusunu cevaplamayan öğretmenlerde oransal olarak (% 6, 8) orana tekabül etmektedir.

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, eğitim seviyesine yakın olan bireylerden yana olduğu görülmektedir. Aynı eğitim seviyesine sahip olan bireylerin tercih edilmesinin nedenleri nelerdir? Burada çalışma şartlarının aynılığı önem teşkil etmektedir. Toplumsal yapıda kadınların toplumdaki statüsünün düşük olması burada önemli bir etkidir. Günümüzde bu durum değişiklik göstermektedir. Eğitim olanaklarının ve şartlarının iyileştirmesine bağlı olarak okuma yazma oranında artış olduğunu, eğitim olanaklarının verilmesinde cinsiyet ayrımının ise azaldığını söyleyebiliriz.

3.1.1.8. Eş Meslek Durumu

Bir bireyin aile yaşantısı ve eş durumu bireyin mesleki sürecini etkilemektedir. Diğer yandan bireyin eş meslek tercihi toplum içindeki sosyo-ekonomik yerini daha belirleyici kılmaktadır. Tablo 8’de öğretmenlerin eş meslekleri verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Eş Meslek Durumu

Öğretmenlerin eş meslek durumu	Sayı	%
Ev hanımı	100	28, 5
Öğretmen	116	33, 1
Doktor	6	1, 7
Avukat	1	0, 2
Tüccar/sanayici	6	1, 7
Esnaf, zanaatkâr	4	1, 1
İşçi	8	2, 2
Köylü	2	0, 5
Esnaf, zanaatkâr	1	0, 2
Diğer	79	22, 5
Toplam	323	92, 2
Cevapsız	27	7, 7
	350	100

Tablo 8’e bakıldığında öğretmenlerin eşlerinin büyük bir kısmı kendi meslektaşlarıdır (% 33, 1). Diğer kalan büyük bir oranı ise ev hanımıdır (% 28, 5). Burada eş eğitim durumunda bu soruya cevabı net vermeyen diğer grubunun da yine oran olarak yüksek olduğunu gözlenmektedir (% 22, 5). Tablo 3’te öğretmen doğum yerlerinin büyük bir oranda köy olduğunu görmüştük. Ailelerimizin eş meslek durumlarına baktığımızda köylü oranı oldukça azdır (% 0, 5). Genelde öğretmen eş meslek tercihinde doktor ve avukat mesleklerinin düşük oranı oluşturdukları Tablo 8’de görülmektedir.

Türkiye’de memur olarak çalışan öğretmenlerin ev ekonomisinde eşinin desteğine ihtiyacı olmaktadır. Öğretmenlerin eş öğrenim durumu daha çok fakülte mezunu olduğunu hatırlarsak (Tablo 7) eğitim noktasında aynılığının buradaki önemi anlaşılmaktadır. Görüşmelerimiz neticesinde bu durumu bir öğretmen: “Mesleğin gerektirdiği şartlar eş tercihinde önemli bir faktördür.” ve diğeri ise “ Eş tercihlerimiz yaşam standartlarımızın benzerliğinden ötürü, benzer bir nitelik taşımaktadır” olarak

görüşlerini ifade etmişleridir. Buradan da anlaşılacağı üzere, öğretmenlerin eş tercihinde mesleğin gerektirdiği şartlar, ekonomik durumun ve yaşam standartlarının önem teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

3.1.1.9. Anne Öğrenim Durumu

Anne öğrenim durumu ülkemizde kadınların eğitim seviyesinin bir göstergesidir. Tablo 9’da öğretmenlerin anne öğrenim durumları verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Anne Öğrenim Durumu

Anne öğrenim durumu	Sayı	%
Okur - yazar değil	155	44, 2
Okur –yazar	84	24
İlkokul	89	25, 4
Ortaokul	8	2, 2
Lise	7	2
Meslek Lisesi	2	0, 5
Fakülte	4	1, 1
Diğer	1	0, 2
Toplam	350	100

Tablo 9’da öğretmen annelerinin yarıdan fazlasının eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Okur - yazar değil (% 44, 2) olanlar birinci sırayı, ilkokul (% 25, 4) olanlar ikinci sırayı ve sadece okur - yazar olanların (% 24) üçüncü sırayı takip etmektedir. Bu durum bize toplum içindeki kadının yerini ifadelendirmektedir.

Kadınların ekonomik özgürlüğü gittikçe artmaktadır. Anne öğrenim durumu, toplumun eğitim seviyesine bağlı olup eğitim seviyesi attıkça kadının iş hayatındaki yerini belirlemektedir. Kadının toplum içerisindeki statüsünü ve yerini göstermektedir. Türkiye’de kadına verilen önemin derecesini (% 1,1) fakülte mezunu sonucu ile izah edebiliriz. Öğretmenlerimizin anne-baba eğitim seviyeleri düşüktür (Tablo 9–10). Ailenin eğitim seviyesi, bireyin hayatında mesleki tercihleri noktasında etken bir faktördür. Çünkü aile bireyin meslek tercihinde etkin bir faktördür diye açıklayabiliriz. Diğer yandan çalışmamızdaki öğretmenlerin yaş grubu (Tablo 1) itibarıyla, o dönemin

şartları ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Bu konuda bir öğretmen : “O dönemde eğitim şartları iyi değildi ve iyi olsa da kadınların okuması ayıp karşılanırdı, karşı çıkılıyordu” diyerek görüşüyle görüşümüzü desteklemektedir.

Bir kadın öğretmen ise “Kadınlar bu mesleği daha severek icra etmektedir” diye ifade etmiştir. Bu durum ise öğretmenliğin giderek bir kadın mesleği haline geldiğini de göstermektedir.

3.1.1.10. Baba Öğrenim Durumu

Öğretmenlerin baba öğrenim durumları da Tablo 10’da görülmektedir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Baba Öğrenim Durumu

Baba öğrenim durumu	Sayı	%
Okur - yazar değil	45	12, 8
Okur –yazar	84	24
İlkokul	118	33, 7
Ortaokul	39	11, 1
Lise	20	5, 7
Meslek Lisesi	13	3, 7
Fakülte	26	7, 4
Diğer	4	1, 1
Toplam	349	99, 7
Cevapsız	1	0, 2
	350	100

Tablo 10 incelendiğinde öğretmenlerin baba öğrenim durumları da anne öğrenim durumları ile benzerlik göstermekte yarından fazlasının öğrenim seviyesinin düşük olduğunu gözlenmektedir. İlkokul mezunu olanların (33, 7), okur - yazar olanların (% 24), ve okur - yazar olamayanların ise (% 12, 8) oranı oluşturmaktadır. Buradaki öğretmen ailelerinin eğitim seviyesi olarak toplum içinde düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda baba öğrenim durumlarının anne öğrenim durumlarından biraz daha iyi durumda olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Öğretmen ailelerinde anne- baba eğitim durumlarının da hemen hemen aynı durumda olduğu da bir gerçektir (Tablo 9-10). Fakülte mezunu (%7, 4) gayet az bir grubu oluşturmaktadır. Bu sonucumuz Tablo 3’te öğretmenlerin doğum yerlerinin büyük bir oranının köy olduğu olması durumuyla

örtüşmektedir. Yaşam standartlarının düşük olması ve toplum içinde alt seviyede olmaları durumu bunu daha iyi açıklamaktadır. Bu görüşü bir öğretmen: “Çocuğu için. kendi sahip olduğu hayat şartlarından daha iyi bir şartlarda meslek edinmesi isteği” daha açıklar niteliktedir. Bu durum, öğretmenlik mesleğine yönelen bireylerin durumunu daha iyi göstermektedir.

3.2. Mesleki Özellikleri

3.2.1. Anne Meslekleri

Kadın eğitim düzeyi ile kadın meslek durumu yakından ilişkilidir. Öğretmenler annelerinin meslek durumları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Anne Meslek Durumu

Anne Mesleği	Sayı	%
Memur	5	1, 4
Öğretmen	4	1, 1
Avukat	1	0, 2
Esnaf, zanaatkâr	2	0, 5
İşçi	8	2, 2
Köylü	53	15, 1
Esnaf, zanaatkâr	19	5, 4
Ev Hanımı	256	73, 1
Diğer	2	0, 5
Toplam	350	100

Tablo 11’e bakıldığında öğretmenlerin anne meslek durumları anne öğrenim durumu (Tablo 9) ile örtüşmektedir. Öğretmen annelerinin yarıdan fazlası ev hanımıdır (% 73, 1). Eğitim ile kazanılan diğer tüm mesleklerin ise çok düşük olduğu açıkça gözlenmektedir. Kültürel sistem içinde kadının ev dışında, çalışma hayatı içerisinde olması erkeklere göre geridedir. Öğretmen ailelerinin de taşra kökenli olduğunu (Tablo 3), kentleşmenin olmadığı yerlerde doğduklarını hatırlarsak kadının konumunun sürekli aynı kalıp korunduğu toplumsal bir gerçeği karşımıza çıkarmaktadır.

Çalışmada kadın eğitim düzeyi oldukça düşüktür. Dolayısıyla çoğu kadın buna bağlı olarak bir meslek edinememiştir. Buradan anlaşılaçağı üzere annenin eğitim durumu ile mesleği arasındaki bağlantı ve bunun bir sonucu olarak kadının iş hayatında ikinci planda olması sonucunu doğurmaktadır. Çalışmada anne aile geçimine el emeğine

dayalı ev ekonomisine destek verdiğini, köyde yaşayanların ise kendi işinde parasız olarak sadece eve katkıda bulunduğu da görülmektedir. Bu konuda bir öğretmen “Annem bağda, bahçede ve evde çalışırdı, eve katkıda bulunurdu” diye belirtmiştir. Günümüzde ise eğitim seviyesine bağlı olarak ve köyden kente göçün de vermiş olduğu durumdan ötürü artık eğitim zorunlu hale gelmiş; kadının eğitim seviyesinde yükselmeler olmuş ve iş hayatına girmesini mecbur hale getirmiştir.

3.2.2. Baba Meslekleri

Birey mesleğini seçerken aile bireylerinden etkilenmektedir. Ülkemizde birey mesleğini belirlerken ailesinin ekonomik düzeyinden etkilenmektedir. Bu durum ailesinin sosyal, ekonomik ve kültürel imkânlarından daha iyi bir imkâna sahip olma isteği ölçüsünde gerçekleşmektedir. Çalışmamızdaki öğretmenlerin baba meslek durumları da Tablo 12’de bulunmaktadır.

Tablo 12. Öğretmenlerin Baba Meslek Durumu

Baba mesleği	Sayı	%
Memur	46	13, 1
Öğretmen	30	8, 5
Doktor	1	0, 2
Tüccar/sanayici	7	2
Esnaf, zanaatkâr	37	10, 5
İşçi	81	23, 1
Köylü	98	28
Esnaf, zanaatkâr	29	8, 2
Ev Hanımı	1	0, 2
Diğer	20	5, 7
Toplam	350	100

Tablo 12 incelendiğinde öğretmenlerin baba meslek durumlarının büyük bir çoğunluğunun yine eğitim yoluyla kazanılan meslekler değil de kol gücüne dayalı meslekleri icra ettikleri gözlenmektedir. Köylü (% 28) birinci sırayı, işçi (% 23, 1), olarak ikinci sırayı almakta önemli bir orandır. Memur (% 13, 1) üçüncü sırayı ve bu

oranimıza yakın olarak esnaf, zanaatkâr (% 10, 5) olarak dördüncü sırayı takip etmektedir.

Çalışmamızda yine anne mesleği gibi baba mesleklerinin de eğitimle kazanılan mesleklerin değil de büyük oranda usta- çırak ilişkisine dayalı küçük işletmelerde çalıştığı gözlenmektedir. Çalışmada aile yaşanılan yeri olarak da büyük bir oranda köy olduğunu hatırlarsak (Tablo 3) geleneksel aile tipinin hâkim olduğu gerçektir. Geleneksel aile yapısına bağlı olarak ailede bulunan her birey bir çalışan konumundadır. 21. yüzyılda toplum artık modernite toplumu hatta modernizmden postmodernizm'e geçmiştir. Nüfusu artan genç bir potansiyeli oluşturan Türkiye için eğitim olanaklarının artırılması meslekler açısından ve iş gücü açısından önemli bir faktördür. İşin niteliği buna bağlı olarak eğitime verilen önemin derecesi de değişmektedir. Bireyler artık kendi istediği mesleğe almış olduğu eğitim neticesinde ulaşabilmektedir. Böylelikle toplum içindeki statüsünü ve yerini kendisi belirleyebilmektedir. Diğer yandan yine eğitim yoluyla toplumsal yapı içindeki yerini değiştirebilmektedir.

3.2.3. Meslekte Görev Süresi

Meslekte geçirilen her aşama, öğretmenin bilgisi, becerisi ve deneyimi öğretmenin mesleki gelişim durumunu gösteren bir ölçüttür. Öğretmenin görev süresine göre görev yerlerinin belirlenmesi ise ülkemizde buna bir örnektir. Öğretmenlerin görev süresi Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Öğretmenin Görev Süresi Durumu

Öğretmen görev süresi	Sayı	%
1 – 5 yıl arası	18	5, 1
6 – 10 yıl arası	34	9, 7
11 – 15 yıl arası	54	15, 4
16 – 20 yıl arası	64	18, 2
21 – 25 yıl arası	68	19, 4
26 – 30 yıl arası	75	21, 4
31 yıl ve üzeri	37	10, 5
Toplam	350	100

Tablo 13 incelendiğinde öğretmenlerin görev süresinin büyük bir çoğunluğunun 21 yıl ve üzeri olduğu gözlenmektedir. 26- 30 yıl arası (% 21, 4), 21- 25 yıl arası (% 19, 4) , 16- 20 yıl arası (% 18, 4) ‘ünü oluşturmaktadır. Genç öğretmenlerin azlığı görev sürelerinin hizmet süresi ile ilişkisi olarak az olduğu görülmektedir. Çalışma konumuzu oluşturan öğretmenler merkezde görev yapmaktadırlar.

Çalışmamızda bulunan öğretmenler belli bir hizmet süreleri tamamlamış, öğretmenlerin merkez okullara ataması gelmiştir. Genç olan öğretmenler ilçe ve beldelerde görev yapmaktadır. 26 yaşında bir öğretmen “Merkeze gelebilmek için belli bir hizmet puanına sahip olmam gerekir” diye belirtmiştir. Burada öğretmenlerde hizmet puanının önemli olduğunu ve bunun öğretmenlerin görev yerlerinin belirlenmesinde etkin bir rol oynadığı görülmektedir.

3.2.4. İş Yapma Durumları

Bir mesleği icra etmeden önce icra edilen başka bir işin olması o mesleği seçmedeki bir takım nedenleri de belirlemektedir. Bir mesleği seçerken bireysel özellikler ve bireyin meslek ile uyumluluğu önem teşkil etmektedir. Öğretmenlerin de öğretmen olmadan önceki iş yapma durumları aşağıdaki tablomuzda verilmiştir:

Tablo 14. Öğretmenlerin Öğretmen Olmadan Önceki İş Yapma Durumları

Öğretmen olmadan önce başka bir iş yapma durumu	Sayı	%
Hayır	293	83, 7
Evet	57	16, 2
Toplam	350	100

Tablo 14’ e göre öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu öğretmen olmadan önce herhangi bir meslek icra etmemişlerdir (% 83, 7). Yine az bir oranla (% 16, 2) ise öğretmenlik dışında herhangi bir işle meşgul olmuşlardır. Bazı bireyler farklı durumlar dâhilinde meslek geçişleri yapabilmektedir. Çalışmadaki öğretmenlerin büyük çoğunluğunun sadece bu mesleğe odaklandığı gözlenmektedir. Mesleki beceriler ve isteklilik azalmaya başladığında, birey mesleğini icra ederken bir takım zorluklar yaşayabilmektedir. İçinde bulunulan durum ve hedefler çatışma içerisinde olduğunda birey mesleğinde verimsizleşmeye başlayacaktır. Bu bağlamda bir öğretmen: “Öğretmenliğe verilen değerin ve devlet memuru olabilme arzusunun mesleğe bakışı

etkilemekte, bireyi yönlendirmekte olduğunu” belirtmiştir. Tablomuzda da görüldüğü üzere mesleğini seven ve sahiplenen öğretmenler çoğunluktadır.

3.3. Mesleği Seçme Nedenleri

Bir bireyin herhangi bir konuda doğru bir seçim yapabilmesi için her şeyden önce neler istediğini, bunu elde edebilmek için ne gibi olanaklara sahip olduğunu bilmesi gereklidir. Meslek seçiminde ise mevcut seçenekler, toplumdaki konumu, istekleri karşılama olanağı, hangi işleri ne derece yaptığı, mesleğin kişilik yapısına uyumu ve çalışma olanakları gibi durumlar yönlendirici olabilmektedir. Bunun yanında maddi imkânları da seçimde etkin bir rol oynayıcıdır. Öğretmenlik mesleği ise günümüzde seçimden ziyade, toplumsal yapı içinde diğer mesleklere oranla daha fazla güvenceli bir meslek olarak görülmektedir.

3.3.1. Öğretmenlik Mesleğini Seçme Nedenleri

Her meslek edinimi öncesinde bireyler farklı durumlar ile karşılaşarak mesleğini tercih etmişlerdir. Bu nedenle mesleğini isteyerek ya da mecburiyetten devam ettiren bireyler de bulunmaktadır. Öğretmenlerin de mesleği seçme nedenleri mesleğe bakış açılarına göre farklılaşmaktadır. Bu önceliklerin neler olduğu Tablo 15’te başlıklar halinde verilmiştir.

Tablo 15. Öğretmenlik Mesleğini Seçme Nedenleri Hakkındaki Görüşleri

Öğretmenlik mesleğini seçmede en çok etki eden faktör	Sayı	%
Maddi imkânları	32	9, 1
Toplumsal saygınlığı	34	9, 7
Öğretmenliğe olan özel ilgim	149	42, 5
Ailemin yönlendirmesi	44	12, 5
İşsiz kalmamak için, mecburiyetten	84	24
Tesadüf	7	2
Toplam	350	100

Tablo 15’ te görüldüğü üzere araştırmamıza konu olan öğretmen grubunun öğretmenlik mesleğini seçmesine en çok etki eden faktör olarak, % 42, 5 ile

“öğretmenliğe olan özel ilgim” birinci sırayı, % 24 oran ile de “işsiz kalmamak için, mecburiyetten” diyerek ikinci sırayı oluşturmaktadır. Ardından % 12, 5 oranı ile “ailemin yönlendirmesi” takip etmektedir. Öğretmenliğin toplumsal saygınlık noktasında (% 9,7) oransal olarak düşük olması öğretmenliğin toplumsal imajının bir göstergesidir. Toplum öğretmenlik mesleğine düşük düzeyde saygınlık atfetmiştir.

Öğretmenlik mesleğini bir öğretmen: “Geçmişten günümüze kutsal bir meslek olarak benimsenmekte olduğunu” ifade etmiştir. Başka bir öğretmen: “Günümüzde ise öğretmenlik mesleği gittikçe önemini ve saygınlığını yitirmektedir.” Bu görüş ise toplumda bu mesleğe verilen değerin gittikçe azalmakta olduğunu, bununla birlikte bu mesleği tercih etme oranında düşmeler olduğunu göstermektedir. Öte yandan bir öğretmen: “Yapılacak garantili bir iş olduğundan tercih edilmekte olduğu” ve “Günümüzde en fazla tercih edilen meslekler arasında olduğunu” ifade etmiştir. Bununla birlikte Tablo 31’de de görüldüğü üzere maddi imkânların yetersizliği de mesleğe olan ilgiyi etkilemektedir. Türkiye’de bireyler istedikleri mesleğe giremiyor genellemesi belki de yanlıştır. Bir öğretmen: “Bir kısım yoksulluk nedeni ile istediği mesleğe gidemiyor doğrudur, fakat bazı yüksek gelirli ailelerin çocuklarının da yanlış yönlendirilmeler sonucu yanlış meslek seçimi yapabildikleri” görülmektedir diye belirtmiştir. Ama yine de öğretmenlik mesleğini iyi konumlandıran öğretmenler de bulunmakta; öğretmenlik mesleği özel bir ilgi alanı oluşturmaktadırlar. Bu ise geleceğe nesil yetiştiren bu mesleği tercih edilir hale getirmektedir.

3.3.2. Mesleğin Ayırt Edici Özellikleri

Bir mesleğin toplumdaki diğer mesleklerden ayırt edici özellikleri vardır. Mesleğe atfedilen bir takım değer ölçütleri yaşanan toplum tarafından verilmektedir. Her toplumda mesleğin gelişim sürecine bağlı olarak, mesleklerin özel yanlarını şekillendirmektedir. Tablomuzda öğretmenlerimiz mesleğinin ayırt edici özelliklerinin neler olduğu noktasında görüşleri bulunmaktadır.

Tablo 16. Öğretmenliği Diğer Mesleklerden Ayırt Edici Özellikleri Hakkındaki Görüşler

Öğretmenliğin diğer mesleklerden ayırt edici özellikleri	Sayı	%
Toplumu yönlendiren, bilgilendiren, aydınlatan bir meslek	65	18, 5
Kutsal bir meslek olup manevi değeri fazla	74	21, 1
İnsanlığa hizmet etme ve konusunun insan olması	83	23, 7
Tatili çok, rahat bir meslek olup ideallere uygun	33	9, 4
Fedakârlık, sorumluluk, adalet ve özveri isteyen bir meslek	29	8, 2
Ekonomik koşulları yetersiz bir meslek	8	2, 2
Saygınlığı az olan bir meslek	12	3, 4
Diğer	46	13, 1
Toplam	350	100

Tablo 16’da öğretmenlerimizin büyük bir çoğunluğu öğretmenlik mesleğinin diğer mesleklere oranla; öğretmenlik mesleğinin kendince tatmin edici özelliklerini değerlendirmişlerdir. Bu sorumuz açık uçlu bir soru olmakta, cevaplarımız her öğretmenimizin mesleğine kendi bakış açısını yansıtmakta olduğunu göstermektedir. Görüşler noktasında elde ettiğimiz ifadeleri ana başlıklar halinde kategorileştirirsek; “İnsanlığa hizmet etme ve konusunun insan olması” (% 23, 7) olarak birinci ayırt edici özelliği, “Kutsal bir meslek olup manevi değeri fazla”(21, 1) diyerek ikinci ayırt edici özelliği, “Toplumu yönlendiren, bilgilendiren, aydınlatan bir meslek” (%18, 5) diyerek üçüncü ayırt edici özelliği olarak belirtilmiştir. Öğretmenlik mesleğinin toplum ve insan ile sürekli iletişim içerisinde olduğu burada ifadelendirilmektedir.

Öğretmenlik mesleği, geçmişten günümüze kutsal bir meslek olarak benimsenmiştir. İnsanlığa hizmet veren, gelecek nesilleri yetiştiren bu meslek özelliklerini her durumda korumuştur. Toplumun büyük kesiminde öğretmenliğe düşen görevlerin önemli olduğu, insan yetiştirme noktasında mesleği içselleştirme ve bu benimseme olarak ortaya çıkması gerektiği kabul edilmektedir. Çalışmamızdaki öğretmenlerimiz ise, koşullar ne olursa olsun mesleklerinin vermiş olduğu manevi hazzı ön planda tutmaktadırlar. Tablo verilerine göre, öğretmenlik mesleği; insanlığa hizmet veren, toplumu yönlendiren, bilgilendiren, aydınlatan, fedakârlık, sorumluluk, adalet ve özveri isteyen ve kutsal bir meslek olma özelliğini koruyan bir meslek olma özellikleri

ile diğer mesleklerden ayrılmaktadır. Sembolik etkileşimci teorisinde de belirttiğimiz üzere birçok benlikler bağlamında anlamlı olan kimliğimiz toplum içinde sürekli iletişim durumunda olan bireyi ifade etmektedir. Öğretmenler de toplum ile sürekli iletişim halinde olmakta ve kimliğini bu bağlamda şekillendirmektedir.

3.3.3. Öğretmenlik Mesleğinin Karakter ve İdeallere Uygunluğu

Karakter, bireye özgü davranışların bütünüdür, bireyin bedensel, duygusal ve zihinsel etkinliğine çevrenin verdiği değerdir. İçinde yaşanılan değer yargıları oluşan karakter davranış biçimleri ile kendini belli eder. İlgi ve yeteneklerimiz, tutumlarımız, bizi belirleyici kılan her şey karakteristik özelliğimizdir. Küçük yaştan itibaren başlayan ve hep devam eden karakter gelişimi sürekli değişime uğrayabilir. Bireyin mesleki hayatına da etki eden karakteristik özellikler icra edilen meslek ile uyumlu olmalıdır. Öğretmenliğin karakterine ve ideallerine uygun olup olmadığı Tablo 17’de görülmektedir.

Tablo 17. Öğretmenliğin Karakter Ve İdeallere Uygunluk Durumu

Öğretmenliğin karakterinize ve ideallerinize uygunluğu	Sayı	%
Evet	319	91, 1
Hayır	31	8, 8
Toplam	350	100

Tablo 17’de çalışmamızdaki öğretmen grubunun öğretmenliğin kendi karakter ve ideallerine büyük ölçüde uyduğu gözlenmektedir (%91,1). Evet cevabını vererek kendi karakteristik özelliği ile öğretmenlik mesleğinin bağdaştığını belirtmiştir. Yani, burada öğretmenlik mesleğini severek ve isteyerek yapan bireyler çoğunluktadır.

Bireyin benliğine uygun olması gerektiği yerde olması ise o mesleği icra etmesi noktasında önemlidir. Çünkü her mesleğin gerektirdiği bir takım özellikleri ve kuralları bulunmaktadır. Çalışmamızda hayır (%8, 8) cevabını veren bir öğretmen: “İnsanlarla uğraşmak beni yoruyor” cevabını vererek bu konuda düşüncesini belirtmiştir. Bu öğretmen ise kendini mesleğinde bulamamıştır ve sadece iş olarak mesleğini devam ettirmektedir. Dolayısıyla “kendini yenileyemediğini” ifade etmiştir. Diğer bir öğretmen ise: “Kendimi bulduğum meslek, benimle bütünleşiyor” diye belirterek mesleğini

severek ve isteyerek icra ettiğini vurgulamıştır. Burada benliği ile olan uyumluluğu gözlenmektedir.

3.4.Öğretmenlerin Yabancı Dil Durumu

Bir mesleği devam ettirirken aynı zamanda mesleğinin alanı dışında tüm bireysel gelişimlerin takip edilmesi, bireyi meslek hayatında, bireysel gelişiminde ve toplumdaki diğer bu mesleği icra eden bireylerden ayırt edici bir hale getirmektedir. Günümüzde ise yabancı dil ise bireysel gelişim için bu noktada gerekli bir durumdur. Öğretmenlerin yabancı dile karşı ilgileri Tablo 18’de sayısal veriler olarak gösterilmiştir.

Tablo 18. Öğretmenlerin Yabancı Dil Durumu

Yabancı dil bilme durumu	Sayı	%
Hayır	223	63, 7
Evet	127	36, 2
Toplam	350	100

Tablo 18 incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (% 63, 7) yabancı dil bilmemekte, diğer kalan kısım (% 36, 2) yabancı dil bilmektedir.

Görüşmelerimiz neticesinde öğretmenler, gelişen dünyada olayları takip edebilmek adına yabancı dil öğrenmeleri gerektiğini ve öğrencilere her türlü kültürden bahsedebilmek adına önem teşkil ettiğini ifade etmişlerdir. Öte yandan genel itibariyle “yabancı dil seviyelerinin düşük olduğu” ise dile getirilmiştir. Bu durumda öğretmenlerin yabancı dil seviyelerinin düşük olmasına rağmen, yabancı dil öğrenmenin gerekli olduğunu benimsedikleri gözlenmektedir.

3.5. Bilgisayar Kullanabilme Durumu

Günümüzde bilim ve teknolojiye hızlı ilerlemeler bireylerin yaşam biçimlerini etkilemiştir. Teknolojinin hızlı gelişmelerinden biri olan bilgisayar, daha ucuza üretilen, kullanımı kolay, günlük yaşamın her alanında yaygın olarak kullanılmaktadır. Bilgisayar yoluyla işlerin kolaylaşması, zenginleşmesi, işlerin hızlandırması ve iş niteliğinin artması gerçekleşmektedir. Bilgisayarın eğitim- öğretim aşamasında, öğretmenin bireysel gelişimi için ne oranda kullanıldığı noktasında önem

teşkil etmektedir. Çalışmamızdaki öğretmenlerin bilgisayar kullanabilme durumları Tablo 19’da verilmiştir:

Tablo 19. Öğretmenlerin Bilgisayar Kullanabilme Durumu

Bilgisayar kullanabilme durumu	Sayı	%
Hayır	31	8, 8
Evet	319	91, 1
Toplam	350	100

Tablo 19’a bakıldığında öğretmenlerin bilgisayar kullanma durumu şu şekildedir: (% 91,1) bilgisayar kullanabilmekte, (% 8,8) ise bilgisayar kullanamamaktadır.

Günümüzde bilgisayar kullanımı öğretmenler için bir zorunluluk teşkil etmektedir. Öğretmen ise mesleği gereği okullarda sınav sonuçlarının kısa zamanda değerlendirilmesi, bilgi alışverişi, bilgilerin saklanması, bilgilerin çıktısının alınması ve öğrenme aracı olarak kullanılması noktasında önem taşımaktadır. Bilgisayar kullanımı noktasında bir öğretmen: “Okul işlerini yürütebilecek kadar bilgisayarı kullanabiliyorum” cevabını vermiştir. Günümüzde öğrenciye ve öğretmene ait tüm bilgiler MEB, E- Okul ve İlsis sisteminden yürütülmektedir. Öğretmenlerimiz, bunun etkisin bilgisayara verilen önemi arttırmakta, bilgisayar öğrenmeyi zorunlu hale getirmekte olduğunu ifade etmişlerdir. Bilgisayar, öğretmen için gündemi takip etme açısından önemli bir rol oynayıcı olmakta ve öğretmen her alanda kendini yenileyebilmesi açısından iyi bir durumdur.

3.6. Mesleki Başarı Düzeyi

Günümüzde her geçen gün öğrenilmesi gereken bilgi artmakta, bu da bireyin kendini sürekli yenileyebilme ve geliştirme ihtiyacını doğurmaktadır. Öğretmenlik mesleği ise meslek bilgisine sahip olmayı ve bu mesleği severek icra etmeyi gerektirmektedir. Bireyin mesleki kimliği ile kendi bireysel özellikleri önemli olmakta fakat bu sadece yeterli değildir. Ayrıca mesleki yeterlilikler de öğretmen etkinliği ve başarısını artırmaktadır. Tablo 20’de öğretmenlerimizin mesleki başarı düzeyi olarak kendilerini nasıl tanımladıklarına yer verilmektedir.

Tablo 20. Öğretmenlerin Mesleki Başarı Düzeyi

Mesleki başarı düzeyi	Sayı	%
Çok iyi	134	38, 2
İyi	184	52, 5
Normal	29	8, 2
Kötü	2	0, 5
Çok kötü	1	0, 2
Toplam	350	100

Tablo 20’ye göre öğretmenlerin yarıdan fazlası meslekteki başarı düzeylerini iyi (% 52, 5), çok iyi (% 38, 5) olarak nitelemişlerdir. Burada mesleki başarı düzeyinin kötü (% 0, 5) olduğu durumu çok düşük bir oranı oluşturmaktadır.

Mesleki başarı düzeyinin yüksek olması bireyin aynı zamanda toplum içindeki yerlerini belirlemektedir. Bir öğretmenin mesleksel açıdan kendini tanımlama biçiminden hareketle, mesleki kimlik algıları da ortaya konulabilir diye izah edebiliriz. Genel olarak baktığımızda çalışmamızdaki öğretmenlerin büyük çoğunluğu kendini mesleki anlamda başarılı görmektedir. İşini iyi yaptığına inanmakta olan bir öğretmen: “İnsanlara ve kendime faydalıyım” Öte yandan mesleğin gerektirdikleri ile kendisinin meslekten beklentileri arasında uyum beklentisi içinde olanlar da yok değildir. Çünkü her icra edilen meslek sürekli bir yenilenme sürecini gerektirmektedir. Bu konuda diğer bir öğretmen: “Yaratıcı ve farklı düşünme yeteneği öğretmene kazandırılmalıdır” görüşünü belirterek bunu doğrulamaktadır.

3.7. Mesleki Bilgi ve Becerileri Kullanma Biçimleri

Her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinin de kendine özgü kazanılması gereken mesleki bilgi ve becerileri vardır. Eğitimde ve toplumun her aşamasında öğretmenin kendini yetiştirmesi, geliştirmesi ve bireysel yeteneklerini gündelik hayatında ve mesleğinde kullanması gereklidir. Meslek eğitimde kazanılan bilgiyi öğretmenlerin mesleki hayatında ne derecede kullandığı Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Meslek Eğitiminde Kazanılan Bilgi, Beceri ve Yetenekleri Kullanabilme

Meslek eğitiminde kazanılan bilgiyi kullanabilme ölçüsü	Sayı	%
Hiç kullanamıyorum	19	5, 4
Sınırlı ölçüde kullanıyorum	55	15, 7
Büyük ölçüde kullanıyorum	156	44, 5
Mesleğimde kullandığım bilgi, beceri ve yeteneklerimin çoğunu çalıştığım okul/ okullarda kazandım	113	32, 2
Diğer	7	2
Toplam	350	100

Tablo 21'e göre öğretmenlerin önemli çoğunluğu meslek eğitimde kazandığı bilgi, beceri ve yetenekleri mesleğinde büyük ölçüde kullanabilmektedir (%44, 5). Yine mesleğinde kullandığı bu bilgi, beceri ve yeteneklerin çoğunun çalıştığı okul/ okullarda kazandığını ifade eden öğretmenlerimiz ise oransal olarak %32, 2'lik bir kısmı oluşturmaktadır. Öte yandan düşük bir orana tekabül eden öğretmenler bilgiyi sınırlı ölçüde kullanabildiklerini (%15, 7) belirterek mesleğini devam ettirme sürecinde sorunlar yaşadıkları gözlenmektedir.

Bir uğraşı alanının meslek olabilmesi için, o işi yapan kişinin mesleğe özel bilgi ve becerilere sahip olması gerekir. Bir mesleği yerine getirebilmek için o mesleğin inceliklerini oldukça iyi bilmek ve alanında yenilikleri araştırmak gereklidir. Öğretmenlik mesleğinde bireyin öğreteceği alanın bilgisine sahip olması kadar, bilgileri öğrencilere aktaracak formasyona sahip olması gerekir. Öğretmenin öğretmenlik alanında geliştirilmiş olan kuram ve ilkeleri bilmesi gerekmektedir (Köktaş, 2003: 71).

Öğretmenlerin büyük bir kısmının sınıf öğretmenliği alanından mezun olduğunu hatırlarsak (Tablo 5), almış olunan eğitimin sınıf ortamında da uygulanması sonucunun gayet olması gereken olarak kabul edebiliriz. Çalışılan bilgilerin pratikte ne kadar uygulandığı yine toplumun eğitim seviyesini ve olanaklarına bağlı olduğunu da unutmamak gereklidir. Hızla çoğalan bilgi karşısında ise her şeyi bilmek yerine hangi bilgiyi nerede ve nasıl sağlayacağını bilen, seçici davranan yani öğrenmeyi öğrenen öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışmamızda bir öğretmen; "Bir mesleği devam ettirme sürecinde gelişen bir takım tecrübeler, yenilenme durumları öğretmenlerin bilgi seviyesini de etkilemekte olduğunu" ifade etmiştir. Ayrıca, hemşirelik bölümünden

mezun olan bir kadın öğretmen ise: “Meslekte aldığım eğitimi öğretmenlikte kullandım. (İlk yardım, sağlık, beslenme, vb) konularda çocuklara faydalı olabiliyorum” diye görüşünü belirtmiştir.

3.8. Öğretmenlerin Toplumsal Yapıdaki Konumları

Öğretmen kimliğini etkileyen bir faktör de, öğretmenlerin toplumsal yapıdaki konumlarıdır. Bu bölümde toplumsal yapıdaki konum beş ana başlık halinde incelenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin sosyal prestij durumları, sosyal sınıf durumları, buna bağlı olarak hayat standartlarındaki değişim durumu, toplumdaki en saygın meslek hakkındaki görüşleri, yeniden meslek tercihi olsa meslek tercih durumları, mesleğini temsil etme ölçütü, kimliğinin gündelik hayata yansımaları ve arkadaş/dost seçimleri değerlendirilmiştir.

3.8.1. Sınıf Öğretmeninin Sosyal Prestij Durumu

Mesleklere toplum içerisindeki diğer bireyler tarafından verilen saygınlık ve değerler sosyal prestiji oluşturur. Meslekler arasında ise toplumsal saygınlığın derecesi mesleğe genel bakış açısı çerçevesinde değişmektedir. Bazı meslekler bireye yüksek kazanç sağlarken, bazıları ise sosyal güvence, toplumsal saygınlık mesleki doyum kaynakları sağlamaktadır. Bireyin mesleği, bireyin o toplum içinde sosyal statüsünü ve ekonomik durumunu belirlemektedir. Tablo 22’de sınıf öğretmenlerinin sosyal prestij durumlarına yer verilmiştir.

Tablo 22. Sınıf Öğretmenliğinin Sosyal Prestij Durumu

Branş öğretmenleri ile kıyaslandığında sosyal prestij durumu	Sayı	%
Çok iyi	101	28, 8
İyi	116	33, 1
Normal	92	26, 2
Kötü	37	10, 5
Çok kötü	4	1, 1
Toplam	350	100

Tablo 22’e göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu sınıf öğretmenliğinin diğer branş öğretmenleri ile kıyaslandığında sosyal prestij durumunu iyi görmektedir. İyi

(%33, 1) olarak birinci sırayı, çok iyi (%28, 8) olarak ikinci sırayı ve normal (%26, 2) olarak görenlerin ise üçüncü sırayı takip ettiği gözlenmektedir. Sınıf öğretmenliğinin diğer branşlara göre sosyal prestij durumunu yani toplumsal saygınlığını kötü (%10, 5) olarak görenler ise düşük bir orana tekabül etmektedir.

Toplum tarafından atfedilen konum itibarıyla sınıf öğretmenleri diğer branş öğretmenlerine göre bireyin hayatında daha etkin bir rol oynamaktadır. Nasıl ki bir binanın temeli önem teşkil ediyorsa, bireyin hayatında da eğitim öğretim temeli olan ilköğretim eğitimi de önem teşkil etmektedir. Bundan ötürü özellikle de ilk eğitimi veren sınıf öğretmenleri, bireyin hayatında yıllar geçse de kalıcı iz bırakmaktadır. Bu durum ise toplumsal yapı içinde sınıf öğretmenlerinin daha saygın bir konuma sahip olmalarını gerekli kılmaktadır. Günümüzde ise öğretmenlerin sosyal prestijinin gittikçe düştüğü konusunda bir öğretmen: “Meslek saygınlığı gittikçe yok oluyor” diye düşüncesini ifade etmiştir. İtibari kimlik teorisinde bahsettiğimiz üzere, bireyler nezdinde hakkımızdaki görüşler, görünümümüz konusundaki yargılar ve tüm bunlar hakkındaki hislerimiz; sosyal saygınlığımız açısından önem teşkil etmektedir.

3.8.2. Öğretmenin Mesleki Tatmin Durumu

Meslek sahibi olmak sosyolojik açıdan farklı sonuçları beraberinde getirmektedir. Mesleki tatmin durumu, bireyin toplumdaki tüm beklentilerinin bütünüdür. Birey sahip olduğu mesleğini sadece para kazanmak için değil, çalışarak bir şeyler elde etmekte ve bunun sonucunda haz duymakta ve bu da bireyi manevi tatmin noktasında yeterli kılmaktadır. Çalışmamızda bulunan öğretmenlerimizin mesleki tatmin durumları Tablo 23’te görülmektedir.

Tablo 23. Öğretmenlerin Mesleki Tatmin Durumu

Mesleki tatmin durumu	Sayı	%
Evet, büyük ölçüde tatmin ediyor	170	48, 5
Kısmen tatmin ediyor	143	40, 8
Hayır, tatmin etmiyor	37	10, 5
Toplam	350	100

Çalışmamızda bulunan öğretmenlerimizin mesleki anlamda büyük oranda tatmin olduğu Tablo 23’te gözlenmektedir (%48, 5). Yine bunu izleyen “kısmen tatmin ediyor” (%40, 8) oranında ikinci sırayı takip etmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin de toplum içinde her meslek mensubu gibi belli bir yeri vardır. Meslekte doyuma ulaşan öğretmen ise mesleğinde verimli, başarılı ve mesleğine karşı bağlı olmaktadır. Bu bağlamda, çalışmamızdaki öğretmenlerin mesleki tatmin noktasında toplum içinde beklentilerinin gerçekleştiği ve mesleklerine karşı bağlı oldukları söylenebilir. Çünkü “Hayır tatmin etmiyor” (%10, 5) oranı düşük bir orana tekabül etmektedir.

Öğretmenlerin meslek olarak memnuniyetleri iyidir. Memnuniyetlerini belirten bazı öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

- “Evet, çocukları seviyorum”
- Evet, bu mesleği benimsemişim”
- “Evet, rahat bir işim var”
- “Evet, istekle yaptığım meslek ve insan yetiştirdiğim için”
- “Evet, yaptığım işten haz duyuyorum”

Çalışmada düşüncesini ifade eden bu öğretmenler, mesleğini severek icra etmektedirler. Öğretmene verdiği tatmin duygusu ön plandadır. Tatmin duygusunun ise manevi tatminkârlık mı, maddi tatminkârlık mı olduğu öğretmenlerin önceliklerine göre değerlendirilebilmektedir. Kâr amacıyla çalışma ve ücret konusunun ön planda olması maddi tatminkârlığı ifade etmektedir. Öğretmenlerin mesleki tatmin noktasında sıkıntı yaşayanların çoğu: “İyi imkânlarda yaşayamıyorum” diye durumunu belirtmiş, büyük oranda alınan ücreti yeterli görmemişlerdir. Öğretmenlik mesleğinin kısmen tatmin ettiğini belirten öğretmenler ise:

- “Sınıf ortamları nedeni ile verimli olamıyorum.”
- “Yaşamın gerektirdiği her türlü ihtiyacımı karşılayamıyorum (yurt dışına çıkma, gezip görme, vb)” şekilde görüşlerini belirtmişlerdir.

3.8.3. Öğretmenlerin Sosyal Sınıf Durumları

Sosyal yapının temel boyutları içinde yer alan sosyal tabakalaşma durumu hiyerarşik bir düzeni de beraberinde getirmektedir. Çünkü her toplum yapısında hiyerarşik bir düzen vardır. Bu hiyerarşik düzen içerisinde öğretmenlerin toplumsal konum itibarıyla sosyo- ekonomik ve kültürel açıdan toplum içindeki yerini de bilmek

gereklidir. Ayrıca öğretmenlere bu yapı içinde bir takım roller düşmektedir. Görev ve sorumluluklar hiyerarşik düzen içinde var olmaktadır. Çalışmamızdaki öğretmenlerin de sosyal tabakalaşma içerisinde kendilerini hiyerarşik düzen içerisinde hangi aşamada gördükleri ve toplum içindeki rollerini ne ölçüde benimsedikleri Tablo 24’te sayısal oran olarak verilmiştir.

Tablo 24. Öğretmenin Sosyal Tabaka Durumu

Öğretmenin sosyo- ekonomik ve kültürel açıdan toplumdaki yeri	Sayı	%
Üst	28	8
Üst orta	72	20, 5
Orta	182	52
Orta üst	43	12, 2
Alt	17	4, 8
Alt orta	8	2, 2
Toplam	350	100

Tablo 24’e bakıldığında öğretmenler sosyo- ekonomik ve kültürel açıdan toplum içindeki yerini yarıdan fazlası ilk olarak orta (%52), ikinci olarak üst orta seviyede (%20, 5) görmektedir. Bir toplumda yaşanan şartların göstergesi olan mesleki tabaka durumu toplumdaki diğer meslekler ile değerlendirilebilecek bir durumdur. Alt (%4, 8), Alt orta (%2, 2) oranında düşük olmakla birlikte öğretmenlerin toplumsal yapı içindeki beklentilerinin orta düzeyde de olsa karşılandığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Bireyin toplumsal yapıda işgal ettiği yer olan sosyal tabakalaşmada eğitim yoluyla kazanılmadan doğuştan veya daha sonra eğitimden faydalanmaksızın ayrıcalıklı bir şekilde elde ettiği statüsü, sanayi öncesi toplumlarının sosyal yapılarına bir örnektir. Büyük şehirlerin ortaya çıkışını hazırlayan sanayileşme ve şehirleşme süreci sonucunda modern iş bölümünün doğuşu ve sağladığı fonksiyonel farklar, eğitim ihtiyacı ile birlikte gelişmiştir. Ne zaman ki modern sanayi ile kitle üretimine gidilerek teknik ihtisaslaşma artmıştır ve bireyler eğitim ihtiyacı duymaya başlamışlardır; artık cemiyetin sosyal tabakalaşması ile mesleki tabakalaşması farklılaşmıştır. Sosyal tabakalaşmaya göre mesleklerin ve statülerin elde edilmesi de zayıflamıştır. Bu gelişme ile birlikte, eğitimde fırsat eşitliğine doğru bir akım da doğmuştur. Zayıf olan tabakalar

arası geçişler de dinamik bir nitelik kazanmıştır. Sosyal yapıların karmaşık bir hal aldığı sanayi cemiyetlerinde, nüfusun hızlı bir şekilde artıp büyük şehir merkezlerinin doğuşu, bu merkezlerde modern sanayinin kurulması, ileri teknolojinin uygulanması, göreneğe ve geleneğe dayanan bilgi naklinin terk edilmesini gerektirmiştir (Erkal, 1999: 202).

Kendimizi ve ailemizi, eğitim, meslek ve gelir açısından gördüğümüz yer toplum içinde hangi sosyal tabakaya mensup olduğumuzu gösterir. Burada her öğretmen verdiği cevap öznel olarak toplum içinde hangi sosyal tabakaya mensup olduğunu göstermektedir. Türkiye’de bir memur olarak çalışan öğretmenler kendilerini alt tabaka olarak görmek istememişlerdir. Çünkü alınan ücret durumu ile bu görüş çelişmektedir. Öğretmenlerin gelir durumu azaldıkça alt tabaka aidiyeti artarken gelir durumları attıkça üst tabaka aidiyeti artmaktadır. Görüşmelerimizde öğretmenler: “kendilerini orta tabakaya ait gördüklerini” belirtmişlerdir. Bu durum, öğretmen açısından psikolojik bir rahatlık olabilmektedir.

3.8.4. Öğretmenlerin Hayat Standartlarındaki Değişim Durumu

Bireylerin ekonomik düzeylerini yükseltmek, yani daha iyi şartlarda yaşamak için bireyin hayat standartlarını da yükseltmek gereklidir. İyi yaşam şartlarına sahip olabilme mücadelesi hayatın tüm aşamasında devam etmektedir. Toplumdaki şartlar dâhilinde sahip olunan hayat standartları zamanla değişebilmektedir. Aşağıdaki tablomuzda öğretmenlerin hayat standartlarındaki değişim durumu değerlendirilmiştir.

Tablo 25. Öğretmenlerin Hayat Standartlarındaki Değişim Durumu

Öğretmenliğin hayat standartlarındaki değişim durumu	Sayı	%
İyiye doğru bir gidiş oldu	151	43, 1
Hemen hemen aynı kaldı	132	37, 7
Kısmen düşüş oldu	37	10, 5
Çok düştü ve giderek düşüyor	28	8
Diğer	2	0, 5
Toplam	350	100

Tablo 25’te öğretmenlerin büyük çoğunluğu hayat standartlarının iyiye doğru gidiş içerisinde olduğunu (%43, 1), yine (%37, 7) bir oran olarak hayat standartlarının

hemen hemen aynı kaldığını ifade etmişlerdir. Burada öğretmenliğin hayat standartlarının altında bir süreci takip ettiği doğru değildir. “Çok düştü ve giderek düşüyor” (%8) cevabı bu sonucumuzu doğrulamaktadır.

Öğretmenlerin sosyal tabaka durumu ile değerlendirildiğinde hayat standartlarında iyiye doğru bir gidişin olduğunu söyleyemeyiz. (Tablo 24) Çalışmada iki tablomuzun verileri çelişmektedir, diğer yandan hayat standartlarının aynı kalma durumu biraz da olsa örtüşmektedir. Modernleşme sürecinde bireyler mesleki standartlarını ve hayat standartlarını değişen durumlara göre düzenlemek durumundadır. Toplum içerisinde olan sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan değişimler meslekleri de aynı şekilde etkilemektedir. Toplum içindeki öğretmenlerin de hayat standartlarının da toplumdaki şartlar dâhilinde zamanla değişme gösterebilmektedir.

3.8.5. Öğretmenlerin Toplumdaki En Saygın Meslek Hakkındaki Görüşleri

Bireylerin bir toplumda saygı görmesi için saygın bir mesleğin üyesi olması gereklidir. Meslekleri saygın olan ve olmayanlar diye ayırmak doğru değildir. Birey bir mesleğin başarılı bir üyesi ise saygınlık kazanmaktadır. Çalışmamızdaki öğretmenlerin de toplum içinde kendilerini saygınlık noktasında diğer meslekler ile değerlendirildiğinde toplum içinde nasıl algıladıkları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26. Öğretmenlerin Toplumdaki En Saygın Meslek Hakkındaki Görüşleri

Toplumdaki en saygın meslek	Sayı	%
Öğretmenlik	150	42, 8
Doktorluk, avukatlık/ hakimlik	124	35, 4
Mühendislik, mimarlık	1	0, 2
Sanayici, işadamı	55	15, 7
Esnaf, zanaatkârı	3	0, 8
Diğer	17	4, 8
Toplam	350	100

Tablo 26’yı incelediğimizde öğretmenlerin toplumdaki en saygın meslek seçimlerinde büyük bir çoğunluğunun yine kendi mesleğini tercih ettiği görülmektedir. (%42, 8). Mesleğin toplum içinde saygın olduğu görüşü hâkimdir. Bunu takiben ikinci

olarak doktorluk, avukatlık/ hâkimlik (%35, 4) saygın ve ayrıcalıklı meslekler olarak bilinmektedir. Öte yandan (Tablo 44) çocuğunun hangi mesleğe tercih etmesi isteği hususunda ilk sırada doktorluk/avukatlık/hâkimlik mesleğinin olduğu gözlenmektedir. Bu durum öğretmenlerin toplumdaki en saygın meslek görüşlerini desteklememektedir.

Teknoloji geliştikçe farklı meslekler ortaya çıkarmaktadır, zamanla bu yeni meslekler toplum içinde saygı görmeye başlamaktadır. Daha iyi bir hayat standardına sahip olan mesleklerin de toplumsal hayatta daha saygı gördüğü gerçektir. Bireyin mesleki saygınlığı noktasında kendini gördüğü yer bu noktada önem teşkil etmektedir. “Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu” inancının etkisinde kalan öğretmenler, manevi anlamda mesleğini tatmin edici bulmaktadırlar. Diğer yandan; maddi tatminkârlık söz konusu olduğunda tam tersi bir durum sergilenmektedirler. Değerinin toplum tarafından bilinmediğine inanılan bu meslek, yine de mesleği yapan öğretmenlerce önemsenmektedir. “Doktorluk, avukatlık ve hâkimlik mesleklerinin öğretmenlik mesleğine oranla daha itibar gördüğü” düşünülmektedir. Birey yetiştiren bir meslek olma özelliğini taşıyan öğretmenlik mesleği, belki de tüm bu meslekleri yetiştiren temeldir. Tablo’dan da anlaşıldığı üzere günümüzde eskiye oranla öğretmenlere daha az saygı duyulmakta, mesleğe yönelik isteklilikler azalmaktadır.

3.8.5.1. Yeniden Meslek Tercihi Olsa Meslek Tercih Etme Durumu

Bir bireyin mesleğindeki tatminkârsızlık ve isteksizlik meslek değiştirme ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Bireyin mesleğini seçme nedenleri, içinde bulunduğu şartlar, beklentilerinin karşılanma durumu ise başka bir mesleğe yönelmesini etkilemektedir. Çalışmamızdaki öğretmenlerimizin, yeniden meslek tercihi imkânları olsa hangi mesleği seçme eğilimi içerisinde olacakları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 27. Yeniden Meslek Tercihi Olsa Meslek Tercih Etme Durumu

Yeniden tercih etme imkânı olsa meslek seçme durumu	Sayı	%
Öğretmenlik	183	52, 2
Doktorluk, avukatlık/hakimlik	81	23, 1
Mühendislik, mimarlık	31	8, 8
Sanayici, işadamlığı	28	8
Esnaf, zanaatkârlık	3	0, 8
Yazarlık	8	2, 2
Diğer	16	4, 5
Toplam	350	100

Tablo 27’ye göre öğretmenlerin şu anki durum itibariyle yarısı yeniden meslek tercihi olsa yine öğretmenlik mesleğini tercih edecekleri (%52, 2), diğer tercih durumunun ise doktorluk, avukatlık/ hâkimlik (%23, 1) meslekleri olduğu görülmektedir. Öğretmenler esnaf/zanaatkâr mesleğini ise (%0, 8) oranda tercih etmişlerdir.

Günümüzde en garantili meslek olarak görülen öğretmenlik mesleği gençler tarafından daha fazla tercih edilmekte, şu anda da diğer mesleklere oranla çalışma şartlarının rahatlığı açısından öğretmenlik mesleği dikkat çekici hale gelmektedir. Bu yüzden öğretmenler diğer mesleklere baktığında haline şükretmektedir. Bir öğretmen: “ Bu mesleğe yapılabilecek en iyi iş gözüyle bakıldığından” tercih edildiğini belirtmesi görüşümüzü desteklemektedir.

3.8.5.2. Öğretmenlik Mesleğini Temsil Etme Ölçütü

Mesleği temsil etme ölçütü bireyin toplumsal yapı bağlamında ele alındığında, kimliğini tanımlamada önem arz etmektedir. Bireyin mesleki anlamda kendini toplum içinde nasıl konumlandığının bilinmesi açısından gereklidir. Bireyin mesleğini sahiplenmesinin ve onunla bütünleşmesinin aynı zamanda mesleğini iyi temsil ettiğinin bir göstergesidir. Öğretmenlerin mesleğini ne derecede temsil ettiği Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28. Öğretmenlik Mesleğini Temsil Etme Ölçütü

Öğretmenlik mesleğini temsil etme ölçütü	Sayı	%
Çok kötü	50	14, 2
İyi	250	71, 4
Çok iyi	50	14, 2
Toplam	350	100

Tablo 28’e bakıldığında çalışmamızda öğretmenlik mesleğini temsil etme ölçütünün iyi oranında yüksek bir ölçüte (%71, 4) tekabül ettiği gözlenmektedir.

Burada meslek temsiliyeti olarak çok iyi ve çok kötü diyenlerin sayıları eşittir. Mesleğini iyi temsil ettiğine inanan öğretmenler bu işi severek icra eden bireylerdir. Çünkü öğretmenler, mesleğini sadece iş olarak görmemekte, mesleğini benimsemektedir. Diğer yandan bir öğretmen: “Mesleğimi seviyorum ve mesleğim yaşam biçimimle örtüşüyor” diye belirtmiştir. Mesleğine sahiplenme duygusu her bireye öğretilmelidir, öğretmen yani her ortamda “Ben Öğretmenim” diyebilmelidir. Mesleğinin temsiliyetini de ancak bu çerçevede açıklayabiliriz.

3.8.5.3. Öğretmenlik Kimliğinin Gündelik Hayata Yansıması

Öğretmenlerin mesleki açıdan kendilerini tanımlama biçimleri öğretmenlik kimliğinin günlük hayata nasıl yansıdığını, kişilik özellikleri, kişisel uyumluluğu ile mesleki uyumluluğunu yansıtmaktadır. Öğretmenler taşımış oldukları kimlik özelliklerini yeni değişen durumlara göre gündelik hayata uyarlamak zorundadır. Okul içindeki taşımış olduğu kimlik özelliğini okul dışında kullanabiliyor mu yoksa farklı bir kimliğe mi bürünüyor? Bu sorumuzun cevabını öğretmenlerin kimlik durumlarının gündelik hayata ne derece yansıdığını bilmekle değerlendirilebiliriz. Aşağıdaki tablomuzda öğretmenlerimizin bu konu hakkındaki görüşleri verilmiştir.

Tablo 29. Öğretmenlik Kimliğinin Gündelik Hayata Yansıması Durumu

Öğretmen kimliğinin gündelik hayata yansıması	Sayı	%
Hiç yansımıyor	107	30, 5
İlişkilerimi kolaylaştırıyor	206	58, 8
Sorunlar yaşamama neden oluyor	18	5, 1
Diğer	19	5, 4
Toplam	350	100

Tablo 29 incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğretmen kimliğinin gündelik hayatta ilişkilerini kolaylaştırdığını (%58, 8), diğer yandan öğretmen kimliği ile gündelik hayattaki ilişkilerine hiç yansımadığı (%30, 5) düşük bir orana tekabül ettiği görülmektedir.

Sosyal kimlik teorisinde açıklandığı gibi, birey topluma, toplumun diğer üyeleriyle mevcut normlar çerçevesinde farklı sosyal ilişkilere girmektedir. Her bireyle kurulan ilişki farklıdır. Bu konuda bir öğretmen: “Öğretmenlik mesleği toplum içerisinde her sosyal tabakaya ait bireylerle iletişim içerisinde olmayı gerektiren bir meslektir” diye belirtmiştir. Sosyalleşme süreci açısından değerlendirdiğimizde; bireyin yetişmesi için bu son derece önemlidir. Mesleki kimliğini gündelik hayata yansıtamayan öğretmen, okul dışı çevresinde kendini bulduğu farklı bir kimliğe bürünmektedir. Mesleğini algılaması ve değerlendirmesi, düşüncelerine ve davranışlarına yansımaktadır. Meslek ile bağların kopması ise mesleği ile kendini kimliksizleştirebilir. Öte yandan, toplumda gelişen teknoloji ve şartlar itibarıyla bireyler birden fazla işi aynı anda yapabilmekte buda kendi mesleğine olan duyarlılığını azaltmakta bireyi asli işinden uzaklaştırmaktadır. Mesleki çevresinde farklı gündelik hayatında farklı bir kimliğe bürünen öğretmen her iki durumda da verimsizleşebilir. Bu ise öğretmenin kendini iyi tanıması ve mesleğini tam olarak benimsemesi gerekliliğini doğurmaktadır.

3.8.5.4. Öğretmenlerin Arkadaş/Dost Seçimi

Bireyler arkadaş/ dost seçerken kendi bireysel özelliklerine yakın bireylerden tercih etme eğilimindedirler. Toplum içerisindeki tüm ilişkiler, bütünümlü bizi yansıtan bir göstergedir. Öğretmenlerin ise arkadaş tercihi toplum içerisinde seçim yapılırken nelere dikkat ettiği çalışmamız açısından önem arz etmektedir. Öğretmenlerin

meslektaşları ile ne kadar bütünleştiği ise mesleğine karşı tutumlarını ölçmede değerlendirilebilecek bir durumdur diye izah edebiliriz. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin arkadaş çevresi ve tercihleri sayısal oran olarak verilmiştir.

Tablo 30. Öğretmenlerin Arkadaş/Dost Seçme Durumu

Arkadaş/dost seçimi	Sayı	%
Akraba çevremden	19	5, 4
Öğretmenlerden	115	32, 8
Hangi çevreden olduğu fark etmez	216	61, 7
Toplam	350	100

Tablo 30' a göre öğretmenlerin arkadaş /dost seçimi şu şekildedir: (% 61, 7) “hangi çevreden olduğu fark etmez”, (% 32, 8) “öğretmenlerden” ve (% 5, 4) ”akraba çevremden” cevabını vermiştir. Burada öğretmenlerin akraba ile ilişkilerinin (%5, 4) düşük bir orana tekabül ettiği de gözlenmektedir.

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu arkadaş seçiminde ayırım yapmamaktadır. Sosyal etkileşimin fazla olduğu bu mesleği icra ederken, öğretmenin her meslek grubundan ve her sosyal tabakadan bireylerle bir araya gelme zorunluluğu vardır. Bu konuda bir öğretmen: “Her çevreden veli ve arkadaşım var” diye belirtmiştir. Arkadaş seçimi bireyin aynı zamanda karakterini duyuş, düşünüş özelliklerini, tutumlarını ve davranışlarının alt yapısını da belirleyici kılmaktadır. Sınıf öğretmenleri de bu seçimleri ile yaptığı işin önemi itibarıyla arkadaş çevresi seçiminde daha dikkat etmesi gereklidir. Diğer bir öğretmen ise: “Mesleğim, gündelik hayatımla ve mesleki ilişkilerimle bağlantılı, hepsi bir bütün olmalı, kopuk olmamalıdır.” diye ifade etmiştir. Burada bireyin kimliği ile mesleki kimlik özelliklerinin uyum içerisinde olması gerekliliği anlaşılmaktadır.

3.9. Öğretmenlerin Ekonomik Durumları

Bu bölümde öğretmenlerin aldıkları ücret hakkındaki görüşleri, birikimlerini değerlendirme durumları, mesleki alanda gelişim için ayrılan para durumu, harcama durumları ve öğretmenlik dışında ek bir iş yapma durumları gibi özellikleri incelenecektir.

3.9.1. Öğretmenlerin Ücret Hakkındaki Görüşleri

Öğretmenlerin almış oldukları aylık ücretler ve bu almış oldukları ücret noktasındaki tatminkârlık durumları hakkındaki görüşleri değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin sosyo- ekonomik olarak toplumda kendilerini görmüş oldukları yer, almış oldukları ücret durumu ile değerlendirilebilmektedir. Tablo 31’de çalışmadaki öğretmenlerin almış oldukları ücretleri nasıl buldukları verilmiştir:

Tablo 31. Öğretmenlerin Ücret Hakkındaki Görüşleri

Alınan ücret hakkındaki görüş	Sayı	%
Çok düşük	70	20
Düşük	227	64, 8
Yeterli	46	13, 1
Fazla	1	0, 2
Oldukça fazla	3	0, 8
Diğer	3	0, 8
Toplam	350	100

Tablo 31 incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu almış oldukları ücreti düşük bulmaktadır (%64, 8), çok düşük bulanların oranı ise (%20) görülmektedir. Öte yandan (%31, 1) ise öğretmen maaşlarını yeterli görmektedir. Bu verilerimizden de yola çıkarak öğretmenlerin alınan ücret konusunda tatminkârsızlık gözlenmektedir.

Bir öğretmen: “Öğretmenlik mesleği Türkiye’de maddi gereksinimler noktasında zayıftır.” diye belirtmiştir. Meslekler arasındaki ücret eşitsizliği yaşanan ülkelerde bu süreç baş göstermektedir.

Öte yandan mesleğini bilinçli olarak icra edenler ise; mesleğinde ücret konusunu ölçüt almamaktadır. Meslek bilinci ise maharete dayalı bilgi esaslı değil, farklı bir meslek hiyerarşisini beraberinde getirmektedir. Çalışmamızda ilgi çekici bir örnek olarak bir polisin bir öğretmenden daha fazla ücret alması görüşleri idi (Anket görüşmeleri neticesinde elde edilmiştir). Burada kendini orta tabakaya mensup olarak gösteren öğretmenler aslında bu soruya vermiş oldukları ifadelerden aslında kendilerini orta tabaka mensubu değil de alt tabaka mensubu olarak görmektedirler. Burada maaşım “yeterli” diyen öğretmenlerin ise eşinin çalıştığını veya ek bir iş yaptığını yine

görüşmelerimiz neticesinde elde ettiğimiz sonuçlardır. Türkiye’de yaşanan ücret konusundaki bu adaletsizlikler bir öğretmenin mesleğine karşı olan bağlı azaltmakta; bunun yanında farklı iş alanlarına ilgisini doğurmaktadır. Çünkü toplum sürekli gelişim halindedir, yenilenmektedir ve ihtiyaçlar farklılaşmaktadır. Teknolojinin getirmiş olduğu yenilikler yanında bir takım gereksinimleri de getirmektedir. Değişime ayak uyduramayan bireyler ise toplum içinde yabancılaşmakta kapalı bir kutu haline gelmektedir. Diğer yandan mesleğinin yanında alternatif iş alanlarına merak sarmaktadır. Çünkü öğretmenler: “Maddi ihtiyaçlarını tam olarak ancak bu şekilde karşılayabileceğinin” inancındadır.

3.9.2. Öğretmenlerin Birikimlerini Değerlendirme Durumu

Bireyler ekonomik gelirlerine göre ihtiyaçlarını karşılamakta ve bu ihtiyaçların haricinde kalan parayı ise birikim yapabilmektedirler. Birikim yapabilme oranı ise bireylerin ekonomik bakımdan rahatlığının göstergesidir. Öğretmenlik mesleğinin de toplumda ekonomik seviye olarak toplumsal yapı içinde hangi konumda oldukları, öğretmenlerin birikim yapabilme oranlarına göre de değerlendirilir. Tablo 32’de öğretmenlerin birikim yapabilme durumları ve birikim şekilleri ana başlıklar halinde verilmiştir.

Tablo 32. Öğretmenlerin Birikimlerini Değerlendirme Durumu

Birikimleri değerlendirme durumu	Sayı	%
Gayrimenkul	32	9, 1
Döviz	23	6, 5
Altın	22	6, 2
Vadesiz tasarruf	5	1, 4
Repo	2	0, 5
Birikim yapamıyorum	238	68
Diğer	28	8
Toplam	350	100

Tablo 32’ye göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun “birikim yapamıyorum” (%68) olarak ifade ettiği, diğer yandan birikim yapabilenlerin ise

birikimlerini gayrı menkulde (%9, 1) değerlendiği gözlenmektedir. Yine altına (%6, 2) ve dövize (% 6, 5) oranında yatırım yapıldığı görülmektedir.

Türkiye’de öğretmenlerin ücret noktasında yaşamış oldukları sıkıntıları ve toplum içindeki kendilerini görmüş oldukları yerlerini düşünürsek (Tablo 31) öğretmenlerin birikim yapamamaları gerçeği sonucunu doğrulamaktadır. Ek bir gelir kaynağı olarak düşünülen gayrimenkule olan yatırım ise diğer yatırım durumlarına göre daha fazla tercih edilmiştir. Nedenini ise bir öğretmen: “Oturmak için ev, kullanmak için araba” olarak belirtmiştir. Yine altın ve döviz yatırımı da bunu takip etmektedir. Burada öğretmenlerin zorunlu ihtiyaçlarını ancak karşılayabildiği sonucu şaşırtıcı değildir. Öğretmenlerin yaş gruplarına göre birikim yapma durumu değişmekte olduğunu ise öğretmenlerimizle olan görüşmelerimiz neticesinde elde edilmiştir. Örneğin evli olan öğretmenlerimiz: “bekar olanlara göre daha az birikim yapabildiklerini” dile getirmişlerdir. Öte yandan cinsiyet noktasında da birikim yapabilme oranları farklılık göstermektedir. Bir kadın öğretmen: “Birikim yapamıyorum, alışveriş yapmayı, gezmeyi seviyorum, kişisel ihtiyaçlarımı ancak karşılayabiliyorum” olarak görüşünü ifade etmiştir.

3.9.3. Mesleki Alanda Gelişim İçin Ayrılan Para Durumu

Bilgi, beceri, yetenek her mesleğin gerekli koşullarıdır. Mesleki gelişim, öğretmen için mesleğinin önemli bir yönüdür. Nitelikli öğretmen için mesleki gelişim noktasında öğretmenlere destek verilmelidir. Öğretmenlerin mesleki gelişim noktasında kendi imkânları doğrultusunda ayırmış oldukları para durumları Tablo 33’te gösterilmiştir.

Tablo 33. Mesleki Alanda Gelişim İçin Ayrılan Para Durumu

Mesleki alanda gelişim için ayrılan para durumu	Sayı	%
Evet	81	23, 1
Hayır	269	76, 8
Toplam	350	100

Tablo 33’e bakıldığında öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu mesleki gelişim için ayrı bir para ayıramadığını (%76, 8), mesleki gelişim için para ayıranların ise oranının çok düşük (%23, 1) olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin gelir seviyesi düşük bir mesleği icra ettiklerine inandıkları (Tablo 31) ve birikim yapamadıklarını göz önünde bulundurursak (Tablo 32), mesleki anlamda gelişim için ayrıca para ayıramadıkları gözlenmektedir. Bir bireyin beklentileri ile toplum içindeki kendini bulmuş olduğu koşullar arasında kopukluk var ise, burada da görüldüğü gibi bireyin mesleki hayatında maddi olumsuzluklar baş göstermektedir. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi de meslekler açısından önem teşkil etmekte, mesleki kaliteyi de etkilemektedir. Günümüzde mesleklere olan bakış açısı, mesleki gelişim noktasında bireyleri etkilemektedir. Bireyler bilgileriyle, kendi eseriyle mesleğini icra etmezken mesleğe sadece ekonomik kaygı ile bakmakta ve durum bireylerin mesleki gelişimini, istekliliğini etkilemekte, verimliliğini düşürebilmektedir.

Öğretmenlerin meslekî konferanslara, toplantılara veya diğer etkinliklere katılabilmeleri için yeterli düzeyde bir gelirin olması gereklidir. Bir öğretmen: “Öğretmenler meslekî konularda yetiştirebilecek kaynak kitap bulamamaktadırlar.” diye belirtmiştir.

Diğer bir öğretmen bu konuda “Yeterli kaynak ait oldukları kurum tarafından verilmediği gibi ekonomik imkânsızlıktan öğretmenin kendisi de alamamaktadır.” şeklinde ifade etmiştir. Buradan anlaşılabacağı üzere emek - ücret dengesizliğinin giderilmesi de öğretmenin meslekî gelişimini iyi yönde etkileyecektir.

3.9.4. Öğretmenlerin Harcama Durumu

Bir toplumun gelişmişlik düzeyi ile bireyin aldığı ücret birbirleriyle yakından ilişkilidir. Bireyin gelir düzeyi arttıkça gelir kullanımı konusunda yetersizlikleri ortadan kalkacaktır. Bireyler ihtiyaç ve isteklerini önem derecesine göre sorun yaşamadan giderecektir. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi sınıflamasına göre, önce fizyolojik (yeme- içme, barınma, giyim, cinsellik vb) karşılanmaktadır. Daha sonra sırayla; güvenlik, toplumsal, benlik ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bir alt ihtiyaç gerçekleşmeden, bir üst hiyerarşiye geçilememektedir. Aylık geliri düşük olan bir bireyler ise önce temel ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmaktadır. Çalışmadaki öğretmenlerin harcama durumları Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34. Öğretmenlerin Harcama Durumu

Öğretmenlerin harcama durumu	Sayı	%
Gıda/beslenme	214	61, 1
Giyim –kuşam	36	10, 2
Sosyal/kültürel etkinlikler	5	1, 4
Çocukların okul giderlerine	59	16, 8
Gezi –eğlence	2	0, 5
Ev kirası	25	7, 1
Diğer	9	2, 5
Toplam	350	100

Tablo 34’e bakıldığında öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu harcamalarını temel birinci ihtiyaç olan gıda/ beslenmeye (%61, 1) ayırdığını, ikinci olarak çocukların okul giderlerine (%16, 8), üçüncü olarak ta giyim- kuşama ayırdıkları görülmektedir. Burada sosyal/ kültürel etkinlikler (%1, 4) çok düşük bir orana tekabül etmektedir.

Bir ülkenin gelişmişliği ile o ülkede yaşayan bireylerin harcama eğilimleri ve nitelikleri arasında bir paralellik vardır. Bizim ülkemizde tabloda da görüldüğü üzere orta sınıf bir vatandaş olarak çalışan öğretmenler her türlü ihtiyacını karşılama noktasında kısıtlamalarla öğretmenlik mesleğini zorluklar içerisinde yürütmektedir. Öğretmenlerin gelir düzeyinin düşük olduğu bilinmekte (Tablo 31), bu durum harcama durumları da etkilemektedir. Birey başına düşen milli hasıla azlığı bireyin ihtiyaçlarını sınırlandırmaktadır. Bir öğretmen: “Temel ihtiyaçlara ve zorunlu olması gerekenlere harcama yapabiliyorum, sosyal ve kültürel etkinliklere harcama yapamıyorum” diye belirtmiştir. Burada bekâr bir öğretmen: “Evli olan öğretmenlere göre sosyal kültürel etkinliklere ve gezi eğlenceye para ayırabiliyorum.” şeklinde belirtmiştir. Öğretmenlerin yaş grupları ve medeni durumlarına göre harcama eğilimlerinin benzer olduğu görüşü yine görüşmelerimiz neticesinde elde edilmiştir. Burada değişen yaş gruplarının getirmiş olduğu birtakım gereksinimleri de göz ardı etmemek gereklidir diye izah edebiliriz.

3.9.5. Öğretmenlik Dışında Ek Bir İş Yapma Durumu

Bireyin mesleğini icra ederken, mesleğinin yanında başka bir işe yönelmesi mesleki tatminsizlikler, gelir azlığı ve harcamalar noktasında birtakım kısıtlamalara maruz kaldığının bir göstergesidir. Tablo 35'te ise çalışmamızdaki öğretmenlerin, öğretmenlik dışında herhangi bir iş yapma durumları aşağıdaki tablomuzda verilmiştir.

Tablo 35. Öğretmenlik Dışında Ek Bir İş Yapma Durumu

Öğretmenlik dışında ek bir iş yapma durumu	Sayı	%
Hayır	322	92
Evet	28	8
Toplam	350	100

Tablo 35 incelendiğinde öğretmenlerin tamamına yakını öğretmenlik dışında herhangi bir işle uğraşmadığını (%92) dile getirmiştir. (%8) oran ise öğretmenlik dışında herhangi bir işle uğraşmadıklarını belirtmişlerdir.

Bizim ülkemizde devlet memuru olarak görev yapan öğretmenler de mesleğinde maddi olarak doyuma ulaşamasa da; yasal olarak ikinci bir iş icra edememektedir. Çalışmamız Milli Eğitimde çalışan öğretmenlerden oluştuğundan ek bir iş yapma konusundaki ifadeler diğer sorularımıza aldığımız ifadelerle uyumlayıp, tam olarak doğruyu yansıtmadığı da gözlenmektedir. Çalışmamızdaki öğretmenlerin de gelir düzeyi ve bununla bağlantılı olarak harcamaları noktasında sıkıntılar yaşadıkları (Tablo 31) gözlenmektedir. Gösterilen benlik teorisinde de belirttiğimiz üzere, Goffman'a göre benliğin iki tipik yönü mevcuttur. Bunlardan ilki: "rol benliği" dir. Her sosyal durum için başka bir benlik meydana gelebilmektedir. Burada asıl iş olarak kendi okulunda çalışıp; öğretmenlerin buna ek olarak hafta sonları ve boş zamanlarında özel sektörlerde, dershanelerde ve etüt merkezlerinde istihdam ettikleri görüşmelerimiz neticesinde ifade edilmiştir. Bu işinde ise öğretmen belli bir rol takınmaktadır. Ayrıca toplumun beklentisi doğrultusunda ikinci rol benliği olan "gerçek benliği" de mevcuttur. Öte yandan, bir öğretmen ise gerekçe olarak: "Alınan ücret yetersizliği, harcama noktasında yaşanan sıkıntılar ve kendini geliştirememesi gibi nedenleri" belirterek bu durumu açıklamıştır. Ayrıca "tatil dönemlerinde ve boş zamanlarında öğretmenlik mesleğinin dışında çiftçilik, pazarlamacılık, esnafılık gibi meslekler de icra edildiği" de belirtilmiştir. Ayrıca ek iş yapamayanların ise, yani: "hayır" cevabı içerisinde büyük

çoğunluğu: “ek iş yapma zamanının geçtiğini” dile getirmiştir. Öğretmenlik mesleğine ek olarak başka meşguliyeti olanlar, sadece kendi mesleğinin değil, aynı zamanda diğer meşguliyetinin de temsilcisidir diye izah edebiliriz. Mesleğini severek icra eden öğretmenler ise mesleki kimliğini korumakta ve mesleğine ekonomik bir kaygıyla yaklaşmamaktadır.

3.10. Öğretmenliğin Meslek Olarak Özellikleri

Bu bölümde öğretmenin temel görevinin ne olması gerektiği, öğretmenin karşılaştığı başlıca sorunlar, öğretmenlerin mesleki projeleri gerçekleştirme durumu ve öğretmenlik mesleğini bırakma durumları değerlendirilmektedir.

3.10.1. Öğretmenin Temel Görevi Ne Olması Gerektiği

Öğretmenlerin işlevleri, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi için son derecede önemli olup, kendine özgü özellikleri olan bir meslektir. İnsanlığa hizmet eden bu mesleğin görevleri her geçen gün artmaktadır. Öğretmen ise bu artan görevlerini düzenli olarak yerine getirebilmesi için öğretmenlik mesleğini iyi anlaması gereklidir. Yani mesleğinin görev ve sorumluluklarının bilincinde olması gereklidir. Aşağıdaki tablomuzda öğretmenin asli görevleri konusunda önceliklerine göre verilmiştir:

Tablo 36. Öğretmenin Temel Görevi Ne Olması Gerektiği Durumu

Öğretmenin temel görevi ne olması gerektiği durumu	Sayı	%
Öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmak	105	30
Öğrencilere meslek kazandırmak	9	2, 5
Öğrencileri hayata hazırlamak	168	48
Öğrencilere toplumsal - kültürel değerleri kazandırmak	50	14, 2
Toplumu bilinçlendirmek	14	4
Diğer	4	1, 1
Toplam	350	100

Tablo 36’a göre öğretmenin temel görevinin ne olması gerektiği konusunda büyük çoğunluğu “öğrencileri hayata hazırlamak” (%48) seçeneğinde yoğunlaştıkları

görülmektedir. Bunu takiben “öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmak” (%30) oranı oluşturmakta ve yine “öğrencilere toplumsal- kültürel değerleri kazandırmak” (%14, 2) seçeneği de üçüncü önemli görev olarak belirtilmektedir.

Bir öğretmen: “Öğretmenlik mesleğinin temel görevi öğrencileri hayata kazandırmaktadır.” diye belirtmiştir. Yani öğretmenlik mesleği genel itibariyle bir bireye bilgi, beceri ve toplumsal - kültürel değerleri kazandırmaktır. Çalışmada bu bilinci taşıyan öğretmenlerin sayısı oldukça fazladır. Mesleği ile özdeşleşen öğretmen aynı zamanda mesleki bilince varmış bir bireydir. Çünkü her mesleğin kendine ait bir takım sorumlulukları vardır. Öğretmenlik mesleğinin bilincinde olan çalışmamızdaki öğretmenler, gelecek için yeni nesilleri hazırlama noktasında görevlerinin bilincindedir.

3.10.2. Öğretmenin Karşılaştığı Başlıca Sorunlar

Öğretmenlik mesleğinin başlıca sorunlarını şu başlıklar halinde toplayabiliriz.

- 1) Öğretmen Niteliğinin Düşüklüğü
- 2) Öğretmen Sayısının Yetersizliği
- 3) Ekonomik Sorunlar
- 4) Örgütlenmede Yaşanan Sorunlar
- 5) Öğretmenlerin Çalışma Şartlarının Zorluğu
- 6) Hizmet Öncesi Eğitimin Yetersizliği
- 7) Hizmet İçi Eğitimin Yetersizliği
- 8) Öğretmenin Değerlendirilmesinde Görülen Sorunlar
- 9) Öğretmenin Toplumsal Statüsünün Düşüklüğü (Taşkaya, 2008: 9)

Çalışmadaki öğretmenlerin ise mesleğini icra ederken karşılaştıkları sorunlar aşağıdaki tabloda ana başlıklar halinde sıralanmıştır:

Tablo 37. Öğretmenin Karşılaştığı Başlıca Sorunlar Hakkındaki Görüşler

Öğretmenin karşılaştığı başlıca sorunlar	Sayı	%
Hiçbir sorunum yok	32	9, 1
Ücret yetersizliği/ekonomik sıkıntılar	199	56, 8
Özlük hakları	23	6, 5
Sosyal imkânların kısıtlılığı	55	15, 7
Çalışma ortamı	21	6
Mesleki doyumsuzluk	13	3, 7
Yaptığım işin yeteneklerimi geliştirmemesi	4	1, 1
Diğer	3	0, 8
Toplam	350	100

Tablo 37’de öğretmenlerin karşılaştığı başlıca sorunlar içerisinde büyük bir çoğunluğu birinci olarak “ücret yetersizliği/ ekonomik sıkıntılar (%56, 8), ikinci önemli sorun olarak ta “sosyal imkânların yetersizliği” (%15, 7), üçüncü sorun olarak ise “özlük hakları” (%6, 5) olarak belirtilmiştir. Burada mesleki doyumsuzluk(%3, 7), noktasında ciddi bir problem olduğu görülmemektedir. Yine öğretmenlik mesleğinin çalışma şartlarında herhangi bir sıkıntı yaşanmamaktadır.(% 6) Diğer yandan öğretmenin hiçbir sorunu olmadığını düşünenler ise (%9, 1) düşük orana tekabül etmektedir.

Çalışmamızdaki öğretmenlerin ücret yetersizliği ve sosyal haklar noktasında sıkıntılar yaşadığı görülmektedir. Ücret noktasındaki sıkıntıları şöyle belirten bir öğretmen: “Harcamalarım noktasında sıkıntılar yaşıyorum ve almış olduğum ücreti düşük buluyorum.” görüşünden de yola çıkarak bu durum daha iyi anlaşılmaktadır. Ücret yetersizliği/ ekonomik sıkıntılar sosyal imkânları da kısıtlayıcı hale getirmektedir.

Burada anket görüşmelerimizden de yola çıkarak; öğretmenlik mesleği tatminkârlık noktasında mesleğin çalışma ortamı ve şartları, diğer mesleklere oranla daha iyi durumdadır diye izah edebiliriz.

3.10.3. Öğretmenlerin Mesleki Projeleri Gerçekleştirme Durumu

Bir toplumda mesleklere verilen olanaklar ölçüsünde bireyler mesleki projelerini gerçekleştirebilmektedir. Tablo 38’de öğretmenlerin mesleki projeleri ne derecede gerçekleştirdikleri verilmiştir.

Tablo 38. Öğretmenlerin Mesleki Projeleri Gerçekleştirme Durumu

Mesleki projeleri gerçekleştirmede kendini özgür hissetme durumu	Sayı	%
Evet, oldukça özgürüm	70	20
Evet, sınırlı da olsa bazı projelerimi uygulayabiliyorum	133	38
Kısmen, idarenin onaylayabileceği ölçüde uygulayabiliyorum	105	30
Hayır, hiçbir özgürlüğüm yok	42	12
Toplam	350	100

Tablo 38’e bakıldığında öğretmenlerin mesleki projeleri gerçekleştirme durumları genelde olumlu yöndedir. “Evet, sınırlı da olsa bazı projelerimi uygulayabiliyorum” (%38), “Kısmen, idarenin onaylayabileceği ölçüde uygulayabiliyorum” (%30), “Evet, oldukça özgürüm” (%20) seçeneğini tercih etmişlerdir.

Çalışmamızda mesleki projelerin ancak idarenin onaylayabileceği şekilde gerçekleştirildiği gözlenmektedir. Bir öğretmen bu konuda: “Tabi belli sınırlılıklar dâhilinde belli projeler gerçekleştirmek de olasıdır.” görüşünü ifade etmiştir. Bir öğretmenin kendini mesleğine adanması ve mesleği ile bütünleşmesi yenilikleri de beraberinde getirecektir. Yeni yetişen nesillerin yeni projelere daha meraklı olduğu anket görüşmelerimiz neticesinde tespit edilmiştir. Genç bir öğretmen ise bu konuda: “Öğretmen yetiştirme programları olmalı” olarak, diğer bir öğretmen ise: “Eğitim politikalarını hükümet değil, meclis başkanı ile eğitim şuraları birlikte belirlemeli” diye belirtmişlerdir. Toplum içerisindeki sosyo- ekonomik ve kültürel değişimler bu süreci tetikleyici bir hale getirmektedir, yenilenme ihtiyacı doğurmaktadır.

3.10.4. Öğretmenlik Mesleğini Bırakma Durumu

Öğretmenlik mesleğini seçmek, öğretmen olma sürecini etkileyen unsurlar ve bu mesleği bırakma durumunu etkileyen süreçler, öğretmenin mesleki ve bireysel yapısının

uygunluğunu göstermektedir. Mesleğini kendi kimliği ile özdeşleştiren öğretmen bu sadece kazanç işi olarak icra etmemekte, mesleğini benimsemektedir. Öğretmen mesleğini devam ettirme süreci içinde daha iyi bir imkâna sahip bir iş imkânı çıktığında mesleğinden ayrılma durumu ne olacaktır? Tablo 39’da ise çalışmamıza konu olan öğretmenlerimizin iyi bir iş imkânı çıktığında mesleğini bırakma durumları ne olacaktır, ifadelerimiz aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 39. İyi Bir İş İmkânı Çıktığındaki Öğretmenlik Mesleğini Bırakma Durumu

İyi bir iş imkânı çıktığında öğretmenlik mesleğini bırakma durumu	Sayı	%
Evet	106	30, 2
Hayır	244	69, 7
Toplam	350	100

Tablo 39 incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kendi mesleğinin dışında iyi bir iş imkânı çıktığında mesleğini terk etmeyeceği gözlenmektedir. (%69, 7), öte yandan böyle bir durumda mesleğini terk edeceklerin oranı (30, 2) ise düşük bir orana tekabül etmektedir.

Burada mesleki tatmin durumu önem teşkil etmektedir. Tablo 23’te öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu mesleğinden memnun olduğu belirtilmişti. Meslek bir toplumun gerçeğidir, bununla birlikte birey mesleğini sevsin ya da sevmesin o mesleği toplumsal onaylanmışlık potansiyeli var ise devam ettirme durumu vardır. Sınıf öğretmenliği günümüz şartlarında yapılabilecek en iyi mesleklerden biri olarak görülmektedir. Bir öğretmen: “Garantili iş olma özelliğini taşıyan bu meslek, meslek bırakma eğilimini azaltmaktadır.” diye belirtmiştir. Mesleğe yönelik olumlu beklentiler, beklentilerin karşılanması öğretmen kimliği oluşumunda motive edici bir faktördür. Yaşanılan çevre ve koşullar, bireyin hedef ve amaçlarını şekillendirmektedir. Öğretmen ise daha kazançlı, yüksek prestijli ve çalışma ortamı bakımından rahat bir meslek bulduğunda belki de mesleğini terk edecektir. Öğretmenin mesleki kimliğini ne kadar taşıdığı ne kadar sahiplendiği bu noktada kararını etkileyecektir ve mesleki durumunu sergileyecektir.

3.11. Öğretmenlerin Yaşam Tarzları

Yaşam tarzı, bir bireyin zamanını ne şekilde geçirdiği, aktivitelerini, ilgi alanlarını, kendisi ve çevresi hakkındaki görüşlerinin bütünüdür. Yani bireye ait özel hayat biçimidir. Buna bağlı olarak öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme durumları, öğretmenlerin Tv izleme durumları, öğretmenlerin okuma tercihleri, öğretmenlerin yarıyıl/ yaz tatillerini değerlendirme durumları ve çocuğunun meslek tercih isteği bu bölümde değerlendirilmiştir.

3.11.1. Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Durumu

Boş zaman, birey tarafından özgürce seçilir ve kullanılır. Olumlu olarak kullanılan boş zaman bireysel ve toplumsal gelişimi, olumsuz kullanılırsa birey açısından psikolojik bunalımlar doğurabilmektedir. Bir birey boş zamanlarında rahatlayabilir, eğlenebilir ya da kendini geliştirebilmektedir. İçinde bulunulan şartlar dâhilinde bireyin seçimi gerçekleşmektedir. Öğretmenlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiği maddeler halinde Tablo 40'ta verilmiştir.

Tablo 40. Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumu

Boş zamanları değerlendirme durumu	Sayı	%
Dinlenerek	95	27, 1
TV izleyerek	68	19, 4
Spor yaparak	11	3, 1
Kitap okuyarak	69	19, 7
Akraba, eş, dost ziyaretiyle	40	11, 4
Gazete, dergi vb. okuyarak	34	9, 7
Öğretmen evinde meslektaşlarıyla sohbet ederek	12	3, 4
Diğer	21	6
Toplam	350	100

Tablo 40 incelendiğinde öğretmenlerin boş zamanlarını öncelik sırasına göre (%27, 1) dinlenerek, (%19, 7) kitap okuyarak, (19, 4) Tv izleyerek ve (%11, 4) akraba,

eş, dost ziyaretiyle geçirdiği gözlenmektedir. Öğretmenlerin spor aktivitelerine katılımında da aktif olmadıkları (%3, 1) oran ile anlaşılmaktadır.

Boş zaman değerlendirme, kişinin çalışmadığı, yaşam zorluklarının ve biçimsel görevlerin dışında kalan ve kendi isteği yönünde harcayabileceği zamandır (Köktaş, 2003: 236). Buradan da anlaşılabacağı üzere, her öğretmenin aynı şartlar altında boş zaman değerlendirme durumu farklılıklar gösterecektir. Burada sınıf öğretmenlerinin çalışma şartlarının rahatlığını düşündüğümüzde, evde dinlenerek geçirilen sürenin fazla olması olağan bir durumdur. Burada Tv izleme oranı da az değildir. Çalışmamızdaki öğretmenler arkadaş seçiminde herhangi bir ayırım yapmadığını Tablo 30’ da tespit edilmiştir. Buradan anlaşılabacağı üzere öğretmenlerin meslektaşlarından çok kendince seçmiş olduğu bireylerle birlikte olduğu gözlenmiştir.

3.11.2. Öğretmenlerin Tv Programlarını İzleme Durumu

Günümüzde en yaygın kitle iletişim aracı olan televizyon bireylere hem görsel hem de işitsel uyarılar sunarken, aynı zamanda bireyi gerçek dünyadan alıp sanal dünyalara götürmektedir. Evrensel bir araç olan televizyon etkileri de evrenseldir. Modern toplumun üyesi ve bilgi aktarmada öncü olan öğretmenlerin televizyon izleme tercihleri; bilgileri, becerileri, duyuları, düşünceleri, kanaatleri ve tutumları açısından var olanları pekiştiren veya değiştiren; öğretmene yenilikler kazandırmayı amaçlayan programlar olmalıdır. Aşağıdaki tablomuzda öğretmenlerimizin Tv izleme durumlarını değerlendirilmiştir.

Tablo 41. Öğretmenlerin Tv Programlarını İzleme Durumu

Tv programlarını izleme durumu	Sayı	%
Tv izlemiyorum	24	6, 8
Haber/haber programlarını	237	67, 7
Müzik, eğlence, yarışma programlarını	20	5, 7
Belgesel, kültür, sanat programlarını	42	12
Spor programlarını	5	1, 4
Yerli dizi, sinemalar	13	3, 7
Yabancı dizi, sinemalar	9	2, 5
Toplam	350	100

Tablo 41’e göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun haber/ haber programlarını (% 67, 7) izlediği görülmektedir. İkinci olarak %12 oranında

öğretmelerin belgesel, kültür ve sanat programlarını izlediği gözlenmektedir. Tv izlemeyenlerin oranı (% 6, 8) düşük bir orana tekabül etmektedir.

Televizyonunun maddi açıdan ucuzlaması, herkesin ulaşabileceği bir fiyata sahip olması televizyonun bireyler üzerindeki etkilerini arttırmaktadır. Türkiye’de her geçen gün televizyon izleme oranı artmaktadır. Çalışmamızdaki öğretmenlerin yakın gündemi daha fazla takip ettiğini, eğitim içerikli programlara yöneldiği gözlenmektedir. Bir öğretmenin hayat tarzı, alışkanlıkları, kişiliğini ve davranışlarını etkilemektedir. Tv programlarını izlemedeki seçicilik de bununla ilintilidir. Bu durum ise öğretmenlerin yaşantısını bir ölçüde yansıtmaktadır.

3.11.3. Öğretmenlerin Okuma Tercihi

Mesleki açıdan gerilemek istemeyen öğretmen günde en az bir ulusal gazete, haftada bir dergi ve en az ayda bir kere de mesleki bir yayını takip etmesi gerekmektedir. Başarılı olmak için de, gerekli öğretmen vasıflarına sahip olunması gerekmektedir. Bir öğretmenin mesleğinde profesyonel bir kimliğe sahip olması için bu durum gereklidir. Okuma tercihleri de bilgi gelişimi ve sürekli değişen, gelişen bilgi takibi yönünde öğretmenin mesleki kimlik gelişim sürecini etkilemektedir. Tablo 42’de çalışmamıza konu olan öğretmenlerin okuma tercihlerinin hangi yönde olduğu seçenekler halinde verilmiştir.

Tablo 42. Öğretmenlerin Okuma Tercihi

Okuma tercihi	Sayı	%
Mesleki yayınlar	64	18, 2
Gazete	180	51, 4
Dergi	12	3, 4
Roman	35	10
Öykü - hikâye	16	4, 5
Deneme - araştırma	12	3, 4
Seyahat - gezi	21	6
Bilim Kurgu	4	1, 1
Şiir	5	1, 4
Bilimsel - teknik	1	0, 2
Toplam	350	100

Tablo 42 incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (% 51, 4) gazete okumayı, ikinci olarak (% 18, 2) mesleki yayınları, üçüncü olarak ta (% 10) roman

okumayı tercih etmişlerdir. Öte yandan seyahat- gezi türü ise (%6) oranında tercih edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin düşük bir oranda dergi (% 3, 4) takip ettiğini gözlenmektedir.

Öğretmenler mesleki görevlerinin gereği olarak topluma bilgili, bilinçli, yaratıcı, sorumlu, aynı zamanda beden ve zihin bakımından dengeli yeni nesiller yetiştirme gibi görevlerini en iyi şekilde yerine getirmelidir. Tüm bunlar kendisini gerçekleştirme noktasında yapmış olduğu icraatlar olarak nitelendirilebilir. Okuma tercihi açısından öğretmenlerin yine haber programlarını izleme oranını destekleyen (Tablo 41) okuma tercihinde ise en fazla ulusal gazeteyi yakından takip ettikleri görülmektedir. Cinsiyete bağlı olarak kitap seçimi farklılaşmakta olduğu durumu ise yapılan anket görüşmelerimiz neticesinde elde edilmiştir. Kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere göre daha fazla “seyahat- gezi okumayı ve dergi takip ettiklerini” belirtmişlerdir. Toplum içerisindeki gelişen olayların takibi açısından öğretmenlerin duyarlı olduğunu; ancak mesleki gelişime yönelik yayınları takip etmede geri kaldıkları gözlenmektedir.

3.11.4. Öğretmenlerin Yarıyıl/ Yaz Tatillerini Değerlendirme Durumu

Öğretmenlerin toplum içindeki gelir durumlarına göre yarıyıl/ yaz tatillerini değerlendirme durumları belirlenmektedir. Çalışmamızdaki öğretmenlerimizin öncelikli olarak temel gereksinimleri karşılayabildiklerini, diğer ihtiyaçların karşılanması noktasında sıkıntılar yaşadıkları Tablo 34’te nedenleri ile açıklanmıştır. Yaşanan bu sıkıntılar dâhilinde öğretmenler tatillerini nasıl değerlendirmektedir? Tablo 43’te ise öğretmenlerimizin yarıyıl/ yaz tatillerini nasıl geçirdikleri tercihler sunularak maddeler halinde verilmiştir.

Tablo 43 . Öğretmenlerin Yarıyıl/Yaz Tatillerini Değerlendirme Durumu

Yarıyıl ve yaz tatillerini değerlendirme durumu	Sayı	%
Tatil yapamıyorum	83	23, 7
Evde dinlenerek	140	40
Akraba, eş - dost yanında	60	17, 1
Yazlığında	12	3, 4
Öğretmen evi, pansiyon, otel - motelde	27	7, 7
Yurt dışında	2	0, 5
Diğer	26	7, 4
Toplam	350	100

Tablo 43 incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun yarıyıl/ yaz tatillerini evde dinlenerek geçirdiğini (%40), ya da hiç tatil yapamayarak geçirdiğini (%23, 7), tatil yapanların ise akraba, eş- dost yanında (%17, 1) değerlendirdiği görülmektedir. Yurt dışında tatillerin geçirilemediği (% 0, 5) oran ile gözlenmektedir.

Türkiye'nin ekonomik yapısındaki dönüşümler sonucunda, ekonomik gelir olarak toplumsal yapı içinde düşük seviyede yer alan öğretmenlerin: “pahalılaştan hayat şartları içinde zaruri ihtiyaçlarını zor karşılar hale geldikleri” tespit edilmiştir. Bir öğretmen ise : “Tatillerimizi evde geçirmek zorundayız.” olarak görüşünü belirtmiştir. Çocuk sahibi olan öğretmenlerin de daha fazla çocukların masraflarına harcama yaptığını (Tablo 34), tatil yapma imkânlarının daha kısıtlı olduğu görülmektedir. Öte yandan aynı şartlar altında eşi çalışan öğretmenlerin tatil yapma oranının daha fazla olabildiği de görüşmelerimiz neticesinde dile getirilmiştir. Diğer (%7, 4) cevabını veren bir öğretmen ise: “tatil dönemlerini çalışarak (bahçesinde, çiftçilikle, dükkânında, özel dershanede, vb) geçirdiğini” ifade etmiştir. Burada öğretmenlerin ya evde dinlenerek ya da çalışarak tatillerini geçirdiği gözlenmektedir.

3.11.5. Çocuğunun Meslek Tercih İsteği

Öğretmenlerin çocuklarının mesleğine ilişkin tercihleri aynı zamanda kendi mesleklerini nasıl değerlendirdikleri ve mesleklerini nasıl algıladıklarını göstermektedir. Çünkü her birey sahip olduğu değerlerin en fazlasını çocuğu için istemektedir. Öğretmenlerin çocukları için uygun buldukları meslek dağılımları önceliklerine göre aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 44. Çocuğunun Hangi Mesleği Tercih Etme İsteği Hakkındaki Görüşler

Çocuğunun hangi mesleği tercih etmesi isteği durumu	Sayı	%
Öğretmenlik	60	17, 1
Doktorluk, avukatlık/ hakimlik	164	46, 8
Mühendislik, mimarlık	37	10, 5
Sanayici, işadamı	35	10
Esnaf, zanaatkârı	4	1, 1
Diğer	50	14, 2
Toplam	350	100

Tablo 44'e göre öğretmenlerin kendi çocuklarının mesleğinin tercihi noktasında büyük bir çoğunluğu ilk olarak doktorluk, avukatlık/ hakimlik (%46, 8), ikinci olarak öğretmenlik (%17, 1), üçüncü olarak ta mühendislik (%10, 5) mesleğini tercih etmişlerdir.

Türkiye'de 1970 ve 1980'lerde değişen yapı ile birlikte piyasa ekonomisi genişlemiş devlet memurluğu önemini yitirmeye başlamıştır. Bir devlet memurluğu olan öğretmenlik ise önemini yitirmeye başlamıştır. Günümüzde üniversite mezunu birçok birey iş bulamaması nedeniyle tekrar öğretmenliğe yönelmiştir. Günümüzde öğretmenlik mesleğine duyulan ilgi değil; öğretmenlik mesleği daha çok işsiz kalmak adına tercih edilir hale gelmiştir. Buradan öğretmenlik mesleğinin kutsal bir meslek olma özelliğinin, anlamını yeni nesillerde kaybetmeye başlamıştır diye izah edebiliriz. Sosyal prestiji ise böylelikle toplum içinde azalmıştır. Öğretmenler, çocuğunu kendi mesleğine belli nedenlerden ötürü yöneltmekte olduğunu ya da toplum içinde daha fazla itibar gören mesleklerde çocuğunu görmek istediği gözlenmektedir. Bir öğretmen çocuğuna: “Ben olamadım, sen ol” görüşü bir bireyin mesleki anlamda kendini asil görmek istediği yerdir. Yüksek prestije sahip olan bir meslek, mesleğin maddi getirileri ve bir mesleğin gelecek vaat etmesi bireyin meslek tercihinde etkin bir rol oynayıcıdır. Diğer yandan “Bir bireyin ekonomik getirisi ne olursa olsun, bireyin yapabileceği, kendi yeteneğine uygun bir mesleğe yöneltilmesi” gereklidir görüşünü destekleyen öğretmenler de görüşmelerimizde belirtmişlerdir. Ayrıca diğer öğretmen: “Kendi bilinciyle mesleki kimliği çatışmamalıdır” Bu durumun “hem bireye hem de topluma zarar vereceğini” ifade etmiştir. Buradan anlaşılabacağı üzere bir mesleğe işçi gözüyle değil, mesleğin niteliğine, değerine ve önem derecesine bakılmalıdır.

3.12. Öğretmenlerin Sendika Üyelik Durumu

Malatya'da meslek ile siyasi katılım arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir. Ancak yüksek meslek gruplarının düşük meslek gruplarına göre aktif katılıma daha fazla yöneldiklerini söyleyemiyoruz. Çünkü ticaretle iştigal edenler serbest meslek (doktor, avukat v.b) mensuplarına nazaran daha faal, emekçi işçiler ise ticaretle iştigal edenlere nazaran daha faal siyasi katılımında bulunmaktadır (Tatar, 1995: 143).

Memurların da daha fazla oy verme katılımında bulunmaları kamu görevini ifa etmelerinden kaynaklanan hukuki mevzuatlarla açıklamak mümkündür. Nitekim emekli

olduktan sonra görülen aktif katılıma olan geçişler bunu doğrulamaktadır (Tatar, 1995: 145).

Dernek üyeliği ile siyasi katılım arasında oldukça önemli bir ilişki görülmektedir. Esasen dernek üyeliğinin kendisi, bir siyasi katılım faaliyetidir. Bu sebeple, dernek üyesi olanlarda seçmen katılımı yerini faal katılımlara bırakmaktadır (Tatar, 1995: 186).

Öğretmenlerin örgütlenmede sorunlar yaşamaktadır. Türkiye’de öğretmenler, örgütlenmelerini yeterince tamamlayamamışlardır. Mesleklerin sorunların çözümünde önemli işlevleri olan mesleki örgütlerin öğretmenlikte istenen şekilde olmadığı görülmektedir. Türkiye’de öğretmenlerle ilgili olarak örgütler olarak genelde sendikalar öne çıkmaktadır. Bu alanda en büyük örgütler olarak karşımıza çıkan sendikaların ise önemli sorunları vardır. Sendikaların parçalanmış bir yapı sergilemesi, siyasal çizgilerinin olması ve üye sayılarının olmaması bu sorunlardan bazıları olarak sayılabilir (Taşkaya, 2008: 10).

Tablo 45. Öğretmenlerin Sendika Üyelik Durumu

Herhangi bir sendikaya üyelik durumu	Sayı	%
Hayır	141	40, 2
Evet	209	59, 7
Toplam	350	100

Tablo 45’te öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun (% 59, 7) herhangi bir sendikaya üye olduğu gözlenmektedir. Diğer yandan herhangi bir sendikaya üye olmayanların oranı (%40, 2) olarak görülmektedir.

Bir sendikaya üye olan öğretmenlerin sendika üyelik sebepleri arasında sosyal haklar için, özlük haklarının korunması ve öğretmenliği temsiliyeti bakımından önem arz ettiği anket görüşmelerimiz neticesinde dile getirilmiştir. Ayrıca sendikacılığın öğretmene birey olarak güven verdiği, birlikteliğin vermiş olduğu haz duygusu ve sendika içinde almış olduğu görev ve unvanlar ile kendini ön plana çıkarabilme duygusunun önemi bakımından sendika üyeliğine olumlu bakmaktadırlar. Gruba ait olma bilinci bu noktada ön plana çıkmaktadır diye izah edebiliriz. Görüşmelerimizde sendika üyeliğine “hayır” diyen öğretmenler ise nedenlerini şu şekilde sıralamışlardır.

- “Sendikalar siyasi amaçlıdır”, siyasileri arka plana alıyorlar.
- Asli görevlerini yerine getiremiyorlar.
- Öğretmenlerin özlük haklarını değil, kendi çıkarlarını düşünüyorlar.
- Sendikalar genelin bir parçası olup, hiçbir anlamda olumlu bir şeyler üretemezler, taraflı çalışıyorlar.
- Eğitimde tek çatı sendika yok, onlarca var öğretmeni temsil eden tek bir sendika yoktur.
- Öğretmenlerin sosyal haklarının korunması noktasında hiçbir güvencesi yoktur; çünkü sendikaların bir getirisi yoktur.
- Sendikaların yaptırım gücü yoktur, işlerinde başarılı değillerdir diye izah etmişlerdir.

3.13. Geleceğe İlişkin Değerlendirme Biçimleri

Bu bölümde öğretmenin mesleğinin geleceğine ilişkin değerlendirme biçimlerine yer verilmiştir. Bunlar öğretmenlik mesleğinin geleceği hakkındaki görüşler ve mesleğin kendine özgü uyulması gereken ahlâki kuralları şeklinde açıklanmıştır.

3.13.1. Öğretmenlik Mesleğinin Geleceği Hakkındaki Görüşler

Mesleğin geleceği hakkındaki görüşler toplum içerisinde bir mesleği devam ettirme süreci açısından önem teşkil etmektedir. Öğretmenin aynı zamanda mesleğiyle olan bağının artmasında ve mesleki verimliğinde mesleğinin gelecek vaat etmesi önemlidir. Tablo 46’da çalışmamıza konu olan öğretmenlerin mesleğinin geleceği noktasındaki görüşleri verilmiştir.

Tablo 46. Öğretmenlik Mesleğinin Geleceği Hakkındaki Görüşler

Öğretmenlik mesleğinin geleceği hakkındaki görüş	Sayı	%
İtibarı artacak	23	6, 5
Daha kötü olacak	72	20, 5
Hiçbir şey değişmeyecek	150	42, 8
Diğer	105	30
Toplam	350	100

Tablo 46'a bakıldığında öğretmenlerin, mesleğinin geleceği hakkındaki görüşleri şu şekildedir: (% 42, 8) “hiçbir şey değişmeyecek”, (% 30) herhangi bir görüş belirtmemiştir, (% 20, 5) “daha kötü olacak” ve (% 6, 5) ise “itibarını artacak” cevabını vermiştir.

Öğretmenlerin mesleğinin geleceği noktasında endişeli olduğu görülmektedir. Sürekli değişen ve gelişen hayat koşullarında bunu düşünmek şaşırtıcı değildir. Toplum içinde tüm koşullar aynı anda aynı oranda değişmemekte ve bu koşullara uyumlu olarak aynı derecede birey kendini yenileyememektedir. Günümüzde öğretmenlik mesleğinde kendini bulamayan, mesleğiyle kimliksizleşen ve mesleği ile olan bağların kopma noktasına geldiği bir meslek bilinci oluşmaktadır. Bir öğretmen: “Mesleğimi severek ve isteyerek devam ettirmiyorum” diye belirtmiştir. Mesleğini daha az sahiplenmiş öğretmen mesleğini isteksiz bir şekilde icra etmeye başlayacaktır.

Çalışmamızdaki öğretmenlerimiz, bir mesleği icra eden bireyin geleceğinden ümitsiz bir şekilde hayatını ve mesleğini devam ettirmesinin ise, “hayata dair bir belirsizliği, durağanlığı da beraberinde getireceğini” düşünmektedir.

3.13.2. Meslek Ahlâkı Kavramı ve Uyulması Gereken Ahlâki Kurallar

Ahlâk, bireye ait mevcut davranışları, davranış biçimlerini yani sorumluluklarını ilgilendiren değerler sistemidir. Bir topluluğun hayatı kurallarla belirlenir. Birey davranışlarını konu edinir, davranışların ahlâkiliğini vurgular, ahlâki davranışları da konu edinir. Toplumun önemli bir üyesi olan öğretmenler ise toplum içindeki ahlâki kurallar ölçütünde mesleğini icra etmesi gerekmektedir. Ancak, bireysel olarak ahlâki davranışların içeriği değişmektedir. Toplum içindeki her davranış gibi, her mesleğin kendine özel, geneli kapsayan uyulması gereken ahlâki davranışları ve kuralları vardır. Öğretmenlerin ise ahlâki algılama tarzı ve bu algıların davranışlara yansımaları durumu Tablo 47’de incelenmiştir.

Tablo 47. “Meslek Ahlâkı” Kavramı Ve Uyulması Gereken Ahlâkı Kurallar

“Meslek Ahlâkı” kavramı ve uyulması gereken ahlâkı kurallar	Sayı	%
Öğretmen demokrat, adaletli, saygılı ve bilinçli olmalıdır.	39	11, 1
Mesleki yeterliliği olmalı ve sosyal alanda kendini yetiştirmelidir.	37	10, 5
Öğretmenlik vicdan işidir.	17	4, 8
Toprağını, milletini ve vatanını sevmelidir.	21	6
Nesnel, prensipli, dürüst ve etik olmalıdır.	102	29, 1
Mesleki davranış ve tavırlara uymalı topluma model olmalı.	52	14, 8
Parasal eğitimden yana olmamalıdır.	13	3, 7
Diğer	69	19, 7
Toplam	350	100

Tablo 47’de öğretmenlerin “Meslek ahlâkı” kavramı ve uyulması gereken ahlâkı kurallar hakkında öncelikleri önem sırasına göre sıralandırılmıştır: (% 29, 1) “Öğretmen nesnel, prensipli, dürüst ve etik olmalıdır”, (% 14, 8) “Mesleki davranış ve tavırlara uymalı topluma model olmalı”, (% 11, 1) “Öğretmen demokrat, adaletli, saygılı ve bilinçli olmalıdır”, (%10, 5) “Mesleki yeterliliği olmalı ve sosyal alanda kendini yetiştirilmelidir” , (% 6) “Toprağını, milletini ve vatanını sevmelidir”, (% 4, 8) “Öğretmenlik vicdan işidir” ve (% 3, 7) ise “Öğretmen parasal eğitimden yana olamamalıdır” olarak ahlâkı kuralların öncelikleri ifade edilmiştir.

Meslek ahlâkı deyince, ilk aklımıza gelen mesleğin gerektirdiği tüm kuralları dürüstçe uygulamak ve meslekte etik olmak akla gelmektedir. Çalışmamızdaki öğretmenler de mesleğinde nesnellığe önem veren prensipli, dürüst ve etik davranan bilinçli bireylerden oluşmaktadır. Öğretmenler genel itibariyle toplum içerisinde model olma özelliğini her zaman korumaktadır. Öğretmen mesleğinde uzman ve profesyonel olabilmesi için mesleğinin toplumca kabul görmesi, onaylanması ve ayrıca mesleğinin etik kurallarını yerine getirmesi gereklidir. Sınıf öğretmeni mesleği gereği çocuğun her türlü gelişimini etkilemektedir. Kişiliği oturmuş bir öğretmen öğrenciyi iyi bir şekilde yönlendirmektedir, ahlâkı bakımdan örnek teşkil etmektedir. Sorumuz açık uçlu olup cevaplarımız ise ana başlıklar halinde ifade edilmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere her öğretmenin meslek ahlâkı yönünde görüşleri değişmekte olduğu, önceliklerinin ise farklılık teşkil etmekte olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilindiği gibi kimlik, bireyin kendi kendisini, davranışlarını, ihtiyaçlarını, isteklerini ve ilgilerini belirli bir tutarlılık ölçütünde, kendisini diğerlerinden ayrı gibi algılamasını içeren bilişsel ve duyuşsal bir zihinsel etkinliktir. Yani yaşadıklarımız ve cinsiyet, yaş, etnik, statü vb toplumsal konumuzla, mesleki durumumuzla ve başkalarının bireyi algılayışıyla şekillenmektedir. Bu bakımdan bireyin kendi kendisini nasıl algıladığı önem teşkil etmektedir.

Kimlik oluşumunu etkileyen süreçler ve kimliği anlamlandırma açısından önemlidir. Birey, kimliği yönünde öznel bir bütünlük, tutarlılık ve süreklilik duygusu oluşturduğu durumda, bireyin kimlik durumu da belirlenecektir. Kimliği, bir bütün olarak (bireysel, sosyal, kolektif) kimlik etkileriyle birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Bireysel kimlik, bireyi toplum içindeki diğer bireylerden ayıran, fakat büyük ölçüde sosyal olarak şekillenmiş kişisel özellikler yatmaktadır. Toplumsal kimlik, bireyin hangi sosyal kategoriye veya fonksiyonallığa sahip olduğunu ifade etmektedir. Kolektif kimlik ise bir süreci ifade etmektedir. Kolektif kimlik ise, kolektif bilinçten gelmektedir. Sosyal ortamda toplulukla kimliğimiz özdeşleşmektedir. Kimlik ise bu özelliği ile toplumsal olma özelliği taşımaktadır.

Meslek ise toplumda sosyal, ekonomik ve teknolojik yapının gerektirdiği bir iş bölümü sonrasında ortaya çıkmış, bireyin ilgi ve kabiliyeti ile sosyal etkinliklere katılabilme durumudur. Toplumun bireye sosyal, ekonomik ve kültürel hayatta sorumluluk yüklemesi isteği olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenin de diğer mesleklerde olduğu gibi mesleğinin devam süreci açısından belli bir mesleki kimliği bulunmaktadır. Kimliği ve mesleki gelişimiyle ilgili bakışları ve beklentileri bulunmaktadır.

Çalışmamızda Malatya’da görev yapan sınıf öğretmenlerinin oluşturdukları kimlik bilinci, bu bilincin mesleklerine yansımaları durumu ve kimliklerine etki eden süreçler, sosyo- ekonomik ve kültürel yapı çerçevesinde neden- sonuçlarıyla analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızda öncelikle öğretmenlerin sosyo- demografik özellikleri ölçen önemli karakteristikler(yaş, cinsiyet, doğum yeri, eğitim düzeyleri, mezun olunan alan, medeni durum, öğrenim durumları, eş meslek durumları, anne- baba öğrenim durumları) tablolardan ve görüşmelerimiz neticesinde elde ettiğimiz veriler ile yorumlanmıştır. Çalışmamızdaki öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu orta yaş grubunu oluşturmaktadır.

Kadın ve erkek sayıları hemen hemen aynıdır. Kadın öğretmenlerin ise bu mesleği daha severek ve isteyerek icra ettiği gözlenmiştir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ise köy ve ilçede doğduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeylerine bakıldığında ise aralarında ön lisans mezunlarının da sayıca yüksek olduğu gözlenmiştir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu evlidir. Bunun sebepleri arasında öğretmenler, mesleğinin çalışma şartlarının uygunluğu, tatil yapma olanaklarının fazla oluşu ve ailelerine yeterince zaman ayırabilmeleri gibi unsurlar vardır. Öğretmen eş tercihleri ya kendi meslektaşından yana olduğu belirtilmiştir. Yine eşi ev hanımı olanlarda sayıca yüksektir. Öğretmen anne-baba eğitim seviyelerinin hemen hemen aynı durumda olduğu ve düşük olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin mesleki özellikleri, öğretmen kimliğinin değerlendirilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Öğretmen ailelerinin (anne ve baba öğrenim durumlarının) çok düşük olduğu karşımıza çıkmaktadır. Anne meslekleri büyük oranda ev hanımı olmakla birlikte, baba meslekleri ise köylü, işçi ve esnaf/zanaatkarlıktır. Çalışmamızda görev süresi olarak da çoğunluğu 40–59 yaş grubu olan öğretmenlerden oluşmaktadır. Meslek seçme tercihlerine gelince önem sırasına göre: öğretmenliğin günümüzde güvenceli bir meslek olduğu, öğretmenliğe olan özel ilgi ve ailelerin yönlendirmesi olarak belirtilmiştir. Mesleğin diğer meslekler ile kıyasladığında ayırt edici özelliklerini ölçen sorumuz açık uçlu olmakta, ifadeler ise ana başlıklar halinde gruplandırılmıştır. Öğretmenlik mesleği birinci olarak, insanlığa hizmet etme ve konusunun insan olması, ikinci olarak, öğretmenliğin kutsal bir meslek olması, manevi değerinin fazla olması ve üçüncü olarak da toplumu yönlendiren, bilgilendiren ve aydınlatan bir meslek olduğu belirtilmiştir. Her öğretmenin mesleğine bakış açısı farklılıklar arz etmektedir. Bireye özgü davranışların bütünü olan karakter ise, bireyin davranış biçimlerini ve aynı zamanda bireyi belli etmektedir. Mesleğin, karakter ve ideallere uygunluğu noktasında çalışmamızdaki öğretmenler, kendi karakteristik özelliği ile öğretmenlik mesleğinin bağdaştığını belirtmişlerdir.

Çalışma bulgularına göre, öğretmenlerin yabancı dil durumları düşüktür. Diğer yandan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu bilgisayar kullanabilmektedir. Bunun nedenleri arasında, artık bilgisayarın okul işlerini yürütmede bir zorunluluk teşkil ettiği ve bilgisayara verilen önemin arttığı gibi unsurlar vardır.

Çalışmamızdaki öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, insanlara ve kendine faydalı olduğunu düşünmektedir, meslekteki başarı düzeylerini iyi görmektedir. Bunun yanında mesleki bilgi ve becerileri de büyük ölçüde kullanabilmektedirler.

Öğretmen kimliğini incelerken içinde bulunulan toplumsal yapının öğretmen kimliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Mesleklere toplum içindeki diğer bireyler tarafından verilen saygınlık, değerler durumu olan, sosyal prestij; meslekler arasında saygınlığın oranı ve bireyin mesleğe bakış açısı çerçevesinde değişebilmektedir. Genel itibariyle, çalışmamızdaki öğretmenler diğer bireyler nezdinde sosyal prestij durumunu iyi olarak değerlendirmektedir. Bununla birlikte toplum içindeki beklentileri ise büyük ölçüde tatmin edicidir. Bireyin toplumsal yapıda işgal ettiği yer olan, sosyal tabaka durumu ise toplumsal yapının temel boyutlarından biridir. Her mesleğin olduğu gibi öğretmenlerin de toplumsal durumlarının sosyo- ekonomik ve kültürel unsurlarıyla değerlendirmek gerekmektedir. Bu durum çerçevesinde çalışmamızdaki öğretmenlerin yarıdan fazlası kendini orta tabakada görmekte, diğer kalan önemli kısmı ise üst- orta tabakada görmektedir. Öte yandan çalışmamızdaki öğretmenler hayat standartlarının daha iyiye gittiğini de belirtmişlerdir. Öğretmenler toplum içindeki en saygın meslek tercihi noktasında birinci olarak kendi mesleklerini, ikinci olarak doktorluk, avukatlık/hâkimliği tercih ettikleri tespit edilmiştir. Meslek temsiliyeti olarak öğretmenlerimizin büyük bir çoğunluğu mesleğini iyi temsil ettiğini belirtmiştir. Öğretmen kimliğinin gündelik hayata yansımaları ise, bireysel özellikleri, bireysel ve mesleki uyumluluğu göstermektedir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun da belirttiği gibi mesleği gündelik ilişkilerini kolaylaştırmaktadır. Bu doğrultuda öğretmenler, arkadaş seçimi noktasında herhangi bir ayırım yapmamaktadırlar.

Öğretmenler ücret noktasında sıkıntılar yaşamaktadırlar. Büyük bir çoğunluğu aldıkları ücreti düşük bulduklarını belirtmiştir. Ekonomik gelirlerinin düşük olması sebebiyle ise öğretmenler birikim yapamadıklarını ve ihtiyaçlarını karşılama noktasında zorluklar çektiklerini ifade etmişlerdir. Gelir seviyelerinin düşüklüğü, birikim yapamadıklarını göz önünde bulundurursak; mesleki gelişim için para ayıramadıkları doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelir seviyesinin artması ile gelir kullanımı konusundaki yetersizlik de ortadan kalkacaktır. Öğretmenlerimiz ise ancak temel ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini ileri sürmüşlerdir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğretmenlik dışında herhangi bir iş ile uğraşmamaktadır.

Çalışmamızda öğretmenlerin temel görevleri önem sırasına göre öncelikle öğrencileri hayata hazırlamak, ikinci olarak öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmak ve üçüncü öncelik olarak da öğrencilere toplumsal- kültürel değerleri kazandırmak olduğu gözlenmiştir. Öğretmenin karşılaştığı en önemli sorun ise ücret yetersizliği/ekonomik sıkıntılar olduğu ifade edilmiştir. Mesleki projeleri sınırlı da olsa gerçekleştirebildiklerini, yalnız idarenin onaylayacağı ölçüde olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, iyi bir iş imkânı çıktığında mesleklerini bırakmayacaklarını dile getirmişlerdir. Mesleğini bırakmayacağını dile getiren öğretmenlerin çoğunluğu başka bir iş yapma zamanlarının geçtiğini belirtmiştir.

Öğretmen kimliğinin değerlendirilmesi de öğretmenlerin yaşam tarzları da önem teşkil etmektedir. Bu aşamada öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirmeleri, Tv izleme durumları, okuma tercihleri, yarıyıl/ yaz tatillerini değerlendirme durumları ve çocuğunun meslek tercih isteği önemlidir. Bireye ait bir özel hayat biçimi ve boş zaman bireyin kendisi tarafından özgürce seçilmekte ve kullanılmaktadır. Çalışmamızdaki öğretmenler ise boş zamanlarını ise daha çok dinlenerek, Tv izleyerek, kitap okuyarak ve akraba, eş/dost ziyaretiyle geçirmektedir, Tv programı olarak ta büyük bir çoğunluğu haber/haber programlarını izlediği görülmüştür. Okuma tercihi ne yine büyük bir oranda gazete ve mesleki yayınlar olarak ifade etmişlerdir. Yarıyıl/yaz tatillerini de daha çok evde dinlenerek, hiç tatil yapamayarak geçirdikleri gözlenmiştir. Gelir seviyesinin düşüklüğü gereksinimler noktasında kısıtlayıcı bir nitelik taşımaktadır diye izah edebiliriz. Öğretmenler pahalılaştan hayat şartlarında zaruri ihtiyaçlarını zor karşılar halde olduklarını ileri sürerek bu durumu izah etmişlerdir. Çocuklarının meslek tercihini yüksek oranda doktorluk, avukatlık/hâkimlik mesleğinden yana kullanmışlardır. Bu durum öğretmenlerin en saygın meslek hakkındaki görüşleri ve kendilerinin yeniden meslek tercih etme durumuna verdiği cevaplar ile örtüşmemektedir.

Dernek üyeliği ve siyasi katılım arasındaki ilişkiden hareketle öğretmenlere sendika üyelik durumları değerlendirilmiştir. Çalışmamızdaki öğretmenlerin yarıdan fazlası bir sendika üyeliğine olumlu bakmaktadır. Sendika üyeliğine olumlu bakanlar, sosyal ve özlük haklarının korunmasında bir güvence olarak, olumsuz bakanlar ise sendikaların siyasi amaçlı olduğunu, öğretmeni temsil eden tek bir sendika olmadığını, işlerinde başarılı olamadıklarını ve kendi çıkarlarını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Ayrıca öğretmenlik mesleğinin geleceği hakkındaki görüşleri ve mesleğin kendine özgü uyulması gereken ahlâki kurallar da incelenmiştir. Öğretmenlerin

mesleğinin geleceği hakkında endişeli oldukları tespit edilmiştir. Ahlâki kuraların önceliklerini ölçen sorumuz açık uçlu soru olmakta ifadeler ana başlıklar halinde gruplandırılmıştır. Büyük bir çoğunluğu ise mesleğinde nesnel, prensipli, dürüst ve etik olması gerektiğini dile getirmiştir. Çalışmamızda görüldüğü üzere, her öğretmenin de ahlâkî algılama tarzı ve bu algılanışın davranışlara yansıma durumu farklılaşmakta olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin toplum içindeki statülerinin ve saygınlıklarının azalmasına rağmen öğretmenlerimiz mesleki konumlarını korumaya çalışmakta oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca sorunun çözümü için de öğretmenlik mesleğinin statüsünün ve değerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Öncelikle emek-ücret dengesizliğinin giderilmesi de öğretmenlik mesleğinin statüsünü olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca öğretmenler hem bağlı oldukları kuruluşlardan, hem de halktan, kendilerine toplum tarafından değer verilmesini ve anlayış gösterilmesini beklemektedir.

KAYNAKÇA

- Arnold, M.Rose** (1993), Racial and Ethnic Relations ın Contemporar Social Problems, Merton and Nisbet, (Zik: O. Türkdoğan), “Türkiye’de Etnik Gruplar “, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Haziran, S: 78
- Aşkın, Muhittin** (2007), “Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S: 10
- Aydın, Suavi** (1998), Kimlik Sorunu Ulusalılık Türk Kimliği, Öteki Matbaası
- Başaran, İbrahim Ethem** (1992), Örgütsel Davranış, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları
- Bauman, Zygmunt** (1998), Sosyolojik Düşünmek, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bauman, Zygmunt** (2005), Bireyselleşmiş Toplum, (Çev: Yavuz Alogan), 1. baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bilgin, Nuri** (1991), İnsan İlişkileri ve Kimlik, İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Bilgin, Nuri** (1994), Sosyal Bilimler Kavşığında Kimlik Sorunu, İzmir: Ege Yayınları
- Bilgin, Nuri** (1995), Kolektif Kimlik, 1. baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Bilgin, Nuri** (2007), Kimlik İnşası, İzmir: Turmaks Yayıncılık
- Budak, Rüstem** (2008), “Öğretmen Kimliğinin Dönüşümü”, 06.10.2008, <http://www.haber10.com/makale/6884>
- Büyükkaragöz, S ve Diğerleri** (1998), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Konya: Mikro Yayınları
- Castells, Manuel** (2008), Enformasyon Çağı, Ekonomi, Toplum ve Kültür, 2. baskı İstanbul: İstanbul Bilgi Yayınları
- Cirhinlioğlu, Zafer** (1996), Meslekler ve Sosyoloji, Ankara: Gündoğan Yayınları
- Connolly, William** (1995), Kimlik ve Farklılık, Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri, (Çev: Ferma Lekesizalın) , İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Çağlar, Oktay Nedret** (2008), “Postmodern Anlayışta Siyaset ve Kimlik”, Süleyman Demirel Üniversitesi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C: 13,S:3
- Çelikten, Mustafa, Şanal, Mustafa ve Yeni, Yeliz** (2005), “Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri”,Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S:19, s.208, 14.12.2009, [http://sbeerciyes.edu.tr/dergi/say119/11-%20\(207-237.%20syf\).pdf](http://sbeerciyes.edu.tr/dergi/say119/11-%20(207-237.%20syf).pdf)

- Dunn, Hertity Cries** (1998), A Socid Critigue of Podmodernity Minnepolis London University of Minhesoto Pres
- Eralp, Atila** (1997), Soğuk Savaştan Günümüze Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri - Türkiye ve Avrupa; Batılılaşma, Kalkınma, Demokrasi (Ed. Atila Eralp), İstanbul: İmge Yayınları, s. 19
- Erden, Münire** (1998), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara: Alkım Yayınları
- Ergin, Tamer** (1993), Öğretmenliğin Psikolojik Gereksinimleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Ergun, Mustafa** (1994), Eğitim Sosyolojisine Giriş, 5. Baskı, Ankara: Ocak Yayınları
- Ericson, E** (1963), Childhood and Society, Harmond Sworth, England
- Erkal, Mustafa E** (1999), Sosyoloji (Toplum Bilimi), 10. baskı, İstanbul: Der Yayınları
- Fındıklı, Remzi** (1999), “Polislik Mesleğinin Özellikleri ve Mesleki Kimlik Olgusu”, Polis Bilimleri Dergisi, C:2
- Gasset, Ortega Y** (1992), Kütlelerin İsyanı, (Çev: Nejat Muallimoğlu) İstanbul: Bedir Yayınları
- Glasser, William** (2000), Kaliteli Eğitimde Öğretmen, İstanbul: Beyaz Yayınları, (Çev: Özer, Bayram ve Gelen, İsmail), Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerine Sahip Olma Düzeyleri Hakkında Öğretmen Adayları ve Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C:5, S: 9, s: 43
- Göka, Erol** (2006) İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler, 2. Baskı, Ankara: Turmaks Yayıncılık
- Güleç, Cengiz** (1992), Türkiye’de Kimlik Krizi, Ankara: Vadi Yayınları
- Gülün, Meşe** (1991), Çeşitli Sosyo - Kültürel Gruplarda Kültürel veya Sosyal Kimlik Olgusunun İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- Gündüz Mutluer, Ferhan** (2000), Toplumsal Sapma: Fonksiyonalist ve Sembolik Etkileşimci Yaklaşımlar, Ankara: Zirve Yayınları
- Güngör, Erol** (1982), Dünden Bugüne Tarih, Kültür, Milliyetçilik, Ankara: Meyes Yayınları
- Güvenç, Bozkurt** (1993), Türk Kimliği, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Güvenç, Bozkurt** (1994), Türk Kimliği, Kültür Tarihinin Kaynakları, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

- Haynes, Felicity** (2002), Eğitimde Etik, (Çev: Semra Kunt Akbaş), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- İlhan, Süleyman** (2004), “Bazı Temel İşlevleri ve Artan Önemi Açısından Meslek”, Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Araştırmaları, s.133, 09.12.2009, <http://web.firat.edu.tr>
- İlhan, Süleyman** (2008), “Yeni Kapitalizm ve Yeni Meslek Olgusunun Değişen Anlamları Üzerine”, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, S: 21
- İmançer, Dilek** (2007), “Çağdaş Kimliğin Yapılanma Süreci ve Televizyon “Doğu - Batı Düşünce Dergisi, Y: 6, S: 23
- İnaç, Hüsamettin** (2006), Avrupa Birliği Uyumu Sürecinde Türkiye’nin Kimlik Problemleri, 1. baskı, Ankara: Ekin Kitabevi
- Kahraman, Hasan Bülent** (2002), Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye, İstanbul: Everest Yayınları
- Karpat, Kemal** (1995), “Kimlik Sorununun Türkiye’de Tarih, Sosyal ve İdeolojik Gelişmesi” , S. Şen (Ed), Türk Aydını ve Kimlik Sorunu, Ankara: Bağlam Yayıncılık
- Kasapoğlu, Aytül** (2005), Değişen Toplumsal Yapıda Karakter, 1. baskı, Ankara: Ütopya Yayınevi
- Kaypakoğlu, Serdar** (2000), Ulusal Ekonomilerin Bütünleşmesi Sürecinde Kimlik Sorunları ve İletişim, İstanbul: Der Yayınları
- Kıncal, Remzi Y** (1997), Eğitim Bilimine Giriş, Erzurum: Efer Ofset
- Köknel, Özcan** (2007), Çatışan Değerlerimiz: Aileden Topluma, Politikadan İnançlara, Sevgiden Aşka Kadar, 1. Baskı, İstanbul: Akdeniz Yayıncılık
- Köktaş, Şükran Kılbaş** (2003), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Adana: Nobel Yayınları
- Kuzgun, Yıldız** (2000), Meslek Danışmanlığı: Kuramlar ve Uygulamalar, Ankara: Nobel Yayınları
- Özen, Sadık** (2004), Zor Geçitler I: Bireysel ve Toplumsal Yozlaşma, İstanbul: Ozan Yayıncılık
- Öztürk, Hüseyin** (2005), Sosyolojik Yansımalar, 2. Baskı, Ankara: Babil Yayıncılık
- Saban, Ahmet** (2000), “Hizmet İçi Eğitimde Yeni Yaklaşımlar” , Milli Eğitim Dergisi, S: 145
- Sezen, Yünni** (2002), Çağdaşlaşma, Yabancılaşma ve Kimlik, İstanbul: Rağbet Yayınları

- Sünbül, Ali Murat** (2002), “Bir Meslek Olarak Öğretmenlik” , Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Ed: Demirel, Ö. Kaya, Z) Ankara: Pegem Yayıncılık, s. 243- 278
- Şen, Burhan** (2006), Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Tutumları ile Öğrenme ve Ders Çalışma Stratejileri Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Şimşek, Hasan** (1997), Paradigmalar Savaşı, İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Şimşek, Sefa** (2002), “Günümüzün Kimlik Sorunu ve Bu Sorunun Yaşandığı Temel Çatışma Eksenleri, U. Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y: 3, S: 3
- Şimşek, Hasan** (1997), 21. Yüzyılın Eşiğinde Paradigmalar Savaşı, Kaostaki Türkiye, İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Taşkaya, Serdarhan Musa** (2008), “Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Sorunları”, Öğretmen Dünyası, Şubat, Y: 29, S: 338
- Tatar, Taner** (1995), Siyasi Katılımın Sosyolojik Tahlili (Malatya Uygulaması), Doktora Tezi, Malatya
- Tok, Nafiz** (2003), Kültür, Kimlik ve Siyaset: Kültüre İlişkin Meseleler için Kimlik Temelli Bir Yaklaşım, 1. Baskı İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Yazıcı, Hikmet** (2009) , “Öğretmenlik Mesleği, Motivasyon Kaynakları ve Temel Tutumlar; Kuramsal Bir Bakış, Kastamonu Eğitim Dergisi, C: 17, N: 1
- Yepsen** (1993), “Saturation Pointers”, Men’s Health, Jan/ Feb, Y. 8
- Yetim, Azmi ve Göktaş, Zekeriya** (2004), “Öğretmenin Mesleki ve Kişisel Nitelikleri”, Kastamonu Eğitim Dergisi, C: 12, S: 2
- Yılmaz, Bünyamin** (2005) “Öğretmenlik Nasıl Bir Meslektir? ”,26.12.2009, http://www.eskişehir.gov.tr/sarici/ekitap/öğretmen_dünyası.pdf
- Yurdusev, Ahmet Nuri** (1997), “Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği, A. Eralp (Ed), Türkiye ve Avrupa: Batılılaşma, Kalkınma, Demokrasi Ankara: İmge Kitabevi, s.19
- <http://www.umutdolu.com/egitim-kultur/sosyoloji/kimlik-teorileri.asp>, 14. 12. 2008

EK 1

ANKET FORMU

Bu anket formu, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda hazırlanması plânlanan, “Öğretmen Kimliği: Sınıf Öğretmenleri Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma (Malatya Örneği) başlıklı yüksek lisans tezine veri elde etmek amacıyla oluşturulmuştur. Anket formunu doldururken sizce en doğru olan seçeneği işaretleyiniz. Sorulara eksiksiz, doğru ve içtenlikle cevap vermeniz bu araştırmanın amacına ulaşmasında en büyük katkıyı sağlayacaktır.

Lütfen, bu anketteki soruların tümünü cevaplayınız. Sorulara mümkün olduğunca tek seçenekle cevap vermeye çalışınız. Birden çok seçenekle cevap verilebilecek sorular için gerekli açıklama, ilgili sorulardan hemen sonra parantez içinde verilmiştir. Seçeneklerde size uygun olmayan durumlarda, Diğer (Belirtiniz.....) biçimindeki boşluklara uygun olan cevabı yazınız. Cevap için boş bırakılan yerler yetmediği takdirde, anket formunun boş kısımlarını kullanabilirsiniz. Soruları, parantez içindeki boşluklara X işareti koyarak cevaplayınız. Örnek: (X)

Anket formuna adınız, soyadınız gibi kimlik bilgilerinizi yazmayınız. Sorulara vereceğiniz cevaplarla yapacağınız değerli yardım ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Yrd. Doç.Dr. Süleyman İLHAN

Araştırma Yöneticisi

Y.Burcu ÖZDEMİR

Araştırmayı Hazırlayan

1.Yaşınız?

1 () 20- 29 2 () 30–39 3 () 40–49 4 () 50–59 5 () 60 ve üzeri

2.Cinsiyetiniz?

1 () Erkek 2 () Kadın

3.Doğum yeriniz?

1 () Köy 2 () İlçe 3 () İl

4.Öğrenim durumunuz?

- 1 () Öğretmen Lisesi 2 () Ön lisans 3 () Lisans (Fakülte) 4 () Yüksek Lisans
5 () Diğer.....

5.Mezun olduğunuz alan?

- 1 () Sınıf öğretmenliği bölümü
2 () Diğer (Belirtiniz.....)

6.Medeni durumunuz?

- 1 () Evli 2 () Bekâr 3 () Dul

7.Evli iseniz eşinizin öğrenim durumu?

- 1 () Okur-yazar değil 2 () Okur-yazar 3 () İlkokul 4 () Ortaokul
5 () Lise 6 () Meslek Lisesi 7 () Fakülte
8 () Diğer (Belirtiniz.....)

8.Eşinizin mesleği?

- 1 () Ev hanımı 2 () Öğretmen 3 () Doktor 4 () Avukat
5 () Tüccar/sanayici 6 () Esnaf, zanaatkâr 7 () İşçi 8 () Köylü
9 () Esnaf, zanaatkar 10 () Diğer (Belirtiniz.....)

9.Anne ve Babanızın öğrenim durumu (Ölmüş iseler neydi)?

	ANNE	BABA
1.Okur-yazar değil	()	()
2.Okur-yazar	()	()
3.İlkokul	()	()
4.Ortaokul	()	()
5.Lise	()	()
6.Meslek Lisesi	()	()
7.Fakülte	()	()
8.Diğer.....		

10. Anne ve babanızın mesleği (Ölmüş iseler neydi)?

	ANNE	BABA
1. Memur	()	()
2. Öğretmen	()	()
3. Doktor	()	()
4. Avukat	()	()
5. Tüccar/sanayici	()	()
6. Esnaf, zanaatkâr	()	()
7. İşçi	()	()
8. Köylü	()	()
9. Esnaf, zanaatkâr	()	()
10. Ev Hanımı	()	
11. Diğer (Belirtiniz.....)		

11. Kaç yıllık öğretmensiniz?

- 1 () 1–5 yıl arası 2 () 6–10 yıl arası 3 () 11–15 yıl arası
4 () 16–20 yıl arası 5 () 21–25 yıl arası 6 () 26–30 yıl arası
7 () 31 yıl ve üzeri

12. Öğretmen olmadan önce başka bir iş yaptınız mı?

- 1 () Hayır 2 () Evet (Belirtiniz.....)

13. Öğretmenlik mesleğini seçmenizde, en çok hangi faktör ya da faktörler etkili olmuştur?

- 1 () Maddi imkânları 2 () Toplusal saygınlığı 3 () Öğretmenliğe olan özel ilgim
4 () Ailemin yönlendirmesi 5 () İşsiz kalmamak için, mecburiyetten 6 () Tesadüf
7 () Diğer (Belirtiniz.....)

14. Diğer mesleklerle kıyaslandığında öğretmenliğin ayırt edici özellikleri nelerdir?

.....
.....
.....
.....

15.Bir meslek olarak öğretmenlik karakterinize ve ideallerinize uygun mudur?

1 () Evet 2 () Hayır (Neden.....)

16.Bildiğiniz bir ya da birden fazla yabancı dil var mı? Varsa, hangi dil/diller olduğunu ve ne düzeyde bildiğinizi belirtiniz.

1 () Hayır 2 () Evet (Belirtiniz.....)

17.Bilgisayar Kullanabiliyor musunuz? Kullanabiliyorsanız, ne düzeyde kullandığınızı belirtiniz

1 () Hayır 2 () Evet (Belirtiniz.....)

18.Mesleki başarı düzeyi açısından kendinizi nasıl buluyorsunuz?

1 () Çok iyi 2 () İyi 3 () Normal 4 () Kötü
5 () Çok kötü

19.Meslek eğitimi sırasında kazandığınız bilgi, beceri ve yeteneklerinizi işinizde ne ölçüde kullanıyorsunuz?

1 () Hiç kullanamıyorum
2 () Sınırlı ölçüde kullanıyorum
3 () Büyük ölçüde kullanıyorum
4 () Mesleğimde kullandığım bilgi, beceri ve yeteneklerimin çoğunu çalıştığım okulda/okullarda kazandım
5 () Diğer (Belirtiniz.....)

20.Branş öğretmenleriyle kıyaslandığında, sınıf öğretmenliğinin sosyal prestij durumunu nasıl buluyorsunuz?

1 () Çok iyi 2 () İyi 3 () Normal 4 () Kötü
5 () Çok kötü

21.Mesleğiniz sizi yeterince tatmin ediyor mu?

1 () Evet, büyük ölçüde tatmin ediyor. Çünkü.....
2 () Kısmen tatmin ediyor. Çünkü.....
3 () Hayır, tatmin etmiyor. Çünkü.....

1 () Üst 2 () Üst orta 3 () Orta 4 () Orta üst 5 () Alt 6 () Alt orta

- 1 () İyiyeye doğru bir gidiş oldu
- 2 () Hemen hemen aynı kaldı
- 3 () Kısmen düşüş oldu
- 4 () Çok düştü ve giderek düşüyor
- 5 () Diğer (Belirtiniz.....)

1 () Öğretmenlik
3 () Mühendislik, mimarlık
5 () Esnaf, zanaatkarı
2 () Doktorluk, avukatlık/ hakimlik
4 () Sanayici, işadamı
6 () Diğer (belirtiniz.....

1 () Öğretmenlik
3 () Mühendislik, mimarlık
5 () Esnaf, zanaatkarlık
7 () Diğer (belirtiniz.....)

2 () Doktorluk, avukatlık/hakimlik
4 () Sanayici, işadamlığı
6 () Yazarlık

1 () Çok kötü 2 () İyi 3 () Çok iyi

1 () Hiç yansımıyor
2 () İlişkilerimi kolaylaştırıyor
3 () Sorunlar yaşamama neden oluyor
4 () Diğer (Belirtiniz.....)

28.Arkadaşlarınızın/dostlarınızın daha çok hangi çevrelerden olmasını tercih ediyorsunuz?

- 1 () Akraba çevremden
2 () Öğretmenlerden
3 () Hangi çevreden olduğu fark etmez

29.Aldığınız ücret hakkında ne düşünüyorsunuz?

- 1 () Çok düşük 2 () Düşük 3 () Yeterli 4 () Fazla
5 () Oldukça fazla 6 () Diğer (Belirtiniz.....)

30.Birikimlerinizi, genellikle nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1 () Gayrimenkul 2 () Döviz 3 () Altın
4 () Vadesiz tasarruf 5 () Repo 6 () Hisse senedi/tahvil
7 () Birikim yapamıyorum 8 () Diğer (Belirtiniz.....)

31.Kendinizi mesleki alanda geliştirmek için para ayırabiliyor musunuz?

- 1 () Evet 2 () Hayır

32.En çok nerelere harcama yapıyorsunuz?

- 1 () Gıda/ beslenme 2 () Giyim- kuşam
3 () Sosyal/ kültürel etkinlikler 4 () Çocukların okul giderlerine
5 () Gezi-eğlence 6 () Ev kirası
7 () Diğer (Belirtiniz.....)

33.Öğretmenlik dışında herhangi bir ek iş yapıyor musunuz?

- 1 () Hayır 2 () Evet (Belirtiniz.....)

34.Sizce bir öğretmenin temel görevi ne olmalıdır?

- 1 () Öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmak 2 () Öğrencilere meslek kazandırmak
3 () Öğrencileri hayata hazırlamak 4 () Öğrencilere toplumsal-kültürel değerleri kazandırmak
5 () Toplumu bilinçlendirmek 6 () Diğer (Belirtiniz.....)

35.Bir öğretmen olarak karşılaştığınız başlıca sorunlar nelerdir?

- 1 () Hiçbir sorunum yok 2 () Ücret yetersizliği/ekonomik sıkıntılar
3 () Özlük hakları 4 () Sosyal imkânların kısıtlılığı
5 () Çalışma ortamı 6 () Mesleki doyumsuzluk
7 () Yaptığım işin yeteneklerimi geliştirmemesi
8 () Diğer (belirtiniz.....)

36.Bir öğretmen olarak mesleki projelerinizi gerçekleştirmede kendinizi yeterince özgür hissediyor musunuz?

- 1 () Evet, oldukça özgürüm
2 () Evet, sınırlı da olsa bazı projelerimi uygulayabiliyorum
3 () Kısmen, idarenin onaylayabileceği ölçüde uygulayabiliyorum
4 () Hayır, hiçbir özgürlüğüm yok

37.Karşınıza daha iyi bir iş imkânı çıksa öğretmenlikten ayrılmayı düşünür müsünüz?

- 1 () Evet (Niçin.....)
2 () Hayır (Niçin.....)

38.Boş zamanlarınızı en çok nasıl geçirirsiniz?

- 1 () Dinlenerek 2 () TV izleyerek
3 () Spor yaparak 4 () Kitap okuyarak
5 () Akraba, eş, dost ziyaretiyle 6 () Gazete, dergi vb. okuyarak
7 () Öğretmen evinde meslektaşlarımla sohbet ederek
8 () Diğer (belirtiniz.....)

39. En çok hangi TV programlarını izliyorsunuz?

- 1 () TV izlemiyorum 2 () Haber/haber programlarını
3 () Magazin programlarını 4 () Müzik, eğlence, yarışma programlarını
5 () Belgesel, kültür, sanat programlarını
6 () Spor programlarını
7 () Dini programları 8 () Yerli dizi, sinemalar
9 () Yabancı dizi, sinemalar 10 () Diğer (belirtiniz.....)

40.En çok aşağıdakilerden hangilerini okuyorsunuz?

- 1 () Mesleki yayınlar 2 () Gazete 3 () Dergi
4 () Roman 5 () Öykü-hikaye 6 () Deneme-Araştırma
7 () Seyahat-gezi 8 () Bilim Kurgu
9 () Şiir 10 () Bilimsel-teknik
11 () Diğer (belirtiniz.....)

41.Yarıyıl ve yaz tatillerinizi genellikle nasıl geçiriyorsunuz?

- 1 () Tatil yapamıyorum 2 () Evde dinlenerek
3 () Akrafa, eş-dost yanında 4 () Yazlığında
5 () Öğretmen evi, pansiyon, otel-motelde 6 () Yurt dışında
7 () Diğer (belirtiniz.....)

42.Çocuğunuzun/çocuklarınızın hangi mesleğe girmesini istersiniz?

- 1 () Öğretmenlik 2 () Doktorluk, avukatlık/hâkimlik
3 () Mühendislik, mimarlık 4 () Sanayici, işadamı
5 () Esnaf, zanaatkârı
6 () Diğer (belirtiniz.....)

43.Herhangi bir sendikaya üye misiniz?

- 1 () Hayır (Neden.....)
2 () Evet

44.Öğretmenlik mesleğinin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

- 1 () İtibarı artacak 2 () Daha kötü olacak
3 () Hiçbir şey değişmeyecek 4 () Diğer (belirtiniz.....)

45.“Meslek Ahlâkı” kavramından ne anladığınızı ve öğretmenlerin uyması gereken ahlâki kuralların neler olduğunu yazınız.

.....
.....
.....
.....

46.Anketimizde yer almayan ancak belirtmek istediğiniz hususlar varsa lütfen yazınız.

.....

.....

.....

.....

EK 2
Anket Uygulama İzin Onayı

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.44.00.07.328/13848
Konu :Anket Uygulama İzin Onayı

T.C FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 27/03/2009 tarih ve 2524 sayılı yazınız.

İlgi yazınız gereğince, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Yelda Burcu ÇOLAK bilimsel çalışmalarında kullanmak üzere, Malatya İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim okullarında anket uygulaması yapabilmesi için gerekli izinin verildiğine dair onay yazısı ve eki yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

İnci SEZER BECEL
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:
EK-1 Onay Yazısı (1 Sayfa)
EK-2 Değerlendirme Formu (1 Sayfa)

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.44.00.07.328/
Konu : Anket Uygulama İzin Onayı

13778

21 Nisan 2009

MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) T.C. Fırat Üniversitesinin 27/03/2009 tarih ve 2524 sayılı yazısı.
b) Müdürlüğümüzün 05/01/2009 tarih ve 137 sayılı Valilik Onay yazısı
c) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve
Araştırma Desteğine Yönelik izin ve Uygulama Yönergesi

T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Yelda Burcu ÇOLAK bilimsel çalışmalarında kullanmak üzere. Müdürlüğümüze bağlı ilköğretim okullarında Anket Uygulaması için, ilgi (a) yazı ve ekindeki dosya, ilgi (b) Valilik onayı ile oluşturulmuş olan "Araştırma Değerlendirme Komisyonu" tarafından, ilgi (c) Yönerge doğrultusunda incelenerek ekte bulunan Araştırma Değerlendirme Formu (Ek-2) ile Uygulama Çalışmasının yapılabilmesi için izin verilmesinin uygun olacağı görüşü bildirilmiştir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde ilgi (a) yazıda adı geçen araştırma sahibi Yelda Burcu ÇOLAK ilgi (b) yönergesinin 13. maddesinde belirtilen hususlara bağlı kalmak ve yönerge ekinde yer alan iki ayrı taahhünameyi önceden imzalamak kaydıyla, ilimizdeki ilköğretim okullarında Anket Uygulaması yapılmasına izin verilmesi hususunu; tensiplerinize arz ederim.

M.Yücel ABİK
Müdür Yardımcısı

EKİ :Değerlendirme Formu (1 Adet-1Sayfa)

OLUR
21./04/2009

Mehmet BULUT
İl Milli Eğitim Müdürü

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Yelda Burcu ÇOLAK
Kurumu / Üniversitesi	FIRAT ÜNİVERSİTESİ/SOSYAL BİLİMLER ENS SOSYOLOJİ ANABİLİMDALİ
Araştırma yapılacak iller	Malatya
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Malatya İlköğretim Okulları
Araştırmanın konusu	1. Öğretmen Kimliği
Üniversite / Kurum onayı	Var
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	Var
Veri toplama araçları	. Sınıf Öğretmenlerine
Görüş istenilecek Birim/Birimler	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
İl Millî Eğitim Müdürlüğünün 09.04.2009 tarih ve 12262 sayılı yazısı gereğince 21.04.2009 tarihinde toplanan komisyonumuzca; T.C Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Yelda Burcu ÇOLAK' ın, ilimizdeki ilköğretim okullarında Anket uygulaması isteğine dair yazısı ve ekindeki dosya, "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesinin 5. maddesindeki esaslara göre incelenmiş olup, başvuru dosyasının belirtilen esaslara göre uygun olduğu değerlendirilmiştir. Komisyonumuzun görüşü, söz konusu anket uygulaması yapılabilmesi için gerekli iznin verilmesinin uygun olacağı yönündedir.	
Komisyon kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalf üyenin Adı ve Soyadı :	Gerekçesi :

KOMİSYON

04/2009
Komisyon Başkanı
M. Yücel ABAK
Millî Eğitim Md. Yrd.

Üye
Mustafa ARSLAN
Ticaret Lisesi Psk. Danışmanı

Üye
Doğan GÖK
Rehberlik ve Araştırma Mrk Psk. Danışmanı

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Batman’da doğdum. İlk ve Orta öğrenimimi Batman’da okudum. Lise öğrenimimi Malatya Turgut Özal Anadolu Lisesinde tamamladım. 2006’da İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldum. 2007’de Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Ana Bilim dalında yüksek lisansa başladım.